

Mellem is og arv

Det koloniale spor i grønlandsk litteratur

– Kulturmøder, identitet og arv i spændingsfeltet
mellem Grønland og Danmark

Af: Line Lund-Petersen & Clara Sophia Nørgaard Madsen

Vejleder: Louise Mønster

Kandidatspeciale

Antal tegn inkl. mellemrum: 324.715
Svarende til antal sider á 2400 tegn: 135,3 sider

Aalborg Universitet
02/06-25

Abstract

The thesis *Between Ice and Inheritance: The Colonial Trace in Greenland Literature* explores how identity is negotiated in Kim Leine's novel *Rød mand/Sort mand* and Iben Mondrup's *Godhavn*, and how (post)colonial conditions shape the characters' identities and emotional experiences. Based on a theoretical framework consisting of postcolonial theory, identity theory, and theory of place, the novels are analyzed in relation to their thematic and geographical embeddedness in the complex historical and cultural relations between Denmark and Greenland. In doing so, the study reveals how colonial and postcolonial structures, relationships, and emotional dynamics shape the characters' identity and their experiences of rootlessness, alienation, and negotiated belonging.

Leine's novel portrays an ideologically and historically rooted narrative about the destructive exercise of colonial power and its corrosive impact on the individual's identity and existential integrity. The characters' internal conflicts and psychological fragmentations are represented through the encounter between the Christian missionary Hans Egede and the Greenlandic shaman Aappaluttoq. They function as the novel's central pair of opposites and come to symbolize both colonial dominance and cultural rootedness. Their 'son', Paapa/Frederik Christian, becomes a representation of the hybrid identity and conflicting duality that arises from the attempt to unite the Danish and Greenlandic worlds and cultures – an endeavour the novel ultimately portrays as fundamentally incompatible.

In Mondrup's novel *Godhavn*, the postcolonial legacy unfolds within Greenland's modern society of the 1980s, where the lives of three Danish settler children in the town of Godhavn are influenced by ambiguous senses of belonging. Through the children's natural occurring relationships with their Greenlandic peers and the school's division of classes based on national ethnicity, the novel highlights how identity isn't a static entity, but rather a dynamic negotiation shaped by place, relationships and colonial heritage. By portraying the children's sensory experiences and emotional disorientation, the novel reactivates the colonial past as an affective and embodied reality that continues to resonate in contemporary Greenland.

In conclusion, the thesis compares and discusses the thematic similarities and differences between the two novels, after which the comparative findings are put into perspective in relation to contemporary Greenland, where the struggle for independence and the right to cultural self-definition remains highly relevant. The high suicide rate among young Greenlanders in the age of 15 to 34 – linked by researchers to intergenerational trauma and the loss of cultural grounding – is understood here as a psychosocial consequence of the Danish colonial project initiated in the 18th century. At

the same time, the question of identity is further intensified by the United States' and Donald Trump's growing interest in Greenland, which is shifting the struggle over ownership and the right to self-definition from a formerly bilateral relationship between Denmark and Greenland to a more complex and pressing geopolitical issue. Danish Greenlandic literature as a literary trend emerging after 2010 thus functions as a potential space for memory work and a critical platform through which the far-reaching consequences of colonial history are explored, offering Greenlandic voices the opportunity to (re)define their culture, identity and future. Such literary spaces do not only reveal suppressed histories, but also create a literary portrait of those who have experienced the colonial dominance and structures, which is powerfully encapsulated in Aappaluttoq's closing words in *Rød mand/Sort mand*:

“That’s how it is for you Danes. For you, Greenland is something with a beginning and an end, a place you travel to and leave again. But that’s not how it is for us who belong here. For us, it never ends. Greenland is our country, our whole life from cradle to grave. For us, the struggle is not over. It has barely even begun” (Leine, 2018, s. 502 - egen oversættelse).

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	1
1. INDLEDNING	4
1.1 SPECIALETS INTERESSEFELT	4
1.2 FORSKNINGSFELTET OG DEN METODISKE TILGANG.....	7
2. KOLONIHISTORISK BAGGRUND.....	10
3. TEORI	16
3.1 POSTKOLONIALISME.....	16
3.2 IDENTITETSTEORI	21
3.3 STEDTEORI.....	30
4. METODE	35
5. ANALYSE	36
5.1 ANALYSE AF <i>RØD MAND/SORT MAND</i>	37
<i>Leines litterære landskab</i>	37
<i>Fortællingens former</i>	42
<i>Portrætter i spænding</i>	54
<i>Omgivelser som spejl</i>	66
5.2 ANALYSE AF <i>GODHAVN</i>	72
<i>Mondrups mangesidige motiver</i>	72
<i>Fortællingens former</i>	76
<i>Portrætter i spænding</i>	87
<i>Omgivelser som spejl</i>	99
6. DISKUSSION: GRØNLAND SOM BRIK I EN GEOPOLITISK MAGTKAMP	103
7. KONKLUSION	111
BIBLIOGRAFI.....	114

1. Indledning

1.1 Specialets interessefelt

I en tid hvor den arktiske is smelter og dominerende magter rykker tættere på, er Grønland blevet centrum for aktuelle geopolitiske og klimamæssige samtidsdebatter. Disse centrerer sig om ejerskab, selvstændighed og adgang til ressourcer, hvilket har genoplivet det historisk betingede spændingsfelt mellem Danmark og Grønland, og som på ny har aktualiseret spørgsmålet om, hvem der har ret til at definere Grønlands fremtid og identitet. Gennem denne sammenfletning af fortid og nutid fungerer samtidslitteraturen som en central platform til at udforske og sætte ord på det rum, hvor kultur, tilhørsforhold og identitet tager form og forhandles. I dette litterære rum bliver det muligt at forhandle tilhørsforhold og identitet, hvilket ofte finder sted i krydsfeltet mellem det danske og grønlandske sprog, landskab og levede erfaringer. Den grønlandske samtidslitteratur tematiserer landenes kollektive og personlige erindringer og vender samtidig blikket mod en virkelighed, der fortsat bærer præg af en kolonial arv, hvor den gængse forestilling om Grønlands kultur og historie formidles, revurderes og destabiliseres (Dybdal, 2021).

Lektor ved tværkulturelle og regionale studier Kirsten Thisted er en af dem, der mest indgående har beskæftiget sig med denne litterære strømning efter 2010 og foreslår en sondring mellem *dansk grønlandslitteratur* og *grønlandsk litteratur* (Dybdal, 2021, s. 116f) (Thisted, 2013, s. 269). Førstnævnte betegner litterære udgivelser skrevet af danske forfattere om forhold og tematikker, der relaterer sig til Grønland med danske læsere i sigte, hvorimod sidstnævnte er forfattet af grønlandere og ofte stiler mod et grønlandsk publikum. Selvom kategorierne synes klare, problematiseres den entydige placering af grønlandsk relaterede værker som følge af Danmark og Grønlands historisk sammenflettede relation, idet en lang række danske forfattere har tilknytning til – og søger legitimitet i – Grønland, mens mange grønlandske forfattere omvendt skriver med et dobbeltblik og stiler mod både danske og grønlandske læsere (Thisted, 2004, s. 134f). Komplexiteten i at skelne mellem det danske og det grønlandske gør sig ikke kun gældende i litteraturen, men afspejler også en dybereliggende identitetsproblematik i den virkelige verden, og dette udbredte dobbelte tilhørsforhold trænger ind i det litterære rum, hvor forfattere udfordrer sproglige og nationale grænser. I denne virkelighed opstår fortællinger, der opererer i et kulturelt spændingsfelt, hvor identitetsforhandling og kulturel kompleksitet ikke blot tematiseres, men indlejres som strukturer, der former både fortællingens stemme og perspektiv. Det er netop i mødet mellem to kulturer, at vores speciale tager sit afsæt og gennem analyser af nyere dansk grønlandslitteratur vil vi undersøge, hvordan to udvalgte romaner tematiserer den identitetsmæssige kompleksitet, der opstår i mødet

mellem kolonial arv og nutidig selvforståelse. Her bliver litteraturen et sted, hvor både forfattere og karakterer befinder sig i en *in-between*-position og hverken fremstår fuldt ud danske eller entydigt grønlandske, men forankret i en kulturel hybriditet, der både rummer tab, splittelse og muligheder for ny identitetsdannelse.

Med afsæt i ovenstående og den aktuelle debat om Grønlands tilhørsforhold vil vi i vores speciale fokusere på individets position i spændingsfeltet mellem Grønland og Danmark. Gennem skønlitteraturen vil vi undersøge, hvordan personer med tilknytning til Grønland oplever deres tilhørsforhold til en kultur og et samfund, som har rødder i den koloniale fortid, og bærer præg af både udvikling og undertrykkelse såvel som muligheder og tab. På den ene side har den danske koloniale tilstedeværelse ført til modernisering, økonomisk udvikling og uddannelsesmuligheder i det grønlandske samfund, mens selvsamme koloniale tilstedeværelse på den anden side har resulteret i kulturel assimilation, identitetstab samt en kompleks arv med ulige magtforhold og afhængighed (Sørensen, 2025). Som følge af vores forskningsmæssige interessefelt har vi fokus på identitetsperspektivet, idet vi vil undersøge, hvordan identitet skabes og opleves i dansk grønlandslitteratur, særligt i forbindelse med de kulturelle, historiske og emotionelle spor, som præger karakterernes selvforståelse i vores to udvalgte værker. I den forbindelse ønsker vi at undersøge, hvordan romanernes karakterer forsøger at navigere mellem tilhørsforhold, arv og forandring, hvilket komplicerer identitetsforståelsen og rejser spørgsmålet om, hvilken betydning nutidens diskussioner om Grønland har for identitetsdannelsen ud fra et grønlandsk, dansk eller helt tredje perspektiv.

Dette indsnævrede interessefelt har ledt os til vores problemstilling, hvorved vi vil undersøge, hvordan identitet forhandles i *Rød mand/Sort mand* af Kim Leine og i *Godhavn* af Iben Mondrup, samt hvilke tematikker der træder frem i mødet mellem værkernes grønlandske og danske karakterer. Sideløbende vil vi undersøge, hvordan (post)koloniale forhold kommer til udtryk i romanerne, og hvilken indflydelse de har på identitetsdannelsen hos karaktererne. I forbindelse hermed vil vi analysere værkernes stedlige forankringer, deres skildringer af forholdet mellem Grønland og Danmark samt de emotionelle og affektive reaktioner, der skaber rammerne for karakterernes identitetsmæssige spændinger. Vi ønsker at undersøge, hvordan individuelle erfaringer såsom rodløshed og splittelse påvirker karakterernes selvforståelse, og hvordan identitet i romanerne ikke er en fast størrelse, men derimod noget der konstant forhandles i spændingen mellem den enkelte og det kollektive, fortid og nutid, samt det grønlandske og det danske. Endelig vil vi diskutere romanernes centrale tematikker og undersøge, hvordan den oplevede splittelse af identiteten kommer

til udtryk i værkerne samt den koloniale arvs psykosociale konsekvenser, der særligt ses i form af de høje selvmordsrater. Derudover vil vi diskutere, hvordan forhandlingen af Grønlands identitet i dag involverer flere eksterne aktører, ikke mindst som følge af USA's stigende interesse og den øgede internationale opmærksomhed. For at besvare problemstillingen struktureres specialet med fokus på identitetstematikken fra flere vinkler, hvor vi først vil dykke ned i den historiske udvikling fra koloniseringens begyndelse i 1721 til nutidens Grønland og inddrage relevante teoretiske perspektiver, herunder postkolonial teori, identitetsteori samt stedteori. Disse perspektiver vil danne det analytiske fundament for at belyse, hvordan identitet forhandles, udfordres og formes i forskellige historiske og kulturelle kontekster i relation til Grønland.

Indledningsvist vil vi præsentere og begrunde vores udvalgte forfattere og værker i relation til det eksisterende forskningsfelt, hvorefter der redegøres for de teoretiske og metodiske valg, der vil danne grundlaget for vores undersøgelse. Efter dette indledende kapitel vil det følgende belyse den historiske og samfundsmæssige kontekst, herunder Grønlands relation til Danmark, kolonihistorien samt nutidens Grønland. Specialets tredje kapitel vil gennemgå de tre udvalgte teorier, postkolonial teori, identitetsteori og stedteori. Først vil der blive redegjort for Edward Saids og Homi Bhabhas forståelser af postkolonial teori, mens Kirsten Thisted's perspektiver herpå løbende vil blive inddraget. Dernæst præsenteres Carsten René Jørgensens og Erik Eriksons teoretiske perspektiver på identitet, hvor vi ønsker at udfolde identitetsbegrebet og identitetsdannelsen med henblik på såvel den enkeltes identitet som den kollektive identitet, hvilket vil danne fundamentet for at analysere de koloniale konsekvenser af det kulturelle møde mellem Danmark og Grønland. Det tredje teoretiske fokus vil udfolde Louise Mønsters og Marc Augés teorier om stedet for at imødekomme vores interesse i, hvordan det geografiske og kulturelle rum spiller en central rolle i identitetsdannelsen og tilhørsforholdet. Det fjerde kapitel vil dernæst gennemgå specialets metodiske overvejelser og danne en ramme for analysernes og diskussionens struktur og tilgang.

Efter udfoldelsen af vores teoretiske og metodiske grundlag vil kapitel fem udgøre specialets hovedafsnit og bestå af to tekstmæssige analyser af de udvalgte romaner med fokus på identitetsdannelse og tilhørsforhold i en grønlandsk kontekst. Kapitlet opdeles i en analyse af henholdsvis *Rød mand/Sort mand* og *Godhavn*, hvor hver analyse vil have fokus på de klassiske litterære elementer med henblik på at udfolde, hvordan identitetsmæssige forhold portrætteres og problematiseres i dansk-grønlandske kontekster. Gennem inddragelsen af postkoloniale, identitetsmæssige og stedteoretiske perspektiver sigter analysen mod at belyse den koloniale og sociale arvs betydning samt dens indvirkning på karakterernes eksistentielle konflikter og identitetsfølelse. Det sjette kapitel

vil identificere romanernes centrale tematikker med særligt fokus på identitetsperspektivet i forskellige historiske kontekster samt diskutere værkernes ligheder og forskelle i portrætteringen heraf. I denne forbindelse vil vi udpege, hvordan *Rød mand/Sort mand* og *Godhavn* kan udfordre etablerede danske forestillinger om forholdet mellem Danmark og Grønland i en (post)kolonial kontekst. Endvidere vil vi diskutere, hvordan værkerne kan bidrage med indsigter i de psykosociale konsekvenser og den identitetskamp, som den koloniale arv har medført. På denne måde belyses romanernes skildringer af kulturel splittelse og marginalisering, og dermed hvordan oplevelsen af rodløshed og tab af tilhørsforhold kan have alvorlige konsekvenser for individets mentale trivsel. Som et eksempel herpå fremstår de høje selvmordsrater blandt unge grønlændere som et alarmerende vidnesbyrd om, at uforløste historiske spændinger fortsat påvirker samtidens individer. Tematikkerne om identitet, tilhørsforhold og kulturel forankring fremstår således ikke blot som litterære motiver, men som væsentlige aspekter i forståelsen af Grønlands aktuelle sociale og politiske udfordringer.

Afslutningsvis vil specialet munde ud i en konklusion, der sammenfatter de væsentligste analytiske pointer og fremhæver, hvordan kolonitidens begivenheder fortsat indvirker på nutidens kulturelle dynamikker og identitetsforhandlinger i grønlandske kontekster. Samtidig vil vi understrege, hvordan litterære tendenser ofte afspejler samfundets aktuelle debatter og begivenheder, hvor opblomstringen af dansk grønlandslitteratur kan ses som en reaktion på den stigende geopolitiske interesse for Grønland, hvilket har skabt et fornyet behov for at forstå landets historie, kultur og identitetsproblematikker fra både danske og grønlandske perspektiver (Dybdal, 2021, s. 125).

1.2 Forskningsfeltet og den metodiske tilgang

Efter indførelsen af selvstyret i 2009 har både dansk og grønlandsk skønlitteratur i stigende grad genbesøgt kolonihistorien og behandlet identitetsspørgsmål med afsæt i de to nationers fælles og komplekse historie (Dybdal, 2021, s. 115). Særligt i nyere dansk grønlandslitteratur ses en tendens til at udfordre den gængse danske selvforståelse og fremhæve identitetens kompleksitet i et samfund præget af postkoloniale spændinger og modernitetens omvæltninger (Thisted, 2025) (Seidler & Larsen, 2022). Eftersom identitetsperspektivet udgør specialets bærende tematik og forskningsmæssige interessefelt, ligger dette til grund for udvælgelsen af specialets forfattere og værker. Vi har valgt at fokusere på to forfattere og to værker, der på forskellig vis udforsker identitetens komplekse dynamik i et Grønland, som har været og fortsat er under forandring. Nærmere bestemt er det et valg, som indebærer forfatteren Kim Leine og hans roman *Rød mand/Sort mand* fra

2018 samt Iben Mondrup og romanen *Godhavn* fra 2014, der på hver sin måde repræsenterer forskellige perspektiver på det grønlandske samfund og den enkeltes identitetsforståelse. Ved at tilgå identitetstematikken ud fra disse vinkler forsøger vi at skabe et historisk nuanceret forskningsfelt, som muliggør en flersidig undersøgelse af, hvordan identitet formes, udfordres og genforhandles i en litterær grønlandsk kontekst.

Vores hensigt med at vælge disse romaner er at anlægge en flersidet tilgang til identitetsperspektivet i nyere dansk grønlandslitteratur. Både Kim Leine og Iben Mondrup har tilbragt en væsentlig del af deres liv i Grønland, hvilket tilfører deres værker en særlig autenticitet og forankring i grønlandske kontekster. Leines historiske roman muliggør en undersøgelse af koloniseringens sociale og kulturelle konsekvenser samt de ulige magtforhold, der opstod i mødet mellem dansk og grønlandsk kultur. Mondrups roman åbner derimod for en analyse af nutidens postkoloniale identitetsforhandling gennem barnets oplevelse af at befinde sig i et kulturelt spændingsfelt. Tilsammen skaber de to romaner et analytisk og refleksivt rum, hvor kolonial fortid og postkolonial nutid forbindes, og hvor identitet udfoldes i spændingsfeltet mellem historie, magt og tilhørsforhold. Værkernes behandling af identitet som en kompleks størrelse har været af afgørende betydning for vores udvælgelse heraf, idet de bygger på en forståelse af identitet som et dynamisk og relationelt fænomen, der konstant forhandles i samspillet mellem historiske, kulturelle og sociale kræfter (Jørgensen, 2008, s. 11-27). På denne måde formes identiteten både af ydre omstændigheder som kolonial arv og moderniseringens forandringer og af indre emotionelle erfaringer og personlige oplevelser. Denne tosidede påvirkning gør identiteten til en foranderlig størrelse under konstant udvikling, hvilket er et centralt forhold for specialets undersøgelse, hvor vi gennem en historisk periode – fra kolonitiden til det moderne Grønland – analyserer måden, hvorpå identiteten influeres af fortidens traumer såvel som nutidens sociale samt kulturelle udfordringer.

Af denne årsag har vi udvalgt specialets to forfattere for at kunne skabe et flersidigt billede af Grønlands historiske, kulturelle og sociale udvikling i en tidslig progression. Valget af *Rød mand/Sort mand* udspringer af ønsket om at undersøge identitetsforhandlinger i en kolonial og historisk kontekst, da romanen bidrager til en forståelse af, hvordan identiteten formes i mødet mellem to kulturer (Dybdal, 2021, s. 118). Desuden finder vi det interessant, hvordan Leine sammenfletter den historiske kontekst med forhandlingen af identitet og det kulturelle spændingsfelt, som tager læseren tilbage til de danske kolonialisters første møde med Grønland i 1721 (Leine, 2018). I modsætning til sin roman *Profeterne i Evighedsfjorden* (2012), der foregår i slutningen af 1700-tallet (Henriksen M. Ø., 2024), går Leine med *Rød mand/Sort mand* i dybden med forholdet mellem missionærer og grønlændere og

præsenterer læseren for tematikker som religion, magt og de eksistentielle kampe, der opstod som følge af kulturelle spændinger og identitetsforhandlinger. Gennem disse tematikker viser romanen, hvordan det danske kolonistyre og magtforhold formede identitetsforhandlingen og hermed dikterede de indfødtes levevis. Samtidig er *Rød mand/Sort mand* en roman, der har vakt vores interesse, da det er en mindre omtalt roman i forskningsmæssige og akademiske sammenhænge. Hermed muliggør inddragelsen af denne roman, at vores speciale kan bidrage med nye perspektiver og analytiske vinkler på *Rød mand/Sort mand*, dens tematiske kompleksitet samt dens plads i den grønlandske litterære kontekst.

Valget af *Godhavn* afspejler vores interesse for det kulturelle grænseland mellem dansk og grønlandsk kultur og identitetsfølelse samt de udfordringer, følelser og spændinger, der opstår i dette spændingsfelt. Med denne roman flyttes fokus fra den koloniale fortid til 1980'ernes moderne grønlandske samfund, hvor koloniale strukturer og arv aktualiseres i en postkolonial kontekst. Gennem tre danske tilflytterbørns erfaringsverdener blotlægges identitetsdannelsens kompleksitet, og Mondrup tilbyder hermed et autentisk perspektiv på, hvordan tilhørsforhold og selvforståelse formes i det kulturelle spændingsfelt (Mondrup, 2014). Romanen er med andre ord et oplagt værk for dette speciales interessefelt, idet den tematiserer moderniseringens indvirkning på grønlandsk kultur og synliggør de psykologiske og identitetsmæssige konsekvenser, det kan have for børn i den formative alder, hvor fundamentale sammenhænge i identiteten etableres (Jørgensen, 2008, s. 137f). På denne måde giver børnene stemme til den kompleksitet og dynamik, der finder sted i forbindelse med den kulturelle tilknytning og de tilhørsforhold, der kan opleves som modsatrettede i mødet mellem dansk og grønlandsk kultur med deres tilhørende traditioner.

For at undersøge, hvordan identitet forhandles i de udvalgte romaner, har vi afgrænset vores teoretiske ramme til at omfatte postkolonial teori, identitetsteori samt stedteori. Den postkoloniale teori udgør en central analytisk linse, idet den bidrager til et kritisk fundament for forståelsen af de historiske og strukturelle magtrelationer, der har præget forholdet mellem Danmark og Grønland. Denne teori er særligt relevant i analysen af romanernes tematikker vedrørende kolonial dominans, kulturel marginalisering og eftervirkningerne heraf, da vi i kraft heraf kan udfolde, hvordan kolonihistorien og ulige magtforhold fortsat påvirker kollektive og individuelle identitetsdannelser i grønlandske kontekster.

Eftersom identitet udgør det primære analytiske fokus i dette speciale, danner identitetsteorien udgangspunktet for vores læsning af de valgte værker. Til at udfolde denne teoretiske vinkel inddrager vi Carsten René Jørgensens perspektiver på identitetsteorien samt Erik Eriksons

psykosociale udviklingsstadier for at tilegne os en dybere indsigt i, hvordan identitet udvikles, forhandles og udfordres i samspillet mellem individ og omgivelser. Jørgensens tilgang til identitet som en relationel og dynamisk proces giver os mulighed for at undersøge de psykologiske og sociale spændinger, der kan opstå i karakterernes identitetsdannelse – særligt i lyset af deres tilhørsforhold og følelsesmæssige erfaringer i den grønlandske kontekst. Identitetsteorien muliggør dermed en nuanceret analyse af, hvordan identiteten i romanerne fremstår som en foranderlig størrelse præget af både historiske strukturer og emotionelle oplevelser. Som et supplerende perspektiv inddrager vi stedteori, idet romanernes steder fungerer som betydningsbærende rammer for identitetsforhandling. Særligt i en grønlandsk kontekst, hvor sted ofte er tæt forbundet med kolonihistoriske erfaringer og kulturel tilknytning, bidrager stedteori til at belyse, hvordan konkrete og symbolske lokaliteter påvirker karakterernes selvforståelse og tilhørsforhold. Tilsammen udgør disse tre teoretiske perspektiver et solidt fundament for vores analyser, da de bidrager til en flersidig forståelse af, hvordan koloniale magtstrukturer, kulturelle forhandlinger og steder påvirker karakterernes identitetsdannelse og erfaringsverdener. Disse tematikker udspringer af det historisk betingede og koloniale forhold mellem Danmark og Grønland, hvorfor vi i det følgende finder det relevant at udfolde den kolonihistoriske baggrund.

2. Kolonihistorisk baggrund

Den danske koloniale tilstedeværelse i Grønland fra 1721 til 1953 har efterladt dybe spor i det grønlandske samfund – både på et institutionelt niveau og i den enkeltes identitetsdannelse. Trods Grønlands nuværende selvstyre er den koloniale arv fortsat mærkbar i form af kulturelle spændinger, en følelse af fremmedgørelse, et komplekst tilhørsforhold samt en ulige magtrelation til Danmark. Det er den koloniale historie og arv, som udgør et centralt omdrejningspunkt for vores kommende analyse af de to romaner, da de hver især tematiserer identitet og Grønland som sted i en (post)kolonial kontekst. Med andre ord er det relevant at kigge på specifikke begivenheder i den koloniale historie, således vi i grove træk kan fokusere på, hvordan koloniale spor fortsat præger identiteten og relationen til de grønlandske omgivelser. Med andre ord er det væsentligt at se nærmere på konkrete begivenheder i Grønlands koloniale historie for at opnå en dybere forståelse af, hvordan historiske magtstrukturer og kulturelle påvirkninger fortsat sætter sine spor. Dette gælder både i forhold til den grønlandske befolknings kollektive identitet og i de sociale, kulturelle og politiske relationer, der fortsat præger det grønlandske samfund. Den kolonihistoriske baggrund danner

samtidig et fundament for at belyse, hvordan litteraturen kan bidrage til at udfordre og nuancere de gængse forestillinger om Grønland samt det komplekse forhold mellem Grønland og Danmark.

Forholdet mellem Grønland og Danmark strækker sig over flere århundreder, hvor den grønlandske kultur blev influeret af flere nationer gennem skiftende handelsmonopoler og gradvist kom til at bære præg af europæiske – og særligt danske – traditioner, værdier og levevis. Kort sagt tog forholdet mellem Grønland og Danmark sin begyndelse gennem Norge og den norske bosættelse i Grønland i 1261, som blev yderligere forankret med foreningen af Danmark og Norge under én monark i 1397, hvilket medførte en indirekte dansk kontrol over Grønland. Denne forbindelse ophørte midlertidigt i 1400-tallet, da de norske bosættelser forsvandt og kontakten til Europa mindskedes (Sørensen, 2025). I løbet af 1600-tallet genoptog europæiske magter interessen for Grønland, hvor den grønlandske og eskimoiske kultur blev påvirket af europæisk handel og livsførelse, hvilket særligt inkluderede hollændere og englændere, hvor blandt andet hvalfangst, spæk, sælskind og skydevåben blev introduceret og fremover fik betydning for den grønlandske befolknings levevis (Gad, 1950, s. 275f). Af den grund fandt kulturmødet i den førkoloniale tid på mange måder sted i en handelssituation, hvor “udbud og efterspørgsel bestemte resultatet af samkvemmet” (Gulløv & Toft, 2017, s. 39). Den begyndende opløsning af den grønlandske kultur og den fortsatte assimilering af befolkningen var således ikke udelukkende et resultat af danskernes tilstedeværelse, men derimod en konsekvens af flere samvirkende faktorer, som senere blev forstærket med genetableringen af den danske koloniale tilstedeværelse i 1721, hvorfra en langvarig kolonial historie strakte sig frem til midten af 1900-tallet (Gad, 1950, s. 276).

Den danske kolonisering af Grønland blev indledt af præsten Hans Egede (1686-1758), hvis mission – støttet af Frederik 4. – havde et både religiøst og økonomisk formål om at omvende grønlænderne til den kristne tro samt at udnytte og sikre kontrollen over landets naturressourcer (Gad, 1950, s. 277f). Det var danskernes økonomiske interesser, missionstanken og Hans Egedes nysgerrighed over for beretningerne om ‘de vilde’, der førte til oprettelsen af Bergenskompagniet og Frederik 4.’s godkendelse af skatte- og toldfrihed, hvilket muliggjorde planen om et handelskompagni, der skulle danne det økonomiske grundlag for missionen på Grønland. Som led i denne plan afsejlede tre skibe fra Bergen i maj 1721, der herefter nåede til den Grønlandske vestkyst samt ‘Håbets Ø’ – Godthåb – hvilket blev Hans Egedes første møde med grønlænderne. Ved hjælp af handel, koloniale strukturer og missionering etablerede Hans Egede og de øvrige kolonister deres missionærbopladser, provianthuse, vinterhuse og handelsstationer, som resulterede i sikringen af den danske tilstedeværelse (Sørensen, 2025). På denne måde spillede Egede en stor rolle i etableringen af

den første dansk-norske bosættelse i Grønland, som blev til Godthåb – i dag kendt som Nuuk – og hans virke markerede begyndelsen på den danske kolonisering af Grønland (Gad, 1950, s. 278). I sin søgen efter kristne nordboere fandt Egede i stedet inuitterne og erkendte herefter, at ‘det vilde’ folk i området hverken var nordboere eller deres efterkommere, men derimod var et: “ukendt menneskemateriale, Hans Egede skulle til at arbejde med. Han gav sig til at gennemstudere eskimoernes samfundsliv, specielt i henseende til deres troforestillinger” (ibid.: 278).

Hans Egedes journaler, udarbejdet under opholdet i kolonien, giver et indblik i dette missionærarbejde og hans ambition om at omvende grønlænderne til kristendommen gennem undervisning i den kristne tro samt et ønske om at integrere dem i den danske kultur. Journalerne giver desuden et indblik i kolonisternes dagligdag, de forhold de levede under og de konflikter, der opstod i kulturmødet mellem dem og den grønlandske befolkning (Thuesen, Gulløv, Seiding, & Toft, 2017, s. 54, 57-62). Det fremgår, at Egede sammen med sine sønner, Paul og Niels, og de øvrige kolonister søgte at forstå grønlændernes levevis gennem teologiske fortolkninger og egne handlestrategier, hvilket gradvist banede vejen for etableringen af den danske kontrol over Grønland (Gad, 1950, s. 277f). Dog havde Hans Egedes fastlåste teologiske opfattelser og handlinger sine konsekvenser, der kort sagt førte til flere fejlslutninger og spændinger. Det er konflikter, der udsprang af ulige magtforhold, hvor blandt andet grønlandske huse blev nedrevet for at tilgodese koloniens behov, og hvor Egedes missionærarbejde og bestræbelser på at omvende grønlændere til kristendommen kom til at dominere. Dette blev hermed kilden til negative opfattelser, misfortolkninger og forståelser mellem de to kulturer (Thuesen, Gulløv, Seiding, & Toft, 2017, s. 57-62).

Som en del af Egedes missionærarbejde og plan for at omvende ‘de vilde’ til hans religion og det danske sprog, udvalgte og fjernede han også grønlandske drenge – såvel børn som unge – fra deres familier og lod dem bo hos sin egen familie i kolonien, således de kunne blive undervist og fungere som missionsmedhjælpere (ibid.: 61f). Som Egede udtaler i sine journaler, beholdt han i denne forbindelse i 1725 en tretten-fjorten årig dreng, hvor han til trods for aftalen med forældrene havde en tanke om “At beholde ham længere” (ibid.: 61). I vinteren 1723-1724 fik han også tilegnet sig drengen Pápa, som både blev døbt og fik navnet Friderich Christian efter kongen og kronprinsen, blev undervist i “den kristelige lærdoms hovedstykker” samt havde til opgave at være “behjælpelig med sproget” (ibid.: 62). I 1733 dør Friderich Christian af kopper – en af de mange sygdomme og helbredsproblemer der florerede i kolonien – og var et tab, som berørte Egede dybt, idet han betragtede drengen som sin “Bedste og nytteligste grønlænderdreng” (ibid.: 75, 63). I 1739 blev nogle

af de udvalgte grønlandske mænd sendt til København som arbejdskraft og for at udvikle danskernes grønlandske sprog. Egedes plan viser således, at han udviklede flere strategier for at realisere sin mission over for de såkaldte 'vilde' grønlændere, hvilket i perioder var præget af både stor tvivl, succeser og fiaskoer. Med tiden fik Egedes mission dog en vigtig rolle i koloniseringen og etableringen af dansk tilstedeværelse (ibid.: 63f).

Som påpeget opstod der herved flere spændinger og udfordringer, især fordi Egede manglede forståelse for de stærke fællesskaber, som prægede de grønlandske bopladser, og fordi koloniens opstart var præget af handelsaktiviteter, der ikke var tilpasset den lokale samfundsstruktur og de hårde forhold (Gad, 1950, s. 277f). Under koloniseringen stod kolonisterne derfor både over for den barske natur, kulturelle konflikter og begrænsede ressourcer, hvilket yderligere vanskeliggjorde kolonisternes tilpasning og tilstedeværelse i Grønland (Thuesen, Gulløv, Seiding, & Toft, 2017, s. 54). Som konsekvens af koloniens tilgang og fastlåste opfattelse blev perioden frem til 1782 således en 'prøvetid' præget af fejltagelser og udfordringer i mødet med Grønlands barske natur og 'anderledes' kultur (Gad, 1950, s. 278). Det var en prøvetid – hvis grove træk var karakteriseret af en kaotisk tilstand – der bestod af missionering, handel, europæisk konkurrence og en markering af kolonisternes suverænitet, som gradvist medførte forskellige forsøg på at imødekomme udfordringerne. Dette indebar blandt andet at flytte kolonien længere ind i fjorden, anlægge flere kolonier langs kysten og at opnå et mere struktureret styre gennem guvernør Claus Enevold Paars og hermed sikre danske interesser (ibid.: 280) (Sørensen, 2025).

Det var først i 1776, at Grønland officielt blev anerkendt som en dansk koloni, hvilket markerede en ny fase med en mere centraliseret styring, en mere struktureret kolonisering og indførelsen af Den Kongelige Grønlandske Handel med det totale ansvar for handlen, hvilket varede indtil 1950. De grønlandske kolonidistrikter voksede sig efterhånden store, og denne udvidelse af kolonien skete ikke uden kulturelle spændinger, da den danske tilstedeværelse førte til omfattende ændringer i grønlændernes livsførelse, tro og sociale strukturer. Samtidig førte kontakten med omverdenen til tætte relationer og en blanding af befolkningsgrupper, hvor nyankomne europæere og ugifte mænd betragtede grønlandske kvinder som mulige seksuelle partnere og livsledsagere i et ellers fremmed samfund, hvilket blot øgede de kulturelle spændinger og skabte en ny befolkningsgruppe. Missionens indflydelse var således omfattende og medførte, at mange grønlændere begyndte at tilpasse sig de danske kulturelle normer, især gennem kristne traditioner og ved generelt at adoptere den danske livsstil, hvilket resulterede i, at grønlænderne oplevede en undertrykkelse af egne traditioner og fik svært ved, at bevare deres kulturelle identitet og tro (Sørensen, 2025) (Gad, 1950,

s. 277f, 280-288) (Thuesen, Gulløv, Seiding, & Toft, 2017, s. 78-92) (Seiding, Marquardt, Toft, & Frandsen, 2017, s. 112, 129).

I løbet af 1800-tallet blev Grønland primært udnyttet som ressourcebase for Danmark, særligt gennem handel med pels, fisk og hvalfangst, hvilket medførte, at Grønlands økonomi blev tæt afhængig af Danmark og dermed begrænsede grønlændernes mulighed for at udvikle en selvstændig økonomi, men: “Kolonisationen synes at have haft god fremgang i de år” (Gad, 1950, s. 294). Missionærarbejdet fortsatte ligeledes ind i 1800-tallet med et øget fokus på at omvende befolkningen til kristendommen og indføre dansk livsstil, sprog og kultur, hvor grønlænderne blev opfordret til at tilpasse sig de danske normer samt værdier både i officielle sprogskoler og i det private: “men fortidens fejl [...] havde delvis gjort befolkningen ved kolonierne rodløs” (ibid.: 95) (Sørensen, 2025). I løbet af årtierne etablerede Danmark hermed en omfattende kontrol over Grønlands kultur og økonomi, hvilket skabte en stærk, men til tider konfliktfyldt afhængighed og forhold, som senere blev udfordret af ønsket om øget selvbestemmelse.

I løbet af det næste århundrede var forholdet mellem Grønland og Danmark præget af en gradvis overgang fra et koloniale herredømme til et tættere, men også mere asymmetrisk rigsfællesskab. I begyndelsen af 1900-tallet var Grønland fortsat en dansk koloni, der var stærkt afhængig af Danmark – såvel økonomisk som kulturelt – men under besættelsen af Danmark i 1940 overtog Grønlands landsfogeder den lokale ledelse for at sikre øens tilknytning til Danmark. I 1941 indgik de ligeledes en aftale med USA, som medførte amerikansk militær tilstedeværelse. Krigstiden blev derfor en periode med økonomisk fremgang og øget lokal selvforvaltning i Grønland, hvilket skabte grobund for senere ønsker om større selvstændighed og var samtidig en udvikling, som bidrog til en forskydning i forholdet mellem Grønland og Danmark, idet grønlænderne begyndte at stille større krav om medbestemmelse og ligestilling i rigsfællesskabet (Sørensen, 2025).

Efter Anden Verdenskrig indledtes en omfattende moderniseringsproces i Grønland, der særligt var støttet af væsentlige økonomiske overførsler fra Danmark, hvilket blandt andet indebar en kraftig udbyggelse af sundhedsvæsenet, uddannelser og infrastruktur samtidig med, at fiskeriet blev udviklet til at være en bærende faktor i deres erhvervsliv. Samlet set resulterede moderniseringen og udviklingen af Grønland i, at deres status som koloni ophørte i 1953, og landet blev en integreret del af det danske rige med repræsentation i Folketinget, samt at det økonomiske monopol blev ophævet. Dog blev den administrative og økonomiske udvikling fortsat styret af danske eksperter og dansk arbejdskraft, som blot skabte et større behov for øget grønlandsk indflydelse, hvilket medførte en tiårsplan i 1960'erne med fokus på øget lokal medbestemmelse og ligestilling. Som en reaktion på

løn- og ligestillingsproblematikker samt folkeafstemningen om Danmarks indtræden i De Europæiske Fællesskaber (EF) i 1972 – hvilket Grønland blev tvunget til at følge – voksede ønsket om grønlandsk medbestemmelse sig større i 1970'erne. Dette resulterede i en politisk bevægelse og forhandling for hjemmestyre, hvilket medførte, at både det grønlandske og dansk-grønlandske udvalg blev hjemmestyret og indført d. 1 maj i 1979. Ordningen og hjemmestyret indebar, at Grønland fik ansvar for egne interne anliggender, at det blev anerkendt som “et særligt folkesamfund” i rigsfællesskabet, og at ejerskabet af landets naturressourcer herefter blev delt mellem Grønland og Danmark med vetoet for begge parter (ibid.).

Tiden efter indførelsen af hjemmestyret er i høj grad kendetegnet ved oprustningen af Grønlands selvstændighed, både økonomisk og politisk, hvilket ses i faldet i antallet af personer født uden for Grønland samt i stigningen af ansatte på lokale vilkår. I denne periode var Grønland med andre ord blevet mere selvforsørgende, især gennem offentlige virksomheder og fiskeri, og det vigtigste politiske spørgsmål var balancen mellem bygderne og byerne samt relationen til omverdenen (ibid.). Et vigtigt mål for hjemmestyret var udtrædelsen af Fællesmarkedet – i dag kendt som EU – i 1985, hvilket gav Grønland fri adgang til det europæiske marked mod salg af fiskerilicenser og øget kontrol over egne ressourcer, samtidig med at man undgik Fællesmarkedets forpligtelser. Dog blev denne økonomiske relation ikke væsentligt ændret, da licenssalget fortsat var en betydelig indtægtskilde for Grønland, og fordi landet fortsat deltager aktivt i internationalt samarbejde – både som en del af dansk repræsentation og på egen hånd. Ønsket om større selvbestemmelse, især i forhold til dansk udenrigspolitik, førte i 2004 til oprettelsen af en kommission til at undersøge muligheden for selvstyre, hvilket i 2008 udviklede sig til en godkendelse af forslaget gennem en folkeafstemning. Grønland blev således anerkendt som et land med ret til selvstændighed, og selvstyreordningen trådte endeligt i kraft d. 21 juni 2009 (ibid.).

Selv efter flere årtier med selvstyre forbliver spørgsmålet om fuld selvstændighed fortsat et væsentligt og omdiskuteret emne i grønlandsk politik (Nyborg & Christie, 2025). Et overvejende flertal af de grønlandske politikere støtter tanken om total selvstændighed, men til trods herfor er der fortsat omkring 30 ansvarsområder i Grønland – herunder politi, fængsel og fødevaresektoren – som varetages af Danmark, selvom Grønland med selvstyreloven fra 2009 ellers fik formel mulighed for selv at overtage disse områder. Dette fremgår af en optælling, som DR har lavet ud fra bilag fra Grønlandsudvalget i 2023, og herudfra konkluderer DR's politiske korrespondent Christine Cordsen i sin lynanalyse, at “det grønlandske ønske om selvstændighed ikke bare kan føres ud i virkeligheden med kort aftræk” (Faurby, 2025). Dette vidner om, at Grønlands mål om at opnå selvstændighed

konfronteres med en række komplekse strukturelle, politiske og økonomiske realiteter, som kræver en langsigtet planlægning og overgangsordning, hvis landet på sigt skal have mulighed for helt at frigøre sig fra Danmark (ibid.).

3. Teori

Før påbegyndelsen af analyserne vil det følgende kapitel etablere det teoretiske fundament for specialet, hvor vi vil præsentere de tre udvalgte teorier, der hver bidrager med perspektiver på romanernes behandling af identitetsforhandlinger. Først vil vi introducere postkolonial teori og centrale begreber knyttet hertil, hvorefter fokus rettes mod identitet som specialets centrale omdrejningspunkt. Afslutningsvis inddrages stedsteori med særligt fokus på, hvordan individer skaber tilknytning til deres omgivelser, og hvordan dette samspil påvirker identitetsdannelsen.

3.1 Postkolonialisme

Efter at have klarlagt væsentlige dele af Grønlands historie – og hermed historien Grønland og Danmark imellem – vil det følgende afsnit tage udgangspunkt i sådanne (koloni)historiske relationer og undersøge, hvordan forhold som disse kan aflæses og analyseres i litteraturen. Afsnittet vil introducere postkolonial teori og dens centrale træk med formålet om at uddybe identitetsperspektivet gennem postkolonialismens grundlæggende begreber og pointer og dermed ikke at foretage en postkolonial analyse af de to romaner. Selvom det ifølge nogle kan diskuteres, hvorvidt Grønland formelt kan betegnes som en koloni, markerede Hans Egedes ankomst i landet i 1721 begyndelsen på koloniseringen, som varede frem til 1953, hvorfor en stor del af litteraturen fra og om Grønland kan betragtes som postkolonial (Krebs).

At Grønland kan betragtes som en tidligere dansk koloni, er en holdning som blandt andre Kirsten Thisted deler. Hun skriver, hvordan Danmark ikke officielt betragter sig som en tidligere kolonimagt, da landets kolonistyre hverken havde samme omfang som eksempelvis Englands eller samme brutalitet som Belgiens (Thisted, 2005, s. 17). Tværtimod omtales den danske kolonialisme ofte som 'human', blandt andet fordi den fandt sted uden de store koloniale massakrer, og fordi Danmark fremstillede sig selv som en oplyst og kristen magt, der bragte kristendom, uddannelse og 'moral' til de koloniserede folk og hermed legitimerede sin koloniale tilstedeværelse (ibid.: 17). Til trods for de pæne ord om Danmark som kolonimagt, praktiserede landet, ifølge Thisted, en form for kolonial socialisering af de grønlandske subjekter, der i høj grad minder om dét, som den kritiske teoretiker Homi Bhabha har kaldt: *"a subject of difference that is almost the same, but not quite"*

(ibid.: 29). Grønlænderne blev således introduceret for dansk kultur og danske værdier med henblik på integration i danske handelsinteresser, men ikke med formålet om at *blive* danskere – særligt ikke hvad angår rettigheder og privilegier. Af samme årsag mener hun, at der kan spores strukturelle ligheder mellem Danmarks koloniale praksis og den, man så hos større kolonimagter såsom England (ibid.: 29f).

En anden opfattelse af Danmark som kolonimagt har Thorkild Kjærgaard, lektor ved Grønlands Universitet, der ikke mener, at Grønland har været en koloni (Thisted, 2014, s. 20) (Dybdal, 2021, s. 116). Han finder det væsentligt at påpege, hvordan Danmarks indsats med sundhed, oplysning og kristendom havde en positiv indflydelse på Grønlands udvikling og fremhæver, at grønlænderne blev behandlet som 'landsmænd' og ikke som de sorte slaver i Dansk Vestindien (Thisted, 2014, s. 20). Ifølge Thisted kan sidstnævnte pointe diskuteres, men ikke desto mindre peger det endnu en gang på, at: "Grønlændere var muligvis nok medborgere, men de var medborgere med en forskel. Der var trukket en endog meget synlig linje mellem grønlændere og danskere" (ibid.: 21). Sådanne forskellige opfattelser af Danmarks rolle som forhenværende kolonimagt har medvirket til, at postkolonialisme længe har været vanskelig at få anerkendt som et relevant tema i nordisk kontekst, og det er først i løbet af de senere år, at interessen for postkoloniale perspektiver for alvor er begyndt at vinde indpas i nordisk litteraturforskning (Thisted, 2006, s. 61) (Hauge, 2007, s. 27).

I lyset heraf bliver postkolonialisme relevant som et teoretisk perspektiv, der kan belyse, hvordan magtforhold, identitet og historiske uligheder fortsat præger relationen mellem Danmark og Grønland. Begrebet postkolonialisme refererer både til postkolonial litteratur og til en bestemt måde at læse denne litteratur på. Det er netop denne læsemåde, der betegnes som postkolonial teori, og den fokuserer på de magtstrukturer, historiske konsekvenser og identitetsdannelser, der udspringer af koloniale relationer. Den postkoloniale teori består dels af litteraturteorier udviklet uden for Europa til at læse de nye litteraturer, dels af poststrukturalistiske teorier anvendt på postkolonial litteratur (Hauge, 2007, s. 7). Postkolonial litteratur refererer oprindeligt til værker skrevet på engelsk i lande med en kolonial fortid gældende lande, der tidligere har været koloniseret af britiske udvandrere, herunder Australien, New Zealand, Canada og Sydafrika samt nationer, der opstod som følge af afkoloniseringen, såsom Indien, Sri Lanka og Malaysia. Når der tales om en postkolonial periode, henviser det således specifikt til lande, der har været egentlige kolonier og betegner tiden efter deres selvstændighed og ophøret af kolonistyre (ibid.: 7). Med tiden er definitionen af postkolonial litteratur dog blevet bredere og omfatter nu litteratur fra ikke-engelsktalende lande, herunder de nordiske, hvilket vil blive uddybet senere.

For at få en klarere forståelse af det omfattende begreb kan Bill Ashcrofts håndbog *Post-Colonial Studies: The Key Concepts* (2000) benyttes, da den tilbyder en bred definition af postkolonialisme som et studie, der ”behandler koloniseringens virkninger på kulturer og samfund”, hvilket primært anvendes inden for den litterære verden (ibid.: 8). Professor i engelsk Elleke Boehmer skriver endvidere i *Colonial and Postcolonial Literature* om præfikset ’post’, at: ”Rather than simply being the writing which ’came after’ empire, *postcolonial* literature is generally defined as that which critically or subversively scrutinizes the colonial relationship” (Boehmer, 2005, s. 3). Hermed påpeger hun, at postkolonial litteratur ikke blot er den litteratur, der kommer efter imperiets fald, men snarere er en litterær genre, der aktivt beskæftiger sig med og udfordrer de koloniale magtstrukturer. Boehmer fremhæver således, hvordan postkolonial litteratur ofte har til formål kritisk at undersøge samt afsløre de uretfærdigheder og magtforhold, der opstod under- og som følge af kolonitiden.

I nyere tid er postkolonialismens betydning blevet udvidet, så den ikke længere er strengt bundet til en bestemt tid eller et bestemt sted. Til trods for at præfikset ’post’ antyder en periode *efter* kolonialismen, argumenterer flere teoretikere for, at koloniale strukturer og magtforhold fortsat eksisterer (Hauge, 2007, s. 7f). En af de mest markante stemmer i denne debat er den indiske litteraturteoretiker Gayatri Chakravorty Spivak, der afviser, at ’post’ skal forstås som ’efter’, men derimod som en fortsættelse af koloniale relationer. Uenigheden om, hvorvidt kolonialismen er ophørt, kommer også til udtryk i begrebets stavemåde; mens postkolonial uden bindestreg signalerer en holdning om, at kolonialismen fortsat eksisterer, fremhæver post-kolonial med bindestreg derimod et klart brud med kolonitiden (ibid.: 8) (Boehmer, 2005, s. 3). I lighed med Spivak og andre postkoloniale tænkere vælger vi i denne opgave at udelade bindestregen, da vi anerkender, at der fortsat eksisterer et ulige magtforhold mellem inuitkulturen og Danmark.

Som det foregående antyder, er postkolonialisme et omstridt begreb med flere forgreninger, hvilket også afspejles i den uenighed, der hersker om begrebets oprindelse. Der skelnes typisk mellem to mulige begyndelser, hvor den ene tager afsæt i Commonwealth-litteraturstudier – enten som en videreudvikling heraf eller i visse tilfælde som en modsætning hertil – mens den anden tager afsæt i Edward W. Saida *Orientalism* fra 1978 (Hauge & Moberg, 2023, s. 311, 308). Ifølge Hans Hauge, lektor i Nordisk sprog og litteratur, vil de fleste mene, at postkolonialismen udspringer af Commonwealth-litteraturen, hvilket vil sige litteratur fra tidligere britiske kolonier samt områder, der fortsat er under britisk styre (Hauge, 2007, s. 9f). Inden for denne tradition er hovedskikkelserne de tre australsk-engelske professorer Bill Ashcroft, Gareth Griffiths og Helen Tiffin, der i *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures* (1989) definerer post-kolonialisme

som en kategori, der omfatter alle kulturer formet af imperiale processer fra koloniseringen og frem til i dag. De anser post-kolonial litteratur som litteratur, der bryder med den engelske og i kraft heraf skaber nye perspektiver og udtryk (ibid.: 10, 12) (Hauge & Moberg, 2023, s. 308f).

Foruden den amerikansk-palæstinensiske professor i litteratur Edward W. Said regnes Spivak og Bhabha – begge med indisk baggrund – som centrale skikkelser inden for den anden tradition. Qua teoretikernes baggrund har denne tradition især fokus på indisk og mellemøstlig kultur, og den betragter postkolonialismen som en fortsættelse af kolonialismen og imperialismen i nye former (Hauge & Moberg, 2023, s. 309). Her er det ofte Saims bog *Orientalism* (1978) (da, *Orientalisme*), der regnes som startskuddet til postkolonialismen, og heri hævdes det, at moderne vestlig kultur kun kan forstås i lyset af kolonialismens gennemgribende indflydelse (Hauge, 2007, s. 17). Desuden viser Said, hvordan Vesten har skabt et stereotypet billede af Orienten som 'den Anden', hvilket er en stereotyp, der har været afgørende for Vestens egen selvforståelse og identitetsdannelse. Vores identitet skabes i kontrast til dem, vi *ikke* er, og vi forstår med andre ord os selv som eksempelvis danskere, grønlændere eller nordmænd, fordi vi *ikke* er svenskere, tyskere eller hollændere (Thisted, 2002, s. 101) (Krebs). Said argumenterer således for, at 'orientalisme' ikke er en objektiv viden, men en magtdiskurs, hvor Orienten og 'den Anden' fremstilles udefra uden egen stemme, og hvor det til gengæld er "Europa, som giver Orienten stemme" (Said, 2002, s. 84), hvorfor vestlige tekster om Orienten i virkeligheden siger mere om dem, der har skrevet dem, end om Orienten selv. I forlængelse heraf understreger han, hvordan tidlige, romantiserede forestillinger om Orienten allerede fandtes før den egentlige europæiske kolonisering, men at sådanne forestillinger fortsatte efter koloniseringen og fortsat præger Vestens fremstillinger af Orienten og andre 'anderledes' kulturer (Hauge, 2007, s. 18f). Siden udgivelsen af *Orientalism* i 1978 har studier af kulturmøder derfor været fokuseret på repræsentationsanalyser – det vil sige undersøgelser af, hvordan kolonimagten fremstillede de koloniserede, hvilket senere er blevet udvidet til bredere analyser af forholdet mellem minoriteter og majoriteter samt de sociale og kulturelle konsekvenser af koloniale forhold (Thisted, 2006, s. 61) (Krebs).

I lighed med Said, der mener, at Vesten har skabt Orienten i deres eget billede, argumenterer lektor i grønlandske og arktiske studier Lill Rastad Bjørst for, at danskere tilsvarende har skabt et billede af Grønland på baggrund af egne forestillinger (Bjørst, 2008, s. 9). I denne sammenhæng påpeger hun, hvordan de udbredte forestillinger gør det let og uproblematisk at tale om Arktis og inuitkulturer, fordi det 'skabte' Arktis reduceres til romantiserede fortællinger om "mystik, polarmørke, åndelighed, overlevelse i naturen og kunst", der ofte bærer præg af frihed og drømme

(ibid.: 9). Forskeren Ann Fienup-Riordan har skabt begrebet *eskimo-orientalisme* om denne stereotype og forenkledte fremstilling af inuit og eskimoer og påpeger blandt andet, hvordan den amerikanske filmindustri i årevis har trukket på myten om 'naturmennesket eskimoen' (ibid.: 9). I tråd hermed inddrager Thisted også Said, når hun diskuterer begrebet *eskimoeksotisme* og den søgen efter det eksotiske, som ofte kendetegner skildringer af det fiktive Grønland (Thisted, 2006, s. 61) (Thisted, 2002, s. 91). Hun viser, hvordan Grønland i vestlige fremstillinger ofte reduceres til et eksotisk og mystisk sted, hvor det oprindelige og vilde dyrkes som kontrast til det moderne og civiliserede. Denne forestilling om det eksotiske opstår primært i danske forestillingsverdener og har i princippet ikke noget med det faktiske Grønland at gøre, men fungerer snarere som et spejlbillede, hvori danskerne definerer sig selv gennem en skelnen mellem sig selv og 'den Anden' (Thisted, 2006, s. 67).

Den skarpe opdeling mellem 'os' og 'dem' brydes dog til tider i mødet mellem kolonisator og koloniseret, og i forbindelse hermed opstår nye identiteter, subjektiviteter, idéer, tanker og litteratur, hvilket er et fænomen, der betegnes som *hybriditet* (Hauge, 2007, s. 26). Begrebet betyder 'blanding' og anvendes i litteraturen til at beskrive identiteter, der formes i spændingsfeltet mellem flere kulturer. Det bruges som et forsøg på at nå ud over den traditionelle todeling mellem 'egen' og 'anden' kultur og tilbyder en mere nuanceret forståelse af identiteten. Hvor identitet tidligere blev opfattet som forankret i én bestemt kultur, betegner en *hybrid* identitet en tilstand af at føle sig som en slags "både-og og hverken-enten-eller", hvorfor mennesker, der er vokset op med en blandet kulturel baggrund, kan kaldes *hybrider* (ibid.: 26) (Krebs). For eksempel kan individer med både dansk og grønlandsk baggrund ofte opleve, at de ikke passer ind, da de i Danmark betragtes som grønlændere og i Grønland som danskere. De befinder sig med andre ord i en *in-between*-position, hvor de oplever en splittelse mellem to kulturer og derfor ikke identificerer sig fuldt ud med nogen af dem, hvilket er en tilstand, der netop afspejler den kulturelle og identitetsmæssige kompleksitet, som præger livet i en globaliseret og postkolonial verden (Hauge, 2007, s. 26).

Som det sidste postkoloniale begreb af relevans for de kommende analyser har vi valgt at inddrage *mimicry* – og ligesom begreberne *hybriditet* og *in-between* er skabt af Bhabha – gælder dette også *mimicry* (ibid.: 24). Sidstnævnte begreb beskriver den proces, hvor de koloniserede subjekter efterligner kolonisatorens adfærd, sprog, kultur og værdier, hvilket dog aldrig kan blive en nøjagtig kopi: "*almost the same, but not quite*" (Thisted, 2005, s. 29). *Mimicry* betyder direkte at efterligne (Hauge, 2007, s. 24f), men begrebet anvendes også i betydningen camouflage, hvilket er en strategi kendt fra både dyr og soldater, der assimilerer sig med omgivelserne for at skjule sig og undgå fare

(Thisted, 2005, s. 30). Camouflage indebærer således at tage form efter omgivelserne for at *fremstå* som en del af dem, uden nødvendigvis at *blive* det, eftersom den camouflerede stadig bevarer sine personlige særpræg og dermed forbliver 'anderledes' og underlegen (Thisted, 2004, s. 151). *Mimicry* er altså en strategi, der både skaber nærhed og afstand, og som samtidig kan underminere kolonimagten, idet det kan være uklart, hvorvidt de koloniserede ønsker at tilpasse sig og være som 'den Anden', eller om der snarere ligger en skjult modstand bag (Krebs).

Denne form for modstand kan ses som *mockery*, hvilket vil sige, når *mimicry* fra den koloniseredes side udvikler sig til en hån af kolonisatoren. Dette kan skabe utryghed hos kolonisatoren, da det sjældent er klart, hvorvidt den koloniserede kan bestemmes som imitator eller bespotter (Thisted, 2005, s. 30). Et tydeligt eksempel på dette er, når koloniherrerne nægter at anerkende grønlænderne som ligeværdige – de tvivler ikke kun på, at grønlænderne kan blive som dem, men de føler sig også usikre i deres selskab, da de aldrig ved, hvordan grønlænderne ser på dem, eller hvordan den grønlandske "opvækst og [de] grønlandske gener i øvrigt kan vise sig at slå igennem" (Thisted, 2004, s. 152). *Mimicry* rummer ligeledes et element af *menace* – en trussel mod magtens stabilitet og hierarki. Når den koloniserede begynder at opføre sig lig kolonisatoren, bliver det svært at fastholde grænserne mellem over- og underlegen, og samtidig giver beherskelsen af kolonisatorens sprog den koloniserede mulighed for at skabe sin egen fortælling og dermed udfordre dén forestilling, kolonisatoren har skabt om dem. Dette udgør en trussel mod kolonimagten, fordi den fratager dem deres monumentale magt og gør det muligt at stille spørgsmålstejn ved kolonisystemets legitimitet (Thisted, 2005, s. 30).

3.2 Identitetsteori

For at undersøge og analysere, hvordan identitet forhandles i *Rød mand/Sort mand* og i *Godhavn* – i et kolonialt og postkolonial spændingsfelt – er det nødvendigt at etablere en forståelse af *identitet* som et dynamisk og relationelt teoretisk perspektiv, begreb og fænomen, som formes i mødet mellem individet og omverdenen. I denne sammenhæng træder både psykologiske, sociale og kulturelle dimensioner frem som centrale elementer i identitetsdannelsen, hvorfor identitetsteorien er relevant for specialets interessefelt.

Identiteten er både et psykologisk og socialt fænomen, hvilket kommer til udtryk gennem de dimensioner, som bidrager til at gøre identitetsbegrebet komplekst og dynamisk. Forskellige psykologiske retninger tilbyder distinkte perspektiver på identitetsbegrebet og bidrager samlet set til en differentieret og dybdegående forståelse af de processer, hvorigennem individets selvopfattelse

formes. I denne sammenhæng vil vi primært tage udgangspunkt i Carsten René Jørgensen – professor i klinisk psykologi (Jørgensen) – og hans tilgang til identiteten, som præsenteres i *Identitet. Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver* (2008). I denne bog skildrer Jørgensen i særlig grad identitetens kerne og funktioner, distinktionen mellem social og kollektiv identitet og dennes rolle, og han fremsætter generelt et kritisk perspektiv på “dele af den moderne kultur og hvordan elementer i samtidskulturen påvirker menneskets identitetsdannelse” (ibid.: 27). Jørgensen understreger, at identitetsbegrebet historisk har været præget af begrebsmæssig uklarhed og i dag anvendes både i hverdagslige og akademiske kontekster, ofte uden en teoretisk præcision og entydig definition. I den forbindelse har identitetsbegrebet i stigende grad vundet indpas som et allestedsværende begreb, hvilket har resulteret i en vis udvanding af begrebets analytiske skarphed, men til trods for denne mangel har forskningsverdenen – i forsøg på at afgrænse og forstå menneskets identitet – bygget bro mellem psykologien og sociologien, udviklingspsykologien, antropologien, socialpsykologien samt kulturanalysen (ibid.: 11 ff).

Som følge heraf placeres menneskets identitet i grænseområdet mellem det enkelte individ og samtidskulturen, hvorfor: “vi har at gøre med en proces, som er lokaliseret i individets inderste, men samtidig i centrum af dets gruppes kultur, en proces som rent faktisk etablerer disse to identiteters [den personlige identitet og gruppeidentiteten] identitet” (ibid.: 13). Ved at trække på identitetsbegrebets fader, den psykoanalytiske udviklingspsykolog Erik Erikson, belyser Jørgensen at identitetsbegrebet skal forstås i en kontekst bestående af såvel en personlig eller indre identitet som en gruppe- samt kulturel identitet. Det vil sige, at når man beskæftiger sig med menneskets identitet, tilegner man sig en indsigt i, hvordan elementer fra samtidskulturen bosætter sig i og afspejler det enkelte individs psykologi. Dette fokus udfolder derfor, hvordan identiteten udvikles, hvilke komponenter den består af, samt hvilke potentielle udfordringer der kan opstå i identitetsdannelsen – og de deraf mulige individuelle og samfundsmæssige konsekvenser af identiteten (ibid.: 13). Det er netop denne indsigt, vi ønsker at tilegne os til vores analyse af romanerne, hvorfor vi som det første vil afgrænse identitetsbegrebet og dets niveauer efterfulgt af en udfoldelse af den sociale samt kollektive identitet.

Ifølge Jørgensen har identitetsbegrebet etymologisk rod i det latinske ord ‘idem’, der betyder “det samme” og hermed belyser dét, som begrebet henviser til, nemlig en oplevet kontinuitet i selvet over tid: “Den subjektive oplevelse af identitet kan relateres til en fornemmelse af sit selv som en adskilt og organiseret enhed, der er adskilt fra omverdenen og har en kontinuitet over tid og på tværs af forskellige kontekster” (ibid.: 28). Som det fremgår af ovenstående, rummer identiteten ikke alene

en indre fornemmelse af at være en sammenhængende, vedvarende og stabil enhed adskilt fra andre, men påvirkes også af ydre forhold, idet identiteten forhandles i mødet med andre mennesker, kulturer og samfundsmæssige strukturer. Med andre ord skelner Jørgensen mellem flere indgange til og kriterier for menneskets identitet. Det indebærer blandt andet en tidlig og fysisk identitet, en performativ identitet, der konstrueres, søger anerkendelse og præsenteres for andre, samt en karakterologisk identitet. Derudover fremhæver han en narratologisk dimension, der knytter sig til individets konstruktion af egen selvfortælling og erindring, og endelig en personlighedsstrukturel identitet (ibid.: 28). Af den grund kan det enkelte menneskes identitet betragtes som en "indre arbejdsmodel af sig selv, hvor fortid, nutid og fremtid normalt er integreret til en subjektiv oplevelse af meningsgivende sammenhæng og kontinuitet i det erindrede, aktuelt fornemmede og forventede personlige liv" (ibid.: 29). Identitet fremstår dermed ikke som en fast størrelse, men snarere en performativ og refleksiv proces, hvor individet aktivt forholder sig til sin egen historie, sine relationer og de omkringliggende kulturelle rammer.

Ovenstående perspektiv på identitet som noget ikke-statisk og konstant foranderligt knytter Jørgensen ligeledes til et mere filosofisk perspektiv med begrebet 're-identifikationsspørgsmålet', der indebærer spørgsmålet om, hvad der bestemmer individets identitet over tid samt 'karakteriseringsspørgsmålet', hvilket omhandler måden, hvorpå individet adskiller sig fra andre (ibid.: 28f). Som disse to spørgsmål hentyder, kan identitet anskues som et begreb, der både rummer subjektiv og objektiv forankring. Den objektive side knytter sig til det enkelte menneskes karakteristika og livsbetingelser, såsom sociale vilkår, køn, udseende, etnicitet og kulturel kontekst, mens den subjektive side omhandler individets subjektive fornemmelse og oplevelse af sig selv (ibid.: 30). På den måde er identitetens objektive side grundlaget for individets selvopfattelse, observation af sig selv og selvrefleksion, mens den subjektive side relaterer til den følende, reflekterende, meningsskabende og oplevende instans hos individet, hvorfor identitetsbegrebet både henviser til dét individet gør, oplever og 'ér' (ibid.: 31).

I forbindelse hermed påpeger Jørgensen mindst tre psykologiske perspektiver på og opfattelser af identitetsbegrebet. Den første opfattelse består overordnet af en personlighedsstrukturel størrelse med rødder i psykoanalysen, hvor den anden opfattelse henviser til en beskrivelse af individets observerbare karakteristika, og endeligt knytter den tredje opfattelse af identitet an til et fænomenologisk perspektiv på denne, som betoner den subjektive oplevelse af selvet i relation til omverdenen. Ifølge Jørgensen kan disse tre opfattelser være vanskelige at adskille i praksis, men det er væsentligt at notere dét, at man kan tale om identitet på flere niveauer (ibid.: 29). Han belyser

netop, at opdelingen af identitetsbegrebet i flere niveauer bidrager til en øget forståelse og analytisk klarhed af begrebet. Mere specifikt opdeler og afgrænser han begrebet i fire niveauer, hvilket resulterer i en *jeg*-identitet, den *personlige* identitet, den *sociale* identitet og endeligt den *kollektive* identitet (ibid.: 37ff).

Sammenfattende kan det siges, at *jeg*-identiteten udgør det ubevidste og strukturelle grundlag for individets oplevelse af kontinuitet og sammenhæng i livet og er tæt knyttet til personlighedens organisering. Dette viser sig som en subjektiv, og ikke nødvendigvis verbaliseret, fornemmelse af egen identitet, hvilket giver en oplevelse af at være den samme over tid og i samspil med 'betydningsfulde andre'. Udviklingen af dette niveau er afgørende for individets psykiske robusthed, da forstyrrelser i denne kan føre til en afhængighed af andres vurderinger og generelt en forvirring omkring egen identitet – også kaldet *identitetsdiffusion*. *Jeg*-identiteten hænger på denne måde sammen med individets eksistentielle selvforståelse, hvilket vil sige, 'hvem' man er særligt i relationer og egne handlinger (ibid.: 37-46). Til gengæld forbindes 'hvad' man er med henholdsvis den *personlige* og *sociale* identitet og indebærer en højere grad af bevidst refleksion og kontrol (ibid.: 45).

Den *personlige* identitet refererer til individets bevidste oplevelse af sig selv som et unikt menneske, formet af egne værdier, valg og mål. Der er derfor tale om individets karakteristiske træk, evner, egenskaber og vaner, som adskiller den enkelte fra andre, samt de aspekter af selvopfattelsen, der i individets egen optik udgør dets særlige individualitet (ibid.: 38). Derudover hænger den *sociale* identitet sammen med individets sociale roller og positioner, som et individ kan indtage i samfundet, samt hvordan individet opfatter sig selv i relation til de grupper, det tilhører. Dette niveau af identiteten formes af såvel personlige valg, uforanderlige betingelser (eksempelvis biologiske) og præstationer såsom mor-rolle eller at være en elev. I tillæg til dette hænger den *sociale* identitet sammen med individets anerkendte sociale status og de roller, vedkommende udøver, og adskiller sig fra den *personlige* identitet ved at udgøre en mere offentlig side af selvforståelsen. Af den grund er den *sociale* identitet ikke primært noget, man 'har', men noget, man 'er' og 'gør', hvorfor den i høj grad er forbundet med individets sociale relationer. Den indebærer derfor typisk en følelse af samhørighed med eller tilknytning til en bestemt gruppe og har betydning for, hvordan individet oplever sig selv som en del af et fællesskab, hvor 'jeg' bliver til 'vi' (ibid.: 38f).

Endeligt befinder det fjerde niveau og hermed den *kollektive* identitet sig i grænsefeltet mellem den *personlige* og *sociale* identitet og fungerer som en overordnet ramme for udviklingen af begge identitetsniveauer. Den *kollektive* identitet dannes gennem fælles identifikation med andre individer

samt disses delte mål, idéer samt institutioner og indebærer ofte en bevidsthed om, hvordan gruppen adskiller sig fra andre. Dette niveau er derfor forankret i sociale og kulturelle diskurser samt institutioner, der tilbyder anerkendte identitetspositioner, som kan være en religiøs, etnisk eller national identitet, eksempelvis at være dansker, grønlander eller islænding. I nogle tilfælde kan den *kollektive* identitet få så væsentlig betydning, at den flyder sammen med individets *personlige* og *sociale* identitet og derfor præger store dele af selvforståelsen (ibid.: 39).

Ifølge Jørgensen kan de første tre niveauer rumme modstridende elementer, hvilket kan føre til indre spændinger og identitetskonflikter. I den sammenhæng forklarer han, hvordan spændingerne ikke nødvendigvis er entydigt negative, da de også kan fungere som drivkraft for en videreudvikling af identiteten. En velfungerende identitet er derfor ikke kendetegnet ved fraværet af konflikt, men snarere det enkelte menneskes evne til at håndtere og integrere modstridende aspekter på tværs af identitetslementer. Ifølge Jørgensen understøtter denne evne en subjektiv oplevelse af autenticitet og kohærens i selvet, dog kan et skift mellem grundlæggende selvopfattelser – såsom mål, værdier og identitetskategorier – true oplevelsen af indre kontinuitet. Samlet set kan individet besidde flere *sociale* identiteter i kraft af skiftende sociale roller og kontekster, men det er ikke muligt for individet at have flere samtidige *jeg*-identiteter eller flere modsatrettede *personlige* identiteter uden risiko for identitetsmæssig forvirring eller en forstyrrelse af den indre oplevelse af kohærens og kontinuitet (ibid.: 40-43).

Jeg-identiteten udgør med andre ord den mest grundlæggende struktur i det enkelte menneskes identitet, hvortil Jørgensen forklarer, at den er “en forudsætning for den velfungerende personlige identitet, ligesom den er basis for personens evne til at konstruere og få andre til at anerkende sine forskellige sociale identiteter” (ibid.: 44). Han fremhæver, at en integreret *jeg*-identitet, som har evnen til at revidere og integrere nye erfaringer, konflikter og roller, er afgørende for, at mennesket kan fungere som en kompetent og stabil aktør i eget liv. En veludviklet *jeg*-identitet repræsenterer således en ‘psykologisk modstandskraft’, der har til formål at beskytte det enkelte menneske imod udviklingen af en psykisk lidelse og generelt psykologisk overbelastning (ibid.: 44f). Fornemmelsen af egen identitet hænger derfor sammen med “en umiddelbar fornemmelse af at være den samme på tværs af tid og sted, og kontinuitet over tid, og en hermed forbundet fornemmelse af, at andre også ser og anerkender denne kontinuitet” (ibid.: 44). Samlet set er denne oplevelse af en ‘rød tråd’ i identiteten og genkendelsen af sig selv – både indefra og udefra – således med til at skabe en stabil, sammenhængende og meningsfuld identitetsfølelse, hvorfor en velfungerende *jeg*-identitet og

'identitetsfølelsen' er afgørende for individets psykologiske funktion og evne til at navigere i verden. Det fungerer med andre ord som individets indre kompas (ibid. 46ff).

I sin afgrænsning af identitetsbegrebet supplerer Jørgensen identitetsteorien med Erik Eriksons psykosociale udviklingsteori, idet han finder det er relevant for forståelsen af, hvordan identitet dannes gennem livets forskellige stadier i et dynamisk samspil mellem individet og omverden. Eftersom Jørgensens præsentation af Eriksons udviklingsstadier er forholdsvis overfladisk, finder vi det hensigtsmæssigt at supplere denne med psykologen Robert Siegler mere dybdegående og analytiske fremstilling for at kvalificere forståelsen af stadierne yderligere (Siegler et al., 2020, s. 320f). Jørgensen fremlægger Eriksons teori som en livslang proces, der forløber gennem otte stadier – fra spædbarn til de sidste leveår – hvor hvert stadium er karakteriseret ved en central udviklingsmæssig identitetskrise samt et dominerende psykologisk tema eller polaritet, som individet må forholde sig til. Med andre ord konfronteres individet i hvert udviklingsstadium med essentielle omstændigheder og psykologiske udfordringer, som har afgørende betydning for dets identitetsdannelse og psykologiske funktion (Jørgensen, 2008, s. 137). Det vil sige: "If the dominant issue of a given stage is not successfully resolved before the onset of the next, the person will continue to struggle with it" (Siegler et al., 2020, s. 320).

Det første stadium finder sted i barnets første leveår, hvor individet etablerer en grundlæggende *tillid* eller *mistillid* over for sine omgivelser og andre mennesker. I denne proces spiller barnets omsorgspersoner en central rolle, idet manglende tillid til disse kan gøre det vanskeligt for barnet at udvikle nære og intime relationer senere i livet (ibid.: 320). Jørgensen kommenterer i denne sammenhæng, at det er en afgørende fase, idet den danner det psykologiske grundlag for at udvikle en stabil og velfungerende *jeg*-identitet (Jørgensen, 2008, s. 137). Dernæst centreres det andet udviklingsstadium (fra 1-3,5 år) om barnets gradvise tilpasning til de sociale krav samt etableringen af *autonomi* – dét at træffe egne beslutninger og handle uafhængigt baseret på egne ønsker og behov – ved at udforske verden (Siegler et al., 2020, s. 320f). Derimod kan den manglende udvikling af *autonomi*, eksempelvis grundet straf eller latterliggørelse, resultere i en udvikling af *skamfølelse* og *tvivl* (ibid.: 320f) (Jørgensen, 2008, s. 137). Under det tredje stadium (fra 4-6 år) udgør det centrale tema barnets gradvise tilegnelse af evnen til at tage ansvar, udvise *initiativ* og handle autonomt. Dette viser sig særligt ved, at barnet begynder at lære af og spejle sig i sine forældre under sin identitetsdannelse (Siegler et al., 2020, s. 320f). Forekommer der en manglende udvikling i dette stadium, kan det resultere i en følelsesmæssig hæmning, som ses i en vedvarende *skyldfølelse* (Jørgensen, 2008, s. 137). Det fjerde stadium (fra 6 år til puberteten) henviser til udviklingen af egoet

og en sund samt engageret *virkelyst*, hvor en fejlslagen udvikling heraf, eksempelvis via svigt, kan medføre en følelse af *mindreværd* og utilstrækkelighed, hvilket kan hæmme individets fortsatte psykologiske udvikling (Siegler et al., 2020, s. 321) (Jørgensen, 2008, s. 137). Derudover fokuserer det femte stadie (fra ungdom til tidlig voksenalder) på etableringen af en moden, sund og velafbalanceret identitetsfølelse. Bliver denne ikke udviklet, kan det danne en smertefuld identitetsdiffusion og forvirring omkring egen rolle. Dette stadie foregår derfor i spændingsfeltet mellem dannelse af identiteten og en udvikling af identitetsdiffusion og rolleforvirring (ibid.: 137f). Af denne årsag tillægger Eriksen det femte stadie stor betydning, idet det er essentielt for udviklingen af en grundlæggende følelse af identitet (Siegler et al., 2020, s. 321).

Til de resterende udviklingsstadier angiver Jørgensen ikke specifikke aldersafgrænsninger, men de beskrives fortsat i forlængelse af Eriksons psykosociale udviklingsteori. I det sjette stadie kulminerer udviklingen af en evne til at oprette *nære og intime relationer*, men opstår der i denne forbindelse en udviklingsfejl, kan der opstå en følelse af *ensomhed* og *isolation* fra omverdenen (Jørgensen, 2008, s. 137). Det syvende stadie retter sig primært mod udviklingen af evnen til at bidrage til samfundet og kommende generationer – kendt som *generativitet* – hvor alternativet er af en tilstand af *stagnation* med en oplevelse af en manglende personlig vækst og meningsfuld bidragelse til omverdenen (ibid.: 137). Slutteligt er det centrale fokus i ottende stadie, hvorvidt individet har opnået en følelse af *integritet* og *accept* af sit livsforløb, eller om det er præget af en dyb følelse af *fortrydelse* og *fortvivelse* (ibid.: 137). Samlet set udgør disse otte stadier en kompleks og sammenhængende udviklingsrejse, idet hvert stadie bidrager til dannelsen af individets identitet og psykologiske funktion, hvor udfordringer og kriser i udviklingen kan få langvarige konsekvenser for selvopfattelsen samt livsforløbet. Som Jørgensen belyser, er Erikson dog af den holdning, at identitetskrisen er “det psykologiske aspekt ved det at blive voksen”, hvor individet står overfor behovet for at danne og rekonstruere sin identitet på baggrund af indre (psykologiske og fysiske) samt ydre (kulturelle) påvirkninger (ibid.: 138).

Jørgensens teoretiske analyse af Eriksons socialpsykologiske udviklingsstadier bidrager ikke alene til en nuanceret forståelse af, hvordan identitet dannes og forstyrres i samspillet mellem psykologiske udviklingsbetingelser, erfaringer og sociale omgivelser, men også til en dybere indsigt i de udviklingsmæssige processer, individet gennemgår i hvert stadie – og ikke mindst de potentielle konsekvenser af fejludvikling, herunder identitetsforstyrrelser. Det er dog vigtigt at bemærke, at Eriksons model over de otte udviklingsstadier kun udgør én blandt flere teoretiske tilgange til identitetsdannelsen og med tiden har været genstand for kritik i flere sammenhænge. Særligt anklages

modellen for at give en forenklet og upræcis fremstilling af de komplekse mekanismer, der ligger til grund for individets identitetsudvikling. Ikke desto mindre har modellen – som et overordnet, teoretisk overblik – fortsat relevans i nutidige analyser, hvilket også fremhæves af Jørgensen, der beskriver den som: “stadig yderst anvendelig” (ibid.: 18).

Et individ, der oplever identitetsforstyrrelser, kan udadtil fremstå relativt velfungerende, men bærer ofte på et indre kaos præget af relationelle konflikter, selvskadende adfærd, lavt selvværd og diffus angst. En identitetsforstyrrelse er med andre ord centreret om en tilstand med en dybtgående identitetsforvirring og oplevelse af usikkerhed omkring, ‘hvem’ man er, ‘hvad’ man vil med livet, og hvilke værdier eller ønsker, der driver én. Jørgensen fremhæver i denne sammenhæng, at nyere former for identitetsforstyrrelser ofte ledsages af subjektive oplevelser af meningsløshed, grænseløshed i form af en uklar fornemmelse af egne grænser samt inautenticitet og dermed en følelse af ikke at være tro mod sig selv. Sådanne forstyrrelse kan således forstås som et resultat af uløste og fejlslagne udviklingskriser, hvor individet ikke formår at opbygge et stabilt ‘jeg’, men i stedet udvikler en forstyrret, fragmenteret og splittet identitetsstruktur (ibid.: 21-27).

Udover den teoretiske analyse af identitetens kerne samt den sociale og kollektive identitet, bidrager Jørgensen også med et kritisk perspektiv på den moderne kultur (ibid.: 27). Ifølge Jørgensen er det især den komplekse og moderne verden, der er årsagen til, at “identiteten er blevet ‘usikker’”, hvor det tidligere stabile ‘jeg’ og tilhørende kohærens samt kontinuitet, svækkes (ibid.: 19). Det er en usikkerhed, som forstærkes i en samtid præget af en accelererende foranderlighed og mangfoldige sociale arenaer, hvor anerkendelse fra ‘den Anden’ bliver afgørende for opretholdelsen af identitetsmæssig sammenhæng og fornemmelse (ibid.: 164f). Han påpeger, at det menneskelige selv bør forstås som et ‘social selv’, der formes og udvikles gennem mødet med ‘den Anden’. Det sociale samspil udgør derfor en grundlæggende forudsætning for identitetens dannelse, karakteristika og værdi, hvor anerkendelse både fra enkeltindivider og grupper spiller en central rolle i opbygningen af selvet. Hvis der forekommer en manglende anerkendelse såsom social udstødelse og stereotypisering, eller hvis der kommunikeres et negativt og respektløst billede af individets identitet, kan det derimod have en skadelig indvirkning på det enkelte menneskes identitet. Dette kritiske og analytiske perspektiv fortæller dermed om, hvordan identiteten i den moderne verden i stigende grad er blevet ustabil og afhængig af sociale relationer samt anerkendelse, idet individets selvforståelse og oplevelse af mening forankres i dét at blive set, forstået og værdsat for det, det er (ibid.: 164f).

På et samfundsmæssigt niveau er det derfor afgørende at undgå en opfattelse af majoritets- og minoritetsborgere, hvor de dominerende grupper fastholder deres identitet, magt og position ved at

nedgøre og skabe en mindreværdsfølelse hos de mindre velstående grupper (ibid.: 165). Derudover forklarer Jørgensen, at grupper – på trods af stor forskellighed – kan samles omkring en oplevet fælles identitet eller omkring de karakteristika, der anses som identitetsskabende. Denne fælles identitet kan eksempelvis være baseret på et nationalt, religiøst eller etnisk tilhørsforhold, hvor fælles overbevisninger eller livserfaringer danner grundlaget for en følelse af samhørighed. En tilknytning til en specifik social gruppe kan derfor have væsentlig betydning for det enkelte menneskes identitetsforståelse. Som nævnt kan denne gruppe og *kollektive* identitet dog i visse tilfælde dominere individets selvforståelse og overskygge de andre identitetslementer med dét, de forbinder med religionen, etniciteten eller nationaliteten. Når et individ forsøger at gøre sig klog på andre, fremmede (sub)kulturer, kan der ofte opstå en tendens til at fokusere på iøjnefaldende kendetegn, hvilket kan føre til en entydig og snæver opfattelse samt definition af deres identitet. Dette kan betragtes som en typisk strategi for at skabe overskuelighed og orden i en kompleks verden, men det indebærer en risiko for at reducere individet til stereotype kategorier, hvilket overser de mange forskellige tilhørsforhold og aspekter, der udgør individets identitet. Eksempelvis kan et individ, der identificerer sig som grønlander, blive mødt med en forsimplet opfattelse, hvor religionen overtager hele deres identitet, uden hensyn til øvrige erfaringer, personlige træk og livsomstændigheder (ibid.: 12f). Denne tendens ses tydeligt i dét, Fienup-Riordan betegner som *eskimo-orientalisme*, hvor grønlandere ofte reduceres til enkle og stereotype forestillinger om “inuit” eller “eskimo” fremstillet gennem motiver som mystik, åndelighed, polarmørke og overlevelse i barsk natur. En sådan reduktion overser identitetens kompleksitet og fastholder individet i en snæver, kulturelt præget forståelsesramme, som i sidste ende kan umyndiggøre dets egne stemmer og erfaringer (Bjørst, 2008, s. 9).

På denne måde kan Jørgensens identitetsteori bidrage til forståelsen af, hvordan individets ‘jeg’ og dets *sociale* samt *kollektive* identitet udvikles gennem såvel personlige erfaringer som sociale relationer. Identitetsdannelsen er derfor ikke blot et personligt projekt, men et vilkår, der konstant forhandles i relation til omverdenens blikke og opfattelser, hvilket gør identiteten til et socialt og dynamisk fænomen, der konstant forhandles og svækkes. Ved at kombinere psykologiske, sociale og kulturelle perspektiver, belyser Jørgensen således de dynamiske processer, der definerer, hvordan mennesker konstruerer deres selvforståelse i interaktionen med omverdenen. Identitetsteorien kan dermed anvendes til at forstå romanernes karakterer, og hvordan deres identitetsdannelse påvirkes af såvel ydre omstændigheder som indre spændinger i mødet med ‘den Anden’. Denne forståelse kan fremhæve karakterernes identitet som en social og foranderlig størrelse, der kan trues af manglende

anerkendelse, en ydre modstand samt stereotype opfattelser – især i postkoloniale magtrelationer, hvor karakteren reduceres til deres kulturelle baggrund.

3.3 Stedteori

I det følgende afsnit anvendes stedteori som teoretisk ramme til at uddybe identitetsperspektivet yderligere, og vores fokus herpå udspringer af menneskets grundlæggende tendens til at skabe mening i tilværelsen gennem tilknytningen til bestemte steder, hvilket er en relation, der ofte udforskes i skønlitteraturen (Mønster, 2013, s. 32). De steder, man opholder sig, danner ikke blot rammen om ens personlige erfaringer, men spiller også en central rolle i identitetsdannelsen og forståelsen af verden (ibid.: 5). Dette kommer sig af, at man ofte knytter sig til sine omgivelser som eksistentielle og betydningsbærende rum, hvorfor steder kan siges at have en væsentlig indflydelse på individets følelser, erfaringer og selvforståelse (ibid.: 9, 11). I løbet af de seneste år har stedteorien oplevet en øget forskningsmæssig interesse, og i det følgende vil vi først introducere stedbegrebet samt dets betydning og oprindelse, hvorefter vi vil gennemgå centrale begreber og stedkategorier (ibid.: 7).

Begrebet *sted* betegner ifølge lektor i dansk og nordisk litteratur Louise Mønster den nære relation mellem mennesker og omgivelser og dækker over rum, vi ikke blot opholder os i, men tillægger betydning og tilknytter eksistentielle erfaringer (ibid.: 9). I overensstemmelse hermed definerer den britiske geograf Tim Cresswell sted som ”a meaningful location” og fremhæver dermed, hvordan et *sted* rummer mere end en fysisk lokalitet, men også bærer på oplevelser, følelser og betydninger (Cresswell, 2014, s. 22). Man kan dermed betragte steder som noget, der eksisterer på flere niveauer – fra det offentlige byrum som gader og torve til mere private og intime rum, såsom hjemmet eller værelset, og fælles for disse er, at de typisk indgår som velkendte og hverdagslige stedkategorier. En anden afgørende fællesnævner ved sådanne steder er desuden, at de ikke blot “*er*. Steder *bliver* derimod *til* i kraft af menneskets evne til at se stederne og gennem deres interaktion med dem” (Mønster, 2013, s. 12). Eftersom steder har en afgørende betydning i menneskers liv, har de vakt interesse på tværs af en lang række fagområder heriblandt filosofi, litteratur, sociologi, antropologi og arkitektur, hvilket vidner om stedforskningens tværfaglige relevans. Dette fremhæver desuden, hvordan det menneskelige behov for tilhørsforhold og for at kunne spejle sin identitet i sine omgivelser udgør et centralt omdrejningspunkt i denne tradition (ibid.: 9).

Stedforskningens tværfaglige karakter afspejles også i begrebets historiske udvikling. Selvom feltet først for alvor vandt frem i det 20. århundrede og især har fået gennemslagskraft i dansk kontekst efter årtusindeskiftet, bygger det på en lang teoretisk tradition. I sin gennemgang af

stedbegrebets historie trækker Mønster på filosofen Edward S. Caseys bog *The Fate of Place. A Philosophical History* (1997), hvori Casey undersøger stedets rolle i den filosofiske tradition. I den forbindelse påpeger han, hvordan stedbegrebet ikke er et nyt fænomen, men hvordan det allerede i antikkens filosofi blev behandlet af tænkere som Platon og Aristoteles, der begge tillagde stedet en betydningsfuld rolle i deres forståelse af verden og menneskets væren i denne (ibid.: 13). Fra middelalderen og frem til den tidligt moderne periode træder stedbegrebet gradvist i baggrunden og afløses i højere grad af forestillingen om *rum* (ibid.: 13) (Casey, 1997, s. 332f). Denne udvikling kan ses som et udtryk for den historiske kontekst, hvor kristendommen havde en dominerende indflydelse på samfundet, og hvor rummet blev betragtet som et guddommeligt gennemstrømmet hele: ”Stedet opsluges i begrebet rum, der med dets uendelige udstrækning sammenknyttes med Guds storhed, og i hvert fald på et abstrakt plan stemmer den kristne tænknings hævde af Guds almægtighed overens med forestillingen om det indefinitte rum” (Mønster, 2013, s. 13). I en lang periode omhandler stedbegrebet således en ”transcendental geografi”, hvor forståelsen af sted bevæger sig væk fra det sanselige og konkrete og snarere antager en mere abstrakt og teoretisk form.

I løbet af 1700-tallet opstår en ny forståelse af stedbegrebet med filosofen Immanuel Kant, der genindfører det fokus på *stedet*, som var blevet overset siden Aristoteles, og han placerer kroppen som central for erkendelsen. På den måde bliver Kant den, som igen fremhæver det fundamentale forhold menneskekroppen og stedet imellem og understreger, hvordan dette er af afgørende betydning for vores erkendelse af verden (Casey, 1997, s. 204). Det er dog først i det 20. århundrede, at stedforskningen for alvor oplever en genopblomstring, og hvor både videnskabelige og kulturelle strømninger retter opmærksomheden mod rummets betydning, hvilket er en vending, der betegnes som en ”*spatial turn*” (Tygstrup, 2012, s. 293). Kants perspektiv videreudvikles blandt andet af fænomenologerne Edmund Husserl og Maurice Merleau-Ponty, der begge beskæftiger sig med kroppens rolle i vores oplevelse af *sted*. Casey fremhæver særligt Merleau-Ponty for hans dybdegående undersøgelse af forholdet mellem kroppen og dens omverden, der tydeliggør, hvordan disse er uadskilleligt forbundne, og hvordan kroppen gennem sine bevægelser bidrager til at skabe og forme steder og dermed fungerer som en central aktør i stedets tilblivelse (Mønster, 2013, s. 13f, 19).

I sin behandling af stedets rolle fremhæver Mønster, at fænomenologen Martin Heidegger indtager en central position i Caseys tænkning, da han fortsætter kritikken af det dominerende rum og distancerer sig mod opfattelsen af, at *stedet* udspringer af *rummet* ved at hævde, at ”det forholder sig omvendt, idet rum opstår i forlængelse af steder – eller mere præcist de regioner, som stederne

danner og indgår i” (ibid.: 14). I tråd med Heideggers filosofi udviklede stedforskningen sig i sidste halvdel af det 20. århundrede endnu en gang i flere retninger med tænkere som Gaston Bachelard og Jacques Derrida. Et fællestræk ved disse strømninger er – ifølge Mønster – at man ser en bevægelse væk fra rummet som noget abstrakt, grænseløst og kvantificerbart og en bevægelse mod ”det konkrete, afgrænsede og kvalitative stedbegreb, der er intimt forbundet med menneskets liv” (ibid.: 15). På denne måde bliver det tydeligt, hvordan begreberne *sted* og *rum* ofte bruges i forlængelse af, men også i kontrast til hinanden, og her er den tydeligste forskel, at et sted ikke er en objektiv og fast størrelse, men derimod opstår i kraft af den betydning, som et menneske tillægger det. Hvad én person oplever som et sted, behøver ikke at være det for en anden, hvorfor stedet kan karakteriseres som en relativ størrelse forankret i menneskets behov for tilknytning og identifikation med sine omgivelser, hvorimod rummet er mere generelt og karakteriseret ved afstand.

Steder, som mennesker ikke er knyttet til, er dog ikke uden betydning, og ifølge Mønster betegnes sådanne steder som *ikke-steder*, hvilket refererer til ”steder, hvor de stedlige kvaliteter er undertrykt [...] Ikke-steder er steder, der gør det svært for mennesket at forbinde sig med sin omverden” (ibid.: 23). Begrebet blev introduceret af den franske antropolog Marc Augé i *Non-Lieux* (1992) på baggrund af supermodernitetens stigende antal steder, hvor mennesket hverken kan spejle sin identitet eller danne relationelle forbindelser:

”A world where people are born in the clinic and die in hospital, where transit points and temporary abodes are proliferating under luxurious or inhuman conditions [...] where a dense network of means of transport which are also inhabited spaces is developing [...] a world thus surrendered to solitary individuality, to the fleeting, the temporary and ephemeral” (Augé, 1995, s. 77f).

Ifølge Augé knyttes ikke-steder dermed til globaliseringen og omfatter eksempelvis transitsteder, transportmidler og digitale kommunikationsplatforme, som understøtter upersonlige interaktionsformer (ibid.: 78). Ikke-steder præges således ofte af midlertidighed og transit, idet deres primære funktion er at facilitere ophold og bevægelse så effektivt som muligt, hvilket især gør sig gældende for motorveje, lufthavne, indkøbscentre og hoteller, der ikke er tiltænkt som steder, man knytter sig til (Tygstrup, 2012, s. 292) (Mønster, 2013, s. 24).

Globaliseringen og det stigende antal transitsteder har muliggjort en større bevægelsesfrihed og fremmet turisme, men har samtidig medført en kommercialisering af områder og lande, hvorved lokale særpræg udviskes. Dette ses eksempelvis i fænomenet eskimoeksotisme, hvor litteratur og film

bidrager til at skabe stereotype forestillinger om Grønland, der ikke har noget med det faktiske Grønland at gøre (Thisted, 2006, s. 61) (Mønster, 2013, s. 24). Desuden kan globaliseringens og supermodernitetens menneske ifølge Augé beskrives som et individ, der “både altid og aldrig har hjemme”, da det ofte lever på tværs af steder og kontekster, hvilket er en tilværelse, der kan beskrives med kunstkritikeren Lucy R. Lippards begreb *multicenteredness*, som netop refererer til den måde, hvorpå det moderne menneske typisk er forbundet til flere steder (ibid.: 26). Dette kan give anledning til en følelse af rodløshed, men også forstås som et liv med flere rødder og tilhørsforhold, hvilket er en form for forankring, der stiller større krav til individets identitetsdannelse og især gør sig gældende for individer med tilknytning til Grønland, hvor identiteten hyppigt navigerer mellem forskellige kulturelle, geografiske og sociale kontekster (ibid.: 27f).

I lyset af denne komplekse identitetsdannelse finder vi det afslutningsvist relevant at se nærmere på, hvordan forskellige stedkategorier, herunder huset samt havet og skoven, rummer særlige betydninger og funktioner i menneskets relation til omverdenen. Som et af de mest fundamentale steder i den menneskelige tilværelse vil vi først rette blikket mod huset, der ofte er et af de mest grundlæggende steder i menneskets liv og danner rammen om de tidligste stederfaringer. Det repræsenterer tryghed, stabilitet og tilhørsforhold og har som regel stor betydning for, hvordan mennesket forstår og orienterer sig i verden (ibid.: 52). For at indkredse husets betydning inddrager Mønster Gaston Bachelard, Christian Norberg-Schulz og Pierre Bourdieu, der alle fremhæver, at huset ikke blot er et fysisk sted, men også er tæt forbundet med menneskets identitet og selvforståelse (ibid.: 50). Den franske filosof Gaston Bachelard er blandt de teoretikere, der mest indgående har udforsket husets betydning og foretager dét, han kalder en *topoanalyse*, hvor han undersøger de psykologiske dybdestrukturer, der knytter sig til de intime steder i menneskets liv, hvortil han især fremhæver fødehjemmet som et sted af afgørende betydning (ibid.: 50f). Han beskriver huset som “et første kosmos og et beskyttende og trygt udgangspunkt for vores liv” og undersøger de emotionelle betydninger, der er forbundet med forskellige dele af huset, heriblandt soveværelset og loftet (ibid.: 51). Den norske arkitekt Christian Norberg-Schulz betoner ligeledes husets centrale rolle som et konkret og betydningsfuldt sted i menneskets liv. Han fremhæver, at mennesket har et grundlæggende behov for “at slå sig ned et sted og kunne identificere sig med sine umiddelbare omgivelser”, og at dette behov skal kunne opfyldes af huset (ibid.: 51). Ifølge Norberg-Schulz bliver huset med andre ord et middel til at forstå både verden og sig selv og giver samtidig individet en oplevelse af tryghed og tilhørsforhold (ibid.: 51f).

I modsætning til Bachelard og Norberg-Schultz er den franske sociolog Pierre Bourdieus tilgang mere historisk og geografisk konkret, idet hans analyser er fokuseret på ”det algierske kabylehus, og dets repræsentationer af det kvindelige og mandlige” (ibid.: 52). Bourdieu tager afsæt i husets daglige praksisser og argumenterer for, at det er gennem disse handlinger, at steder og rum får betydning. Kvindens gøremål forbindes med husets lavere, mørkere og mere skjulte områder, mens manden knyttes til de øvre, lysere og sociale rum. Husets indre afspejler dermed samfundets kønsroller, hvor mandens rolle er mere offentlig og udadvendt end kvindens, der er mere privat og indadvendt (ibid.: 52). Dette perspektiv er relevant for analysen af identitet i de to romaner, da de udspiller sig i forskellige historiske perioder med hver deres normer og forståelser af identitet. Hos alle tre teoretikere fremstår huset således som et betydningsfuldt sted, der ikke blot er en fysisk ramme, men et vigtigt omdrejningspunkt i vores liv samt et spejl for identitet, imagination og kultur, der afspejler, hvem vi er, og hvordan vi forstår verden (ibid.: 53).

Da romanernes handlinger primært foregår i Grønland, har vi afslutningsvist valgt at fremhæve stedkategorierne *havet* og *skoven*, der begge spiller en central rolle i karakterernes identitetsdannelse. Særligt havet – og i mindre grad skoven – fremstår som grundlæggende steder i det landskab og livsrum, karaktererne navigerer i, og fælles for de to naturmiljøer er, at de rummer lyse såvel som mørke sider. Havet skiller sig dog især ud, idet det ”traditionelt fremhæves som alt levendes *ophav*” og opfattes som et element, der både nærer og opretholder liv (ibid.: 133). Ifølge Mønster knyttes vandmotivet ofte til menneskets psyke, hvormed det bliver muligt at se havet som billede på menneskets mentale tilstande, og i denne forbindelse er Sigmund Freuds beskrivelse af den *oceaniske følelse* særlig udbredt (ibid.: 133). Denne refererer til en oplevelse af at være ét med en større helhed (ibid.: 134), og i kraft heraf repræsenterer havet således en livskraft og rytme, der rækker ud over individet, men som det lejlighedsvist kan føle sig forbundet med (ibid.: 134). Lignende symbolske tolkninger af havet ses blandt andet hos den engelske forfatter og litteraturkritiker W.H. Auden, der fremhæver havet som kontrast til landjorden og som et sted for opløsning, frihed og løsrivelse fra forpligtelser, mens Bachelard betragter det som et dobbeltsidet overgangselement, der er dragende og livgivende såvel som truende og livsfarligt (ibid.: 135f).

I lighed med havet er skoven også et naturfænomen med en dobbelthed, da den både er et vildt og faretruende sted, hvor man risikerer at fare vild eller konfrontere det ukendte, men også et fredfyldt sted ”forbundet med idyl, romantisk skovensomhed og oprindelig naturbundethed” (ibid.: 137). Som skovens grundelement har træet historisk været et stærkt symbol på forbindelsen mellem det jordiske og transcendentale med sine rødder dybt forankret i jorden og sin trækrone strakt mod himlen; dets

lange levetid kan ses som et bindeled mellem menneskets begrænsede liv og evigheden, hvorfor træet kan siges at rumme en symbolsk tyngde (ibid.: 139). Således bliver det tydeligt, hvordan steder, rum og kategorier som havet og skoven fungerer som centrale analyseobjekter til “at forstå jegets tilknytning såvel til dets umiddelbare omverden som til endnu videre eksistentielle sammenhænge” og udgør væsentlige elementer i vores analyse af, hvordan identitet forhandles i de to romaner (ibid.: 32).

4. Metode

Dette speciale vil tage afsæt i en hermeneutisk-tekstanalytisk tilgang med henblik på at analysere og fortolke de udvalgte litterære værker gennem en analytisk bevægelse mellem teksternes elementer og vores tematiske fokuspunkter. Vores metodiske greb vil udvide og trække på eksisterende forskningslitteratur samt trække på de tre udvalgte teoretiske perspektiver, hvilket har til formål at placere dette speciales interessefelt blandt forskningen på området og producere ny viden på baggrund af vores egne fortolkninger og begrebslige koblinger. I overensstemmelse med den hermeneutiske tradition har vi både til hensigt at inddrage den tekstnære struktur samt de kulturelle, psykologiske og sociale kontekster, værkerne udspringer sig af. Desuden vil vi gøre opmærksom på, at vi som et supplerende redskab løbende har anvendt kunstig intelligens (AI) til at skabe overblik og fungere som sparringspartner i arbejdet med teoretiske afklaringer og forståelsen af komplekse fortolkningsmæssige problemstillinger.

De tekstnære analyser af romanerne vil tage udgangspunkt i den klassiske litterære metode og hermed beskæftige sig med analysen af litterære elementer såsom genre, komposition, udsigelsesforhold, stil, miljø og tematik. Qua opgavens interessefelt vil analysernes primære fokus lægge på personkarakteristikken, hvor vi ønsker at undersøge, hvordan karakterernes selvforståelse, udvikling og identitetsdannelse påvirkes af deres sociale og kulturelle omgivelser samt tilhørsforhold. I forlængelse heraf vil vi benytte en psykologisk tilgang til at udfolde karakterernes følelsesmæssige reaktioner, indre konflikter og sociale relationer set i lyset af de teoretiske perspektiver bestående af det postkoloniale, identitetsteoretiske og stedteoretiske. Nærmere bestemt vil vi på baggrund af en kolonihistorisk gennemgang kombineret med postkolonial teori anvende disse perspektiver til at belyse, hvordan (post)koloniale og ulige magtstrukturer samt kulturel dominans præger karakterernes identitet og livsbetingelser under hver sin tidsperiode i det grønlandske samfund. Denne historiske ramme danner grundlaget for interessefeltet omkring identitetsdannelse, hvortil udfoldelsen af identitetsteorien netop vil bidrage til forståelsen af, hvordan identiteten formes og skabes i samspil

med omverdenen, hvilket ydermere vil blive udfoldet med afsæt i det stedteoretiske, som belyser, hvordan forskellige steder fungerer som meningsbærende rum, der skaber tilhørsforhold og er bærer af individets erindringer.

Med kombinationen af disse tekstmære analyser og teoretiske fortolkninger ønsker vi at skabe en dybere forståelse af, hvordan identitet, kultur og sted sameksisterer og ikke mindst udfordres i de (post)koloniale litterære rum. Dette danner grundlag for den komparative metode, vi afslutningsvis vil anvende til at sammenligne værkernes tematiske ligheder og forskelle i behandlingen af identitet, tilhørsforhold og spændingsfeltet mellem det grønlandske og danske. Denne sammenligning fungerer som afsæt for specialets afsluttende diskussion, hvor analysen perspektiveres til den aktuelle debat om Grønlands identitet, kampen for selvstændighed samt de psykosociale konsekvenser i en tid præget af global usikkerhed og landets høje selvmordsrater.

5. Analyse

Dette kapitel består af to tekstmære analyser af *Rød mand/Sort mand* og *Godhavn*, der begge undersøger identitetens forhandling i henholdsvis en kolonial og postkolonial kontekst med Grønland som udgangspunkt. Analyserne vil have et særligt fokus på romanernes karakterer og deres individuelle perspektiver på kolonialismens konsekvenser og eftervirkninger, eftersom identitetsperspektivet i begge værker tematiseres gennem karakterernes oplevelser, relationer og selvforståelse – af samme årsag vil personkarakteristikkerne udgøre den mest omfattende del af analyserne. Med fokus på identitetens forhandling i nyere dansk grønlandslitteratur vil vi inddrage udvalgt forskningslitteratur for at skabe en nuanceret forståelse af de to romaners tematikker, idet vi vil lade os inspirere af relevante pointer fra disse tekster for både at styrke det teoretiske fundament for vores egne analyser, samt at præcisere specialets placering i det eksisterende forskningsfelt.

Til analysen af *Rød mand/Sort mand* vil vi trække på fire sekundære videnskabelige artikler, heriblandt Emilie Dybdals to udgivelser “Litteraturen rykker nordpå: Om Grønland i 10’ernes danske litteratur” (2021) samt “Destabiliserende stemmer: Om forhandlingen af dansk kulturel erindring i Kim Leine og Iben Mondrups grønlandstrilogier” (2024). I førstnævnte inddeler hun nyere dansk grønlandslitteratur i de tre tidslige dimensioner: *fortid*, *nutid* og *fremtid*, mens hun i sidstnævnte analyserer *Rød mand/Sort mand* ved brug af mnemonisk multiperspektivitet til at destabilisere den gængse forestilling om Danmark som en human kolonimagt. I artiklen “Sort chok: Et konfliktscenarie i Kim Leines *Rød mand/Sort mand*” (2019) udfolder Svend Skriver konflikten mellem dansk og grønlandsk kultur, hvor han undersøger Leines brug af fiktionens flerstemmighed til at berøre de

historiske magtforhold og de medfølgende identitetsmæssige konsekvenser. Sidst vil vi inddrage Anita Soós' artikel "Grønlands apostel i kampen mod Abraham grønlænder" (2021), som blandt andet undersøger Abraham-Isak-motivet med henblik på teologiske og kulturelle implikationer i forbindelse med drengens funktion som en kolonial ofring.

Med henblik på analysen af *Godhavn* vil vi inddrage et tidligere udgivet speciale samt to videnskabelige artikler, hvor specialet *Der er altid nye bølger på vej* udarbejdet af Philip Lundgren, Anders Grønlund og Emilie Dybdal Kristensen (2019) anvender postkolonial teori til at analysere *stedets* betydning i nyere dansk grønlandslitteratur. Dybdals artikel "Litteraturen rykker nordpå" (2021) vil vi desuden genanvende som inspiration til denne analyse, da den bearbejder eftervirkningerne af kolonialismen i det moderne Grønland, mens Rikke Krogh Hansens artikel "The Danish Child in Greenland: Literary Memoirs in a Postcolonial Perspective" (2016) undersøger barndomserindringer i en postkolonial kontekst. Vi vil hermed inddrage disse forskningsartikler til at kvalificere vores analyser yderligere med henblik på at udfolde, hvordan identitet formes, problematiseres og forhandles i spændingsfeltet mellem dansk og grønlandsk kultur.

5.1 Analyse af *Rød mand/Sort mand*

Leines litterære landskab

Kim Leine regnes for at være en af de mest markante forfattere i dansk litteratur om Grønland, idet han gennem en karakteristisk kombination af historiske og nutidige perspektiver skildrer det dansk-grønlandske forhold i et sanseligt og rå sprog præget af en indre splittelse samt forbudte følelser (Vandborg, 2024). Kim Leine (f. 1961) er født og opvokset i Norge – et land, der dannede rammen for hans første møde med litteraturens verden og hans begyndende trang til at skrive, hvorfor han i nogle sammenhænge betegnes som dansk-norsk forfatter. Leines barndom var i høj grad præget af den kristne religion, som følge af at han boede sammen med en mor, der var en del af Jehovas Vidner, hvilket i mange år formede hans opfattelse af dét at skrive. I et interview med DR siger han: "Jeg følte skam over at skrive - fordi det var at tro, man er noget. Hos Jehovas Vidner bliver man opdraget til at undertrykke sine egne behov [...] Det satte min skrivning i stå i flere år" (Hoxer, 2018).

I 1978 søgte Leine som 16-årig væk fra den norske bygd – og væk fra Jehovas Vidner – til sin far i København, hvilket han i den grad oplevede som et kulturchok: "Jeg kom fra en tilstand af dobbeltisolation [...] Den her lille bygd, og så indkapslet i den en Jehovas Vidner-menighed" (ibid.). De første år i Danmark var dog præget af, at Leine blev udsat for seksuel misbrug af sin far, hvilket førte til, at han søgte en ny retning i tilværelsen. Dette kom blandt andet til udtryk i uddannelsen som

sygeplejerske, et forhold til en dansk kvinde og stiftelsen af en familie med to børn (ibid.). Som uddannet sygeplejerske flyttede Leine og hans familie i 1989 til Nuuk i Grønland, hvor hans “projekt var at blive grønlænder” og integrere sig i deres kultur. De følgende femten år var dog først præget af utroskab og et fokus på at hævne sin far, men senere udviklede hans liv sig fra at være et ‘dobbeltiliv’ præget af druk og seksuelle udskejelser til et roligt familieliv i Østgrønland. Her begyndte han – udover sit arbejde som stationssygeplejerske – at skrive, hvorefter han i 2004 vendte tilbage til Danmark. Leine kunne dog ikke frigøre sig tanken om Grønland, hvilket medførte, at han i de følgende år pendlede mellem København og den samme østgrønlandske bygd, således han kunne dyrke sit forfatterskab (ibid.).

Inden sit forfatterskab var Leine hermed på en rejse, der førte ham fra Norge via Danmark til Grønland, og denne lange, konfliktfyldte rejse – præget af betydelige udfordringer – resulterede i en omfattende tilknytning til Grønland og endeligt i hans forfatterdebut, da han som 45-årig udgav erindringsromanen *Kalak* (2007) (Gyldendal, 2022). Denne livsrejse banede med andre ord vejen for den længe ønskede sindsro, der gav ham muligheden for at samle sine tanker og fokusere på skrivningen, som Leine sætter ord på i interviewet: “Jeg lavede en kontrakt med mig selv, da jeg var i tyverne: Hvis jeg ikke debuterer, inden jeg er 40 år, så begår jeg selvmord. Jeg *ville* bare være forfatter” (Hoxer, 2018). Som udtalelsen hentyder, fremstod han i en lang årrække mere som en person fanget i personlige kriser snarere end en kommende prisnomineret forfatter, men på trods af sit drabelige løfte til sig selv, lykkedes det ham efter yderligere fem år at træde ind i litteraturens verden. Dette skete på trods af en turbulent livsbane, som også inkluderede stofafhængighed, der fungerede som en form for eskapisme i forsøget på at undslippe sin angst og depression. Leines forfatterskab kommer derfor af dét, at han i sin søgen efter en ny identitet genopfandt sig selv i Grønland, idet han selv udtaler, at ankomsten til Grønland netop var et tilbud om en ny identitet: “Du kommer til et nyt sted, hvor du måske kan blive til et nyt menneske. Det synes jeg er spændende, og jeg har gerne villet skifte identitet ved at flytte et andet sted hen” (ibid.). Denne transformative rejse gennem Norge, Danmark og Grønland blev en central drivkraft i hans forfatterskab, hvor han gennem sine litterære værker reflekterer over mødet mellem to kulturer og de identitetskriser, der opstår i sådanne sammenhænge: “De to steder, Danmark og en bygd i Grønland, de er så forskellige, at de kan ikke eksistere i ens hoved på samme tid. Og så bliver man nødt til at vælge. Og der valgte jeg Grønland” (ibid.).

Leines forfatterskab har opnået anerkendelse gennem adskillige litteraturpriser, en filmatisering og omfattende omtale (ibid.), hvilket understreger hans evne til at berøre dybe, personlige og

universelle tematikker. Debutromanen *Kalak* (2007) var for Leine et litterært redskab til at bearbejde personlige erfaringer og til at tilgå en dybere oplevelse af ægthed og nerve i tilværelsen – særligt i relation til hans erfaringer med farens seksuelle misbrug, hvilket han skildrer gennem den fiktive karakter, Kim (ibid.). Dette kan også ses i romanens titel, *Kalak*, som stammer fra dét øge- og kælenavn, han modtog af grønlænderne. I skildringen af en danskers krise og tilstedeværelse i det moderne Grønland, repræsenterer bogen Leines første forsøg med det rå og sanselige sprog (ibid.). Det er et sprog, som kommer af hans personlige erfaringer med et liv præget af skiftende livsbaner, modstand og misbrug og beskriver ofte et individ på flugt – både med henblik på lokation og en indre identitetskrise. Tematisk rummer hans værker således en rastløshed og splittelse mellem det flade Danmark og det nærværende liv i Grønland, hvor fortællingerne særligt centrerer sig om det rå og sanselige billede af et levet liv i Grønland (Leine). Leine ønskede dog ikke at befinde sig i det selvbiografiske stof, hvorfor han i efterfølgende værker bevæger sig væk herfra: “Så er det bedre at vende den anden vej, for så åbner verden sig eksponentielt, og du kan skrive om hvad som helst” (Hoxer, 2018).

Efter sin debutroman har Leine udgivet yderligere syv romaner og tre børnebøger, der samlet set repræsenterer et bredt anerkendt forfatterskab, der behandler komplekse og personlige tematikker (ibid.). Hans debutromans *nutidige* fokus blev efterfulgt af *TUNU* (2009), hvorefter han bevæger sig mod det *historiske* perspektiv med Grønland som omdrejningspunkt, hvilket særligt ses med den prisvindende og historiske roman *Profeterne i Evighedsfjorden* (2012) (Ritzau, 2013). Romanen, der er inspireret af virkelige hændelser, fører læseren tilbage til 1780’erne i det grønlandske landskab, hvor præsten Morten Falch forsøger at udbrede kristendommen, men støder på en befolkning karakteriseret ved forfald, ugæstfrihed og religiøs ligegyldighed, og som i stedet foretrækker druk frem for gudsyndelse. Det er en roman, der udgør første bind i Leines Grønlands-trilogi, og den efterfølges af *Rød mand/Sort mand*, hvor læseren placeres i Grønland cirka 65 år tidligere med sit fokus på det første kulturelle møde mellem Danmark og Grønland. Trilogien afsluttes med romanen *Efter åndemaneren* (2021), som placeres i slutningen af 1800-tallet og spænder over flere geografiske og kulturelle rum – fra den rå og ubarmhjertige natur i Østgrønland, over de familiære og sociale dynamikker i den lille vestgrønlandske bygd, til den dekadente og kultiverede storbytilværelse i Herman Bangs København. Med et stilistisk, billedrigt og intenst sprog, udforsker denne roman det komplekse og ofte konfliktfyldte forhold mellem danskere og grønlændere, samtidig med at den kaster lys over en række kulturelle, eksistentielle og samfundsmæssige problemstillinger (Gyldendal, 2022).

I 2016 retter Leine sit forfatterskab mod *fremtiden* med værket *De søvnløse* (2016), som skildrer et døgn på et hospital i Østgrønland i 2025, hvor både grønlændere og danskere konfronteres med de barske realiteter i et lille, isoleret samfund under krigens trusler. Dette fokus på individets indre konflikter fortsætter Leine med at dyrke i værket *Dansk Standard* (2019), hvor menneskets sind og psykiske traumer udforskes med en absurd komik og dystert stemning. Fra en intens udforskning af menneskelige traumer, kulturelle møder og konflikter retter Leine sig derefter mod den politiske spænding i romanen *Karolines kærlighed* (2022), mens hans børnebøger trækker på hans erfaringer fra Grønland (Vandborg, 2024). Leines forfatterskab kredser således om menneskets indre og ydre konflikter i mødet mellem individ og kultur, hvilket skaber en tematisk sammenhæng på tværs af hans udgivelser. Dette centrerer sig om Grønland, der fungerer som både et geografisk sted og refleksivt rum, hvor spørgsmål om identitet, tilhørsforhold, relationer og magt udforskes. Samlet set skildrer Leine det dansk-grønlandske møde som et konfliktfyldt spændingsfelt, hvor identitet formes i krydsfeltet mellem personlige erfaringer og sociale strukturer. Dette formår han ved at præsentere en mosaik af skæbner, der spænder fra missionærer og samfundsfunktionærer til oprindelige grønlandske aktører, hvilket alt sammen synliggør de komplekse og mangefacetterede oplevelser af både kolonial kontrol og modstand (ibid.).

Som det andet bind i Leines trilogi er *Rød mand/Sort mand* (2018) centreret om en række historiske og koloniale begivenheder, som “lægger sig tættere op af de faktiske historiske begivenheder end *Profeterne i Evighedsfjorden*” (Leine, 2018, s. 517). Mere specifikt bringer romanen læseren tilbage til 1724, hvilket er året, hvor den danske konge Frederik 4. beslutter at sende en ekspedition til Grønland. Med denne ekspedition er målet at udvide det danske kolonirige, styrke kongemagten og konvertere de ‘hedenske’ grønlændere til kristendommen. Som led i missionen udvælges blandt andet 24 straffefanger fra tugthuset samt en gruppe kvinder fra prostitution i København, som efter tvangsægteskab skal danne fundamentet for den nye bosættelse Godthåb i Grønland. Som det beskrives i prologen – fire år før hovedbegivenhederne – får læseren midlertidig en fornemmelse af, at planen for kolonimagten ikke kommer til at forløbe uden modstand. Fortællingens konflikt kredser om forholdet mellem den grønlandske åndemaner Aappaluttoq og den dansk-norske missionær Hans Egede. Relationen mellem dem tager sin begyndelse, da Aappaluttoqs søn, Paapa, bliver alvorligt syg, og han bliver tvunget til at overlade sin søn til Egede og hustruen Gertrud Rasch i håbet om, at de kan redde drengen fra de usle og ‘hedenske’ vilkår. Efter flere måneder med drengen er han ikke kun helbredt, men han er også blevet døbt med navnet Frederik Christian og hermed annekteres til kristendommen. Efter dette nægter Egede at returnere barnet,

hvilket bliver fundamentet for romanens primære konflikt, som ikke kun angår barnets livsbane, men også Grønlands skæbne: “Man skilles i to dele der aldrig samles. Rød mand/Sort mand” (ibid.: 16).

Det gennemgående spørgsmål i romanen lyder derfor, om Paapa skal forblive grønlandsk og ‘hedensk’, eller om han skal forblive Frederik Christian i den danske koloniale og kristne kultur – en konflikt, der forsøger at forene to verdener og to identiteter i en tilværelse præget af forviklede relationer, et barsk miljø samt modstridende følelser og overbevisninger. Det er en konflikt, som ‘sønnen’ af de to fædre, præsten Egede og åndemaneren Aappaluttoq, ikke står alene med, hvilket afspejles i de mange stemmer, der kommer til orde gennem både koloniens folk og Grønlands indfødte. Det er stemmer, som giver udtryk for barske forhold og konfrontationer med sygdom, ekstreme vejrforhold samt en fysisk og sjælelig sult, der resulterer i en koloni med høj dødelighed og moralsk forfald. På denne måde blottlægger de mange stemmer den koloniale dynamik mellem Danmark og Grønland, hvor mødet mellem to kulturer ikke blot former, men forstyrrer og forvansker karakterernes livsbane og identitetsdannelse med skæbnesvanger tyngde (Dybdal, 2024).

I romanens efterskrift reflekterer Leine eksplicit over sin intention med værket, hvilket er at udfordre den idealiserede og vedvarende forestilling om Danmark som en human og oplyst kolonimagt. I stedet søger han at synliggøre kolonitidens barske realitet ved at afdække dens komplekse og langvarige konsekvenser. Det er hermed tiltænkt, at romanen skal fungere som en metatekstuel kommentar til den gængse historiske konstruktion, hvor Leine åbenlyst bryder med den danske nationale selvfortælling og inviterer til en revurdering af Danmarks koloniale arv. Værket kaster dermed et kritisk blik på de koloniale magtrelationer og deres indflydelse på individets identitet samt tilhørsforhold – et blik, der understreger nødvendigheden af at gentænke den postkoloniale erindring og dens betydning i samtiden (Leine, 2018, s. 517). Leines hensigt med romanen kan særligt ses i lyset af hans personlige erfaringer med jagten på en identitet på tværs af kulturer og landegrænser. Som han selv har udtalt, begyndte han allerede som barn at forstå, at: “*1. virkeligheden og forestillingen om virkeligheden er to uforenelige størrelser, og at 2. et menneske stilles over for så modstridende krav, at det ikke kan overleve uden at søge trøst i punkt ét. Eller også kan man gemme sig bag en bog*” (Vandborg, 2024). Med romanen søger Leine derfor ikke blot at komme med en historisk fortælling, men at udfordre og nuancere den danske kolonihistorie ved at afdække dens moralske kompleksitet samt menneskelige omkostninger og i den forbindelse åbne for en refleksion over identitetens skrøbelighed og nødvendigheden af at konfrontere både personlig og national selvforståelse. *Rød mand/Sort mand* kan således siges at rumme en invitation til et nationalt erindringsarbejde, hvilket ligeledes er en analytisk pointe, som Dybdal deler (Dybdal, 2024, s. 92).

Romanen fungerer som en litterær platform, som insisterer på, at den historiske erindring om den danske kolonisering af Grønland ikke blot er noget, vi bærer med os, men noget, vi aktivt må forholde os til og revurdere.

Fælles for Leines udgivelser er, at de alle er udgivet på det danske forlag Gyldendal, hvilket både kan afspejle forlagets interesse i litteratur, der tematiserer forholdet Danmark og Grønland imellem og Leines tilhørsforhold samt kunstneriske vision. Leines valg af et dansk forlag frem for et grønlandsk kan ses som en bevidst refleksion over hans identitet og tilhørsforhold – et valg, der understøtter hans tilknytning til Danmark, selvom Grønland for ham har været et sted for ny identitet, sindsro og fokus, hvilket alt sammen har haft en afgørende betydning for hans forfatterskab. Dette valg understøtter hermed hans ønske om at bidrage til den danske dannelsesstradition og blotlægge den koloniale arv (Ziegler & Jensen, 2024). Valget vidner således om Gyldendals centrale position som udgiver af nyere dansk litteratur med fokus på komplekse identitets- og kulturmøder i en (post)kolonial kontekst, samt om Leines ambition om at placere sine fortællinger i en bredere offentlig samtale om den fælles kolonihistorie og dens eftervirkninger. Ligesom Iben Mondrups roman *Godhavn* er romanen *Rød mand/Sort mand* hermed en del af dét, som både Dybdal og Thisted kategoriserer som dansk grønlandslitteratur, hvilket er karakteriseret ved: “at den ofte indtager en kritisk position over for de danske aktiviteter i Grønland og stiller spørgsmål ved, hvordan vi kollektivt skal erindre den koloniale arv” (Dybdal, 2024, s. 92). Dette er et kritisk blik, som især gør sig gældende for Leines trilogi bestående af *Profeterne i Evighedsfjorden* (2012), *Rød mand/Sort mand* (2018) og *Efter åndemaneren* (2021) (ibid.: 93).

Fortællingens former

Inden for nyere dansk litteratur ses en tydelig tendens, hvor flere forfattere i stigende grad bearbejder Danmarks koloniale fortid i Grønland – især inden for *dansk grønlandslitteratur* – og Leines roman *Rød mand/Sort mand* indskrives sig i denne strømning. Det er en roman, hvis kritiske blik rettes mod Danmarks tilstedeværelse i Grønland og er en litterær platform, som portrætterer de mindre flatterende sider af den koloniale historie (Dybdal, 2024, s. 92). Som dette speciale har hentydet til, betegnes denne litterære platform i form af *Rød mand/Sort mand* som en roman, hvilket er forankret i værkets paratekst, hvor genren eksplicit angives. Denne klassificering placerer værket i den fiktive tradition og er en genre, som giver Leine friheden til at udfolde karakterernes psykologiske dybde, indre- og ydre konflikter samt identitetsdannelse på nuanceret vis (Leine, 2018).

Udover at være en roman i almen forstand, kan romanen ligeledes kategoriseres som en historisk roman, hvilket særligt understøttes af værkets efterskrift: “Skønlitterære forfattere og historikere kan noget hver for sig. Det er magikeren versus magisteren [...] Alligevel er vi afhængige af hinanden [...] Så lad historikere skrive historie, og lad forfattere skrive *historier*. Jeg beskæftiger mig med det sidste” (ibid.: 517). Denne udtalelse vidner tydeligt om Leines bevidste tilgang og skelnen mellem historisk videnskab og en skønlitterær fremstilling, hvor han understreger, at hensigten ikke er at gengive historiske begivenheder med en nøgtern præcision, men snarere at skabe en fortolkende og emotionelt engageret fortælling, der åbner for en dybere refleksion over de menneskelige erfaringer og konflikter, som den koloniale historie rummer. Med andre ord læner hans udtalelse sig op af de kriterier, der typisk anvendes ved genrebestemmelsen af en historisk roman, der “udspiller sig et sted mellem fri fantasi og historiske fakta. Den låner autenticitet fra fortidens begivenheder, personer og miljøer samtidig med, at forfatteren er fri til at digte både til og fra” (Handesten, 2017).

Denne dobbelthed af fakta og fiktion kan derfor fremstille Leines roman som både troværdig og give plads til fortolkning, følelser og nutidige perspektiver på fortiden. Denne tilgang kan også knyttes til Dybdals læsning af romanen, hvor hun argumenterer for, at Leines historiske roman bør læses i lyset af nutidens dekoloniale bevægelser, der reviderer og udfordrer tidligere koloniale narrativer. Som Dybdal påpeger, fungerer Leines roman som en systematisk bearbejdning af dansk kolonialisme i Grønland, idet den destabiliserer forestillingen om Danmark som en ‘godartet’ koloni og herved problematiserer magtforhold, identitet og kulturelle relationer mellem Danmark og Grønland (Dybdal, 2024, s. 92f). Balanceringen mellem historisk fakta og fiktion ses også i Leines brug af historiske kilder, der blandt andet kommer til udtryk gennem citationer fra Hans Egedes værk *Omstændelig og udførlig Relation*, som han indleder flere af romanens kapitler med. Dette påpeges i efterskriftet, hvor han påpeger, at brugen af historiske kilder fremstår “med mange ændringer både i sprog og indhold” (Leine, 2018, s. 518).

Med andre ord inddrager Leine autentiske, historiske beretninger, men bearbejder og fortolker dem på en måde, der understøtter hans overordnede intention og tematiske sigte med sin historiske roman. På denne måde spiller Hans Egede som en historisk skikkelse – som tidligere beskrevet i kapitel 2 – en central rolle i fortællingen og erindringen om danskernes kolonisering af Grønland; dog er Leines skønlitterære fremstilling af Egede ikke i direkte overensstemmelse med den historiske persons faktiske livsforløb (ibid.). Gennem denne skikkelse kan Leine fremhæve kolonitidens mørke sider og udfordre den gængse forestilling om Danmark som en nænsom kolonimagt ved at fokusere

på kompleksiteten og de destruktive konsekvenser. Leines historiske roman fungerer derfor som et litterært, refleksivt rum, hvor Danmarks rolle i Grønland revurderes og kritiseres i et nuanceret lys (Dybdal, 2024, s. 92-95). Dette opnås særligt gennem de fiktive elementer, som gør det muligt at belyse historien gennem flere stemmer, hvilket er en analytisk pointe, Skriver bekræfter med sin læsning af romanens forhold mellem sag, tekst, læser og sandhed (Skriver, 2019, s. 42ff).

I den koloniale kontekst skildres hovedkarakterernes identitetsmæssige udvikling gennem en kompleks og detaljeret komposition bestående af mange forskellige dele. Indledningsvist består romanen af to citater; ét fra Søren Kierkegaards *Frygt og Bæven* og ét fra den amerikanske kirkehistoriker Roland H. Baintons værk *Here I Stand: A Life of Martin Luther* (Leine, 2018, s. 5). Det første citat er særligt relevant for analysen og stammer fra Kierkegaards behandling af begrebet 'tro' med fokus på Bibelens fortælling om Abraham og Isak (Schmidt-Mikkelsen, 2016). Denne tematik om forholdet mellem tro, offer og faderfigur er netop en analytisk pointe, der vil blive udfoldet nærmere i personkarakteristikken af Aappaluttoq og Egede. Dernæst præsenteres romanens detaljerede indholdsfortegnelse, der vidner om et ønske om at skabe plads til en kompleks og følelsesmæssig fortælling. Første punkt er prologen "Skærgården ved Godthåb, sommeren 1724", der indleder den omtalte konflikt mellem hovedkaraktererne Egede og Aappaluttoq, der repræsenterer hver sin kultur, tro og værdisæt (Skriver, 2019, s. 42ff).

Foruden prologen består indholdsfortegnelsen af de tre hovedafsnit "Det store dessein", "Imperium Dania" samt "Fædre og sønner" (Leine, 2018, s. 7f). Det første hovedafsnit består af tre underafsnit, hvor det andet består af hele nitten underafsnit, mens det tredje hovedafsnit rummer ni, og disse underafsnit bærer alle titler, der spænder fra en titel som "Tvekongen" til det imperativiske udsagn "Vig bort, Satan!" (ibid.: 98, 438). Ud over de tre hovedafsnit rummer indholdsfortegnelsen en epilog, der omfatter en personliste, efterskrift, litteratur og tak (ibid. 503-519). Romanens struktur præges desuden af en konsekvent anvendelse af skråstreger (///) til at opdele underafsnittene, hvilket er et greb, der løbende forekommer hyppigt og er betinget af den narrative position, hvorfra der berettes. Denne opdeling fungerer derfor ikke alene som et visuelt brud, men signalerer samtidig en narrativ overgang, hvor begivenheder, lokalitet og tid forskydes, og læseren bliver i denne forbindelse bevidst om, at fortællingen træder ind i en ny fase med ændrede forudsætninger og perspektiver. Den detaljerede struktur vidner således om en roman med en kompleks komposition, hvor formen i sig selv afspejler værkets ambition om at indfange mødet mellem kulturer i al dets mangfoldighed.

Foruden den detaljerede ramme og brødtekstens mange over- og underafsnit, præges romanens narrative struktur af hyppige skift i udsigelsespositionen, hvor forskellige karakterer skildrer mødet

mellem den danske kolonimagt og det grønlandske landskab med dets oprindelige befolkning. Denne flerhed af stemmer etablerer med andre ord et polyfonisk udsigelsesforhold, hvor koloniale relationer belyses med afsæt i forskellige kulturelle og individuelle ståsteder. Med disse forskellige perspektiver skabes et dynamisk samspil, hvilket bliver omdrejningspunktet for den følgende narratologiske analyse, der har til hensigt at undersøge romanens kompositoriske greb nærmere via en analyse af udsigelsesforholdene (Larsen, 2014, s. 150). Ifølge Gorm Larsen refererer narratologi til “læren om fortællinger” og med afsæt i hans kapitel om narratologi, ønsker vi at undersøge romanens strukturer og dens elementer samt forstå fortællingen som en: “medieret serie af begivenheder med en eller flere fortællinger” (ibid.: 149). Ved særligt at undersøge måden, hvorpå teksten er medieret, opnås en forståelse af, hvordan romanens brødtækst er fortalt, og hvordan selve fortællerinstansen integreres i tekstens opbygning (ibid.: 155).

Romanens udsigelsesforhold er kendetegnet ved en kontinuerlig vekselvirkning mellem forskellige fortællere og fokaliseringer og for at komme denne komplekse fortælle teknik nærmere, vil analysen blandt andet inddrage Dybdals analytiske perspektiver (Dybdal, 2024). På baggrund heraf kan et af romanens mest markante karakteristika identificeres som dens *multiperspektiviske* fortælle teknik, hvor Leine både lader danske og grønlandske stemmer komme til orde, hvilket fungerer som et særligt sprogligt virkemiddel (ibid.: 95). Dette er væsentligt, eftersom romanens skiftende fortællere og fokaliseringer skaber en kompleks narrativ struktur, hvor læseren aktivt inddrages i de mange, ofte modstridende og ambivalente perspektiver. Denne narrative strategi muliggør samtidig en kritisk belysning af den kollektive fortid, idet Leine derved kan fremhæve og problematisere de forskellige fortolkninger og de spændinger, der opstår mellem karaktererne (ibid.: 95). Dette understøtter Dybdal blandt andet med inddragelsen af Astrid Erll, som forklarer: “literary works can display and juxtapose divergent and contested memories and create mnemonic multiperspectivity” (ibid.: 95). I denne sammenhæng understreger Erll, hvordan litteratur kan skabe en *mnemonisk multiperspektivitet* ved at lade modstridende og forskelligartede erindringer stå side om side og hermed give en nuanceret fremstilling af kolonitidens erindringer – ud fra både danske og grønlandske perspektiver. Dette narrative rum, hvor modstridende fortolkninger af fortiden både sameksisterer og udfordres, udgør således et centralt og karakteristisk træk ved *Rød mand/Sort mand* – i modsætning til de øvrige værker i både Leines og Mondrups trilogier – og er afgørende for analysen af romanens narratologiske greb samt dens bearbejdning af erindringskulturen og de tilknyttede diskurser (ibid.: 95).

På denne vis træder Leines intention frem i sin litterære bearbejdning af fortiden, idet han gennem de fiktionelle karakterer forsøger at genskabe, hvordan historiske personer kan have erfaret deres virkelighed. De enkelte narrative perspektiver fungerer dermed ikke blot som dele i en samlet fortælling, men som selvstændige og legitime versioner af sandheden, hvilket er en analytisk pointe, som deles med Skriver og hans korte læsning af romanen (Skriver, 2019, s. 42ff). Det er dog med dét forbehold, at sådanne ‘sande’ fremstillinger af fortiden uundgåeligt er præget af den samtid, de skabes i, hvorfor det er Leines samtid, der former læserens erindringsarbejde. Som Dybdal fremhæver, kan Leines hensigt bag *multiperspektivet* derfor snarere handle om at give udtryk for, “hvordan vi i dag vælger at erindre dem og deres holdning til den danske kolonisering af Grønland” (Dybdal, 2024, s. 97). Det er dermed tydeligt, at romanens brug af *multiperspektivet* ikke blot tjener en historisk genfortælling, men ligeledes kan fungere som et spejl for nutidens erindringsarbejde, hvor fortiden fortolkes og tillægges betydning ud fra den gængse forståelse af de koloniale begivenheder.

Mere præcist vil fortællerpositionen og udsigelsesforholdet blive uddybet med fokus på romanens danske og grønlandske stemmer – særligt Egede og Aappaluttoq – som fra forskellige perspektiver formidler deres oplevelse af den koloniale tid. Den løbende vekselvirkning i de forskellige udsigelsesforhold er overordnet et interessant samspil, som resulterer i ikke bare én samlet fortællerposition og udsigelse, hvorfor denne narratologiske analyse opdeles i narratologiske ‘lag’, således fortællestrukturen gøres mere overskuelig. Øverst i dette narrative ‘hierarki’ står Leine, idet han indleder hvert kapitel med bearbejdede citater fra Hans Egedes dagbogsoptegnelser, hvilket bidrager med et dokumentarisk islæt. Dernæst træder en heterodiegetisk fortæller frem, der står uden for den diegetiske verden, men som med et alvidende perspektiv frit kan bevæge sig mellem karakterer, begivenheder og rum (Larsen, 2014, s. 156). Af den årsag fungerer denne fortællerinstans som et samlende narrativt led, der skaber overblik, sammenhæng og kontinuitet i romanens multiperspektiv: “De hilser meget hjerteligt på hinanden. Henrik er blevet gift for nylig, og kongen driller ham med at han godt kan forstå at han aldrig ser noget til ham mere, for selv en konge kan ikke konkurrere med et fruentimmer” og “Hvordan kan det være at han har denne tendens til kun at tænke på ubehagelige ting? Han har for længe siden bestemt sig for at han ikke vil pine sig selv med det han alligevel ikke kan lave om på” (Leine, 2018, s. 24). I disse citater fremgår det tydeligt, hvordan fortælleren er placeret uden for den fortalte verden, idet Kong Frederik omtales “han” og hermed formidles gennem en tredjepersonsfortæller. I denne sammenhæng kommer udsigelsesforholdenes modus til udtryk, idet begivenhederne formidles ud fra den danske konges perspektiv. Dette giver læseren adgang til hans indre tanker og følelsesliv og giver dermed et *dansk* blik på både kolonitiden

og de københavnske omgivelser (Larsen, 2012, s. 59). Denne overordnede fortællerposition karakteriseres ligeledes af en bevægelsesfrihed, der på mange måder afspejler Aappaluttoqs evne til at krydse tid og rum uden begrænsninger, hvilket bliver tydeligt i det følgende.

I forlængelse af den heterodiegetiske fortæller træder en række homodiegetiske fortællere ligeledes frem, hvilket åbner op for forskellige *mnemoniske multiperspektiver*, hvorigennem læseren får indsigt i de individualiserede stemmer, der skildrer kolonitiden som både en konkret hverdagserfaring, en indre konflikt og en dannelsesproces. Mere specifikt optræder den homodiegetiske fortæller som en karakter i den fortalte verden, hvor begivenhederne formidles indefra. Ved at deltage i narrativet inviterer denne fortællerposition læseren ind i et subjektivt perspektiv, præget af personlige erfaringer og udvikling samt indre følelsesmæssige reaktioner på de koloniale omgivelser (Larsen, 2014, s. 156) (Dybdal, 2024). Dette er således en fortællerposition, der indtages af karaktererne fra romanens omfattende persongalleri, hvilket eksempelvis kan forstås ud fra romanens *danske* stemme og hovedkarakter Hans Egede: “Jeg har gjort hvad jeg kunne for at undsætte dem. Det var Hans Majestæts ønske. De er jo hans undersåtter, men de stander i papistisk vranglære [...] Det er ikke til at holde ud at tænke på” (Leine, 2018, s. 75). Citatet illustrerer desuden, hvordan den homodiegetiske fortæller benytter en indre fokalisering, idet læseren får indsigt i Egedes religiøst prægede og patroniserende verdenssyn samt hans selvforståelse som en frelser, der handler i kongens tjeneste. Egede udtrykker her sit subjektive syn på både kolonister og indfødte som underlegne, til trods for sin erkendelse af deres religiøse vildfarelse som “papistisk vranglære”. Citatet eksemplificerer hans vedvarende bestræbelser på at legitimere sin autoritet og missionsindsats. Samtidig afslører det hans følelsesmæssige distancering og ubehag over for dem, han søger at ‘redde’, hvilket er et tydeligt udtryk for hans indre konflikt og ambivalente forhold til kolonialismen.

Fra Egede, der kan betragtes som en af romanens mest markante *danske* stemmer, rettes fokus nu mod Aappaluttoq, der fremstår som en af de mest interessante *grønlandske* stemmer. Som Dybdal beskriver, fremstår denne karakter som en “narrativ trickster”, der med en insisterende og nærgående tone fremkalder sig selv i fortællingen, kan være flere steder på samme tid og afbryde de øvrige stemmer med den deklarative replik: “Jeg er Aappaluttoq [...] Jeg er to steder på én gang” (Dybdal, 2024, s. 100) (Leine, 2018, s. 23).

Aappaluttoq fungerer som udgangspunkt som en homodiegetisk fortæller med indre fokalisering – i lighed med de øvrige karakterer – og indtager en central rolle i den narrative struktur. Dette kommer sig af, at han gentagne gange overtager fortællingen med sine messende ord, hvilket

skaber en kontrast til europæiske stemmer som Egede og Pors. Aappaluttoqs ånd, der kan rejse på tværs af landegrænser og endda ind i kongens bukselomme, giver hans stemme en bevægelsesfrihed, der krydser grænserne mellem romanens kapitler. På den måde bryder han med det realistiske fortælleunivers og trækker læseren ind i et magisk og metafysisk rum: “Jeg kan rejse overalt, ligesom præsten siger [...] Jeg er nemlig et hul [...] et usynligt hul, og gennem dette hul kan jeg trække mig ind i mig selv, som en strømhvirvel der æder sig selv op, og så slipper jeg min ånd, min *tarniga*, ud så den flyver op mens jeg ligger bundet og bevidstløs på gulvet” (ibid.: 11). Ved at lade Aappaluttoq afbryde de europæiske stemmer kan det desuden påpeges, at han underminerer og udfordrer den traditionelle forestilling om, at det er kolonimagten, der har eneret på at formidle og fortolke historien, hvilket kan siges at være et bevidst litterært virkemiddel fra Leine.

Det, der yderligere gør Aappaluttoq til en interessant karakter, er, at han – på trods af sit udgangspunkt som en homodiegetisk fortæller – indgår i et udsigelsesforhold, der skifter mellem et homodiegetisk og et heterodiegetisk narrativ. Det betyder, at fortællingen til tider formidles af en indre (jeg-)fortæller, der er en del af den fortalte verden, mens den på andre tidspunkter præsenteres af en ekstern, ikke-involveret fortæller, der betragter og formidler begivenhederne udefra. Denne kombination skaber en kompleks narrativ struktur, hvor både subjektive erfaringer og objektive perspektiver væves sammen: “han stiller benfiguren fra sig på sengebordet, men dronningen kan ikke lide den, den skræmmer hende, og hun smider den ned i skuffen. Nu ligger jeg i mørke. Nu vågner jeg” (ibid.: 32). Dette er et udsigelsesforhold, der kan siges at tjene både et æstetisk, tematisk og ideologisk formål – og siger især noget om Leines hensigt med den grønlandske stemme. Citatet fungerer både som et konkret og symbolsk billede på, hvordan Aappaluttoq med sin grønlandske stemme bevæger sig fra *tavshed* til *synlighed*; fra at være et stille objekt i baggrunden uden stemme til aktivt at træde frem i narrativet og markere sin tilstedeværelse. Med andre går han fra at være et *objekt* for det europæiske blik til et *subjekt* med egen stemme, bevidsthed og ikke mindst narrativ autoritet.

Ved denne narrative vekslen bevæger læseren sig hermed mellem det *subjektivt* erfarede og *objektivt* betragtede, hvilket er en analytisk pointe, som ligeledes gælder for de øvrige narrative ‘lag’. Gennem brugen af homodiegetisk fortæller, gives der således en direkte adgang til Aappaluttoqs indre følelsesliv, hvilket skaber en intim og sympatisk forbindelse til hans grønlandske karakter, idet hans stemme ikke blot bliver repræsenteret, men opleves og erfares indefra. Modsat skaber den heterodiegetiske fortæller en vis afstand, som giver plads til refleksion, kontekstualisering og den bredere historiske forståelse af begivenhederne, hvorfor man som læser går fra *individet* til *kollektivet*

og fra det *nære* til det *historiske* – eller omvendt. Ved både at lade Aappaluttoq komme til orde og samtidig blive beskrevet udefra, anvendes der hermed en fortælle teknik, som tydeliggør dét spændingsfelt, som koloniale fortællinger udspiller sig i – nemlig kampen om retten til at tale, blive hørt og være medskabere af historien. På denne måde væves de *grønlandske* og *danske* stemmer sammen og gør op med den entydige europæiske fortællerposition, som dominerer den traditionelle og gængse koloniale fortælling (ibid.).

Med andre ord bidrager denne fortælle teknik til, at de grønlandske karakterer ikke længere blot fremstilles udefra som ‘den Anden’, men får en selvstændig stemme med et subjektivt syn på verden og egne oplevelser, hvilket bryder med den traditionelle fremstilling af det grønlandske folk som uden en stemme (Thisted, 2005, s. 17f). Aappaluttoq er hermed bærer af et narrativt perspektiv, som ikke blot tilføjer kompleksitet til fortællingen, men også åbner for kritik af den måde, grønlændere traditionelt er blevet repræsenteret i den danske litteratur. Hermed udfordres også den eskimoorientalistiske tradition, hvor de grønlandske stemmer tidligere er blevet reduceret til symbolske figurer og knyttet til åndelighed, rå natur eller mystik, idet de i denne roman tilskrives en psykologisk dybde og et aktivt handlerum (Bjørst, 2008, s. 9). Romanen gør dermed op med den eskimoeksotisme, der i mange vestlige fremstillinger har reduceret Grønland til et stiliseret og eksotisk rum frem for en kompleks og nuanceret virkelighed (Thisted, 2006, s. 61). I stedet konstrueres en narrativ flerstemmighed, hvor både kolonimagts og de koloniseredes perspektiver sameksisterer i en fælles dialog, og fortællingen domineres dermed ikke af ét dansk blik, men åbner op for flere oplevelsesverdener og sandheder. På den måde kan romanens fortællere og udsigelsesforhold siges at fungere som et bevidst greb til at dekonstruere koloniale magtdiskurser og afkolonisere den litterære repræsentation af Grønland (ibid.: 61) (Leine, 2018).

Med denne komposition og narrative struktur giver Leine således et *mnemonisk multiperspektiv* på koloniseringsprojektet, som formidles gennem “et væld af fortællere og fokaliseringer”, der konstant lader læseren skifte position og perspektiv, og som udfordrer danskernes gængse forestillinger om koloniseringen af Grønland (Dybdal, 2024, s. 109). Samlet set, er det ikke blot den narrative struktur, der vidner om en vis kompleksitet i romanen, men hermed også selve handlingen og begivenhedsforløbet, idet den udfolder sig gennem en tidlig struktur præget af en vekslen mellem det kronologiske og fragmenterede (Iversen, 2012, s. 35, 39). Til trods for denne kompleksitet fremstår romanens overordnede struktur derimod med en vis kronologisk struktur, idet Leine skildrer den koloniale historie i perioden fra d. 16 april 1728 til d. 15 oktober 1764 og dermed følger en historisk progression (Leine, 2018, s. 19, 512). På dette overordnede plan fremstår romanen som en

fortælling med en vis historisk og lineær fremdrift af koloniseringen og Hans Egedes mission i Grønland, men eftersom spring i tid og sted bryder det kronologiske handlingsforløb, er der ikke overensstemmelse mellem fabula og sjuzet (Iversen, 2012, s. 39) (Larsen, 2014, s. 154).

Som gennemgået ovenfor organiserer Leine fortællingen i en fragmenteret, anakronistisk form, hvor tiden ikke bevæger sig fremad i et kronologisk forløb, men konstant forskydes gennem spring mellem forskellige tider, tilbageblik og skiftende fortællerpositioner. Dette kommer blandt andet til udtryk under Titias tilbageblik på sin tid i klosteret, hvor hun reflekterer over sin *identitetsfornemmelse* og stiller et *re-identifikationsspørgsmål*, der får hende til at tvivle på, om afsindigheden stammer fra episoden med hønsene eller om det altid har været en del af hende: “Hun husker noget der skete i klosteret [...] Søster Rose havde sluppet hønsene ud [...] Hun tog dem op, én efter én, og bed hovederne af dem. Nonnerne blev ikke glade [...] De bar hende ind, og de straffede hende” (Leine, 2018, s. 275f). Derudover træder særligt Aappaluttoqs stemme og indre refleksioner frem, som i formuleringen: “Nu ligger jeg i mørke. Nu vågner jeg” (ibid.: 32). Dette vidner om en fragmenteret og *subjektiv* erfaring, hvor tiden opleves *cirkulært* og *psykologisk* snarere end *lineært* og *historisk*, hvorfor der er tale om anakroni, hvilket bliver et centralt narrativt greb, der forstyrrer idéen om én sammenhængende og sand kolonihistorie. I stedet insisterer romanen på at vise, hvordan historien formes gennem stemmer, magt og erindring, og hvordan fortid og nutid kontinuerligt konstrueres og forhandles. På denne måde synliggør anakronien, hvordan handlingen kan være struktureret med dét formål at problematisere kolonialismens eftervirkninger og fremhæve de spændinger, der opstår i forsøget på at fastholde én entydig historisk fortælling (Iversen, 2012).

Der tegner sig således en fortælling kendetegnet ved en kompleks narrativ struktur og handlingsforløb, hvor *identitet* og *selvopfattelse* tematiseres i tæt relation til den koloniale kontekst. Kolonitiden iscenesættes netop som et eksistentielt, ideologisk og kulturelt rum, hvor karakterernes identitet formes i spændingsfeltet mellem sprog, magtrelationer og følelsesmæssige erfaringer. Romanens sprog og stil er med andre ord knyttet til dét perspektiv, som den koloniale erfaring formidles fra, hvorfor det er gennem den individuelle karakters livserfaring, følelsesliv, identitetsfornemmelse og intellektuelle niveau, at læseren oplever den sproglige fremstilling. Denne variation i sproget muliggør dermed en differentieret sproglig stil, hvor både høj og lav stil, en varieret sætningsopbygning og et skiftende ordvalg giver udtryk for karakterernes forskelligartede bevidstheder, psykiske tilstande, identitetsmæssige udviklinger samt sansninger af omgivelserne gennem, lugte, lyde og andre følelsesmæssige reaktioner. Det resulterer således i en fortælling og et sprog, der bringer læseren tættere på karakterernes indre og blik på omverden, hvilket resulterer i en

læseoplevelse, der både er virkelighedsnær og intim – samtidig med at den tilbyder et nuanceret indblik i *fortidens* sprog anvendelse (Leine, 2018). Dette vil blive udfoldet med henblik på koloniens læge, Mester Christian Kieding, og jomfruen Titia således det illustreres, hvordan sproget afhænger af udsigelsesforholdet og deres blik på verdenen.

Ud fra et dansk perspektiv opleves den koloniale tilstand gennem lægen, Kieding, som sammenligner det med et “dødens teater” (ibid.: 190). Overordnet formidles hans perspektiv gennem en høj stil, der afspejler både hans følelsesliv og akademiske forståelse af fortidens lægekunst, hvilket fremhæver hans faglige dannelse som garnisonskirurg og hans naturvidenskabelige verdensopfattelse præget af fornuft og rationalitet: “jeg har læst en interessant bog”, “Jeg citerer Hippokrates for guvenøren” og “jeg tror ikke på metafysiske forklaringer eller sentimentale fortællinger om barndommens trængsler. Jeg er tilhænger af den nye filosofi om at kroppen er en maskine. Og en maskine kan blive defekt. Og så må den repareres” (ibid.: 185f). Dette kommer til udtryk i sætningsopbygningen, der særligt udfoldes gennem korte, afgrænsede og konstaterende sætninger – ofte i form af iagttagelser og diagnoser – hvorfor hans sproglige stil er præget af en høj grad af notetagning og klinisk journalføring, hvilket blot understøtter hans videnskabelige tilgang til omverdenen (ibid.: 186). Desuden fremhæver denne sproglige stil hans behov for præcision og et intellektuelt overblik. Til tider skildrer Kieding imidlertid sine koloniale erfaringer gennem mere fyldestgørende og længere sætninger, hvilket er et udtryk for hans refleksion og ståsted (ibid.: 194). Der opstår derfor en form for variation i syntaksen, der fremhæver kontrasten mellem hans faglige præcision og den kaotiske, koloniale tilstand, som han forsøger at få under kontrol.

Nærmere bestemt fremstiller dette sprogbrug den erkendelsesramme, hvori han forsøger at begribe verden – et sprog, der strukturerer hans perception og bliver et redskab til at opretholde hans selvbillede. Gennem Kiedings sprogbrug fremstår kolonien netop som hans eget laboratorium for hans praksis og som et sted, hvor han kan dyrke den faglige side af sin *jeg*-identitet. Han beskriver kolonien med rationel præcision, hvor sygdomme nærmest opremses som en videnskabelig katalogisering: “forrådnelsesfeber [...] skørbug [...], benbrud” (ibid.: 184), “men også ex ora, ud af munden. Det så jeg ikke i Bergen. Folkene tror at det skyldes at den syge har ædt afføring [...] men jeg gør mine observationer [...] Der er også afsindighed [...] Rasende, ødelæggende afsindighed og sløv afmægtig afsindighed” (ibid.: 185), eller når han konstaterer: “Det sædvanlige. Hosten, blodigt opspyt, næseblod, opsvulmede led, blå mærker. I går blødte han ud af øjnene. Så bad han om præsten der kom og gav han sakramentet” (ibid.: 191). Disse deskriptive beretninger fremhæver hans distance og kliniske blik, men også forsøget på at forstå og kontrollere kaosset omkring ham. Med andre ord

fremhæver Kiedings formidlinger hans erfaringer af koloniens miljø, hvilket ses i skildringerne af kolonisternes lyde samt deres affektive reaktioner på døden: “Alle frygter døden (ibid.: 189), “der er altid et element af komediespil når jeg skal erklære en af de døde i mandskabshuset for død [...] Deres ægtefæller og venner, der står og ser på forestillingen, gyser og stønner” (ibid.: 190). Gennem denne sproglige iscenesættelse fremstiller Kieding dermed mandskabshuset som et meningsbærende sted, der er formet af deres erfaringer med sygdom, død og affektive reaktioner. Det er et sprogbrug der afslører, hvordan han oplever både mandskabshuset og kolonien som et tragikomisk og grotesk scenarie – et “dødens teater”, hvor han som læge indtager rollen som en usikker aktør i en forestilling uden kontrol og forståelse. Mandskabshuset bliver således et symbol på Keidings oplevelse af naturens destruktive overmagt og koloniens forfald, der gradvist underminerer hans autoritet og faglige selvforståelse.

Af den grund kan det påpeges, at han formidler en gradvis destabilisering af sin selvforståelse, hvilket kan antyde, at den lægefagelige del af hans identitetsfølelse udgør en central del af hans *jeg*-identitet: “Christian Kieding har måtte indse at lægekunsten ikke er noget værd. Alt han har gjort de sidste tre år, har i bedste fald været nytteløs [...] gjort mere skade end gavn” (ibid.: 339) og erkender, at “det hele er meningsløst” (ibid.: 340). Denne destabilisering kan siges at komme fra dét, at han konfronteres med en virkelighed, der overskrider hans faglige kompetencer: “én efter én dør de. Guvernøren er ikke tilfreds med sin læge. Jeg har ikke bedt dig om at slå folkene ihjel, siger han” (ibid.: 187f). Denne konfrontation fungerer som en katalysator for Keidings indre konflikt, hvor hans rationelle blik på verden nedbrydes og resulterer i en identitetsdiffusion. I denne forbindelse nedbrydes hans selvsikre og næsten arrogante tro på videnskaben og lægekunsten, hvilket resulterer i at han udvikler en mere passiv og usikker position i koloniens sociale dynamik samt *kollektive* identitet. Gennem Keidings sprogbrug får læseren således et indtryk i måden, hvorpå miljøet og de sociale relationer bidrager til denne forstyrrelse af hans identitet. Samtidig *skærer* hans rationelle, naturvidenskabelige og lægefaglige blik gennem de eventyrlige forestillinger om Grønland og formidler kolonien som et destabiliseret miljø i kaotisk og sygdomsramt forfald, hvor Pors er “som hentet lige ud af komediehuset” (ibid.: 99) (Dybdal, 2024, s. 99).

I kontrast til Kiedings rationelle og strukturerede sind fremstår sproget i andre dele af romanen med lav stil og en fragmenteret syntaks – uden punktummer, kommaer eller klare sætningsstrukturer – hvilket kan siges at afspejle en karakter i psykisk opløsning og splittelse. Dette er særligt tydeligt i skildringen af Titia, hvis mentale sammenbrud intensiveres i takt med hendes ankomst til Grønland og erkendelsen af, at hun aldrig vil slippe væk fra kolonien, og når hun: “stirrer op, ser hun lige

igennem bjælkerne og tagspær og brædder og op i det evige mørke over kolonien, og hun tænker: Jeg kommer aldrig væk herfra [...] Vi kommer aldrig. Vi kommer. Vi” (ibid.: 168). Citatet er ét eksempel ud af flere, der tydeligt illustrerer, hvordan Titia reagerer affektivt på sine omgivelser og gradvist mister sit indre ståsted, idet hendes mentale opløsning afspejles i sætningernes fragmenterede strukturer og visuelle opsætninger, hvor sindets krakelering og identitetens splittelse træder frem i oplevelsen af at være fange i Grønland.

Denne mentale opløsning manifesterer sig særligt i hendes hverdagslige beretninger af kolonien, hvor sproget desintegreres, og de normale grammatiske og syntakse strukturer opløses i takt med hendes psykiske sammenbrud: “domine jesu dimitte nobis debita nostra det er en god bøn gør mig så rolig rolig gør hjertet blødt og øjet træt og køler det brændende kød jeg siger den når jeg går i seng men en mand var det der proppede sædepinden i mit muldhul mit jordhul i mit kussehul” (ibid.: 113), samt “det er gederne maaaah! det er de gamle får mæ-æ-æ! det er lammende skælvende og ligesom bange men de har alle sammen menneskeansigter jeg kan ikke lide at på dem” (ibid.: 115). De ustrukturerede sætninger, gentagelser og pludselige skift mellem bøn og voldelige erindringer afspejler således et sprog i opløsning, der vidner om Titias traumatiserede bevidsthed og psykiske sammenbrud, hvor den sproglige fragmentering bliver et desperat, men forgæves forsøg på lindring i religiøse ritualer. De latinske udtryk som “dominus tecum” (Herren er med dig) (ibid.: 165) og “libera me” (befri mig) (ibid.: 168) peger samtidig på hendes barndom i det katolske kloster, hvor det latinske sprog og religiøse disciplin udgjorde en altomfattende ramme for hendes opvækst og identitet (ibid.: 275). Titias mentale tilstand og opvækst afspejles direkte i sprogets form og indhold, hvor hendes bøn og ønske om at slippe fri af Grønland kulminerer i dét, der også betones i underafsnittes titel “Fri os fra det onde”, hvilket kan ses som et desperat forsøg på at undslippe rædslerne i den koloniale hverdag, som afspejler traumerne fra hendes opvækst (ibid.: 113).

Som det fremgår i kontrasten af disse to karakterers sprog og sind, formidles flere symbolske niveauer, hvor sproget ikke blot afspejler de subjektive udfordringer i kolonien, men skaber en overordnet symbolik, der indfanger oplevelsen og mødet med det grønlandske landskab. Eksempelvis illustrerer naturen løbende måden, hvorpå dén og elementer som solen og månen, afspejler karakterernes følelsesmæssige tilstande samt indre konflikter: “Månen er kommet i vejen for solen [...] Egede iagttager fænomenet [...] Et varsel? [...] Hånden er ikke fri for at skælve [...] Bare et naturfænomen, tænker han [...] Men han skælver” (ibid.: 408). Som citatet indikerer, fungerer naturen dermed som et spejl for karakterens affektive og følelsesmæssige processer, hvorfor naturen ligeledes bliver et reflektivt rum. Disse symboler vil blive udfoldet i den følgende

personkarakteristik, hvortil den efterfølgende analyse af miljøet særligt vil fremhæve den symbolik, som det kulturelle møde mellem den *danske* og *grønlandske* stemme repræsenterer.

Portrætter i spænding

Siden romanen rummer et omfattende persongalleri, struktureres personkarakteristikken omkring det centrale par; præsten Hans Egede og åndemaneren Aappaluttoq. Analysen vil følge romanens narrative vekselvirkning mellem disse karakterer, men med det forbehold, at fokus først rettes mod Aappaluttoqs relation til sine omgivelser og øvrige karakterer, hvorefter samme perspektiv anlægges på Egede. Dette gør det muligt at undersøge, hvordan karakterernes identitet formes i spændingsfeltet mellem deres indre følelsesliv og de ydre kulturelle samt sociale vilkår. Analysen vil hermed udfolde, hvordan landskabet, relationer og koloniale strukturer præger deres identitetsmæssige udvikling, og hvordan faktorer som sprog, sansninger og interaktioner afspejler de symbolske lag i kulturmødet og de medfølgende identitetskonflikter. I forlængelse heraf vil analysen inddrage deres ‘søn’ Paapa/Frederik Christian som en konkret manifestation af det kulturelle møde og den identitetsmæssige splittelse, der udspringer af de to ‘fædres’ modstridende positioner som henholdsvis den *grønlandske* og *danske* stemme (Leine, 2018).

Relationen mellem antagonisterne Aappaluttoq og Egede udgør romanens hovedkonflikt både i ideologisk, kulturel og følelsesmæssig forstand. Som nævnt under analysen af romanens udsigelsesforhold, fremstår Aappaluttoq som en af romanens mest komplekse karakterer, idet han både repræsenterer den *grønlandske* stemme samt kultur og samtidig fungerer som et modbillede til den *danske* kolonimagt og tilhørende kulturelle værdier. Som den grønlandske stemme indtager han dermed en dobbeltfunktion som både en individuel karakter og et kulturelt symbol, hvor han fremstår som en personificering af det uløselige spændingsfelt mellem den danske kolonimagt og den grønlandske kultur. Som individuel karakter omtales Aappaluttoq som “den røde”, og han knyttes således til den første del af romanens titel *Rød mand*, en betegnelse han selv gentagne gange anvender: “Jeg er Aappaluttoq, Den Røde. Jeg kan rejse overalt”, “Det var det navn jeg tog, da jeg kom ned fra fjeldet med den hemmelige viden for mange år siden” (ibid.: 11, 13). På grønlandsk betyder Aappaluttoq ‘rød sten’ og kan på den ene side symbolisere livskraft, blod, krop og åndelig energi, hvilket understreger hans kropslighed og jordnære forankring (Stig-Jørgensen, 2020). På den anden side symboliserer den røde farve modstand, revolution og fare, hvilket positionerer ham som en karakter, der både udfordrer og destabiliserer sin omverden (Kofod, 2024). Aappaluttoq kan således læses som en kompleks, kropslig og åndeligt forankret figur, der – som “den røde” – symboliserer

både modstand og livskraft, og som indtager en position mellem det oprindelige og det koloniale, hvorfra han udfordrer magtens orden og repræsenterer den grønlandske stemmes ret til selvdefinition.

Som repræsentant for den førkoloniale generation og far til sin søn Paapa, fremstår Aappaluttoq som en tvetydig, spirituel og politisk ladet figur, der både fremstilles som vildmand og inuit, og dermed som en kompleks karakter, hvilket eksempelvis ses i sønnens observationer af ham: “Han sidder bare og iagttager mig med sit venlige og nysgerrige, drillende smil [...] han er ikke en almindelig vildmand. Han følger ikke deres regler” (Leine, 2018, s. 378). Aappaluttoq er netop en figur og “narrativ trickster”, der rejser og balancerer mellem to verdener – den førkristne grønlandske tradition og den koloniale, kristne magt – hvorfor han fremstår som et levende symbol på det koloniserede Grønland. I forlængelse heraf fremstår han som én, der er fanget i en vedvarende indre og ydre konflikt, hvor han befinder sig i et grænseland mellem flere identiteter, roller, verdener og tilstande; mellem kyst og fjeld, kolonister og grønlændere, far og ‘fremmed’, hedensk og kristen, usynlig og synlig: “jeg var fremmed mellem mine landsmænd [...] befri mig for det hedenske mørke der både har været min styrke og svaghed” (ibid.: 13). Aappaluttoqs *jeg*-identitet er derfor præget af en spænding mellem splittelse og integration, der gør ham til et symbol på Grønlands nationale identitet, kulturel modstand, åndelig autoritet og postkolonial forhandling mellem kulturel arv og ny påvirkning. Af denne grund er han ikke statisk defineret af én kultur, men handler aktivt i det rum, hvor han skaber mening, hvilket vil blive udfoldet nedenfor.

Mere specifikt er han i den grønlandske tradition en åndemaner (*angakok*), der befinder sig i grænselandet mellem de andre inuitter og ånderne, hvor han har adgang til en spirituel verden og fungerer som bindeled mellem ånd (*tarniga*), og krop, samt mellem liv og død (Skriver, 2019, s. 43). Dette bliver især tydeligt i hans metafysiske møde med den danske konge – både som benfigur og ånd – hvormed Aappaluttoq fremstilles som én med indsigt i livets og dødens dybeste mysterier: “Han elsker spejle. Spejle udvider verden, fordobler den [...] Dette er den dødes rædsel, at træde ind foran et spejl og se det man ellers aldrig ser [...] spejlet er altså døden [...] indeholder dødens abstrakte kaos” (Leine, 2018, s. 307). Her symboliserer spejlet en konfrontation med det skjulte og ukendte og bliver et metafysisk rum, der for Aappaluttoq åbner for dybere sandheder og spejler karakterernes møde med kolonialismens ubevidste og usynlige magt. I den grønlandske tradition fungerer en *angakok* som en grænsefigur mellem verdener, og spejlet bliver dermed et billede på den rolle, Aappaluttoq indtager som et bindeled mellem liv og død, ånd og krop. Hans identitet beror derfor ikke blot på rollen som åndemaner og åndelig autoritet, der “kan rejse overalt” og være flere steder samtidig (ibid.: 11, 23), men også som eksistentiel vejleder med dyb metafysisk indsigt og

adgang til sandheder, som både kongen og kolonisterne frygter og ikke forstår. Dette kommer eksempelvis til udtryk, når hans ånd befinder sig i Danmark og vidner kongens død, mens kroppen befinder sig blandt landsmændene, hvilke han informerer om begivenheden: “Og sådan sørger vi grønlændere over kong Frederik den Fjerde længe før danskerne aner at han er død” (ibid.: 313). Aappaluttoq repræsenterer således et spirituelt verdenssyn, hvor døden ses som nødvendig og naturlig, hvilket står i kontrast til Egedes teologiske og eksistentielle frygt for fortabelse og manglende frelse, som den luthersk-evangeliske tro forudsætter (ibid.: 226f).

Samtidig er denne traditionsbundne og åndelige del af hans identitet ikke afvisende for de danske og kristne traditioner. Til trods for sin traditionelle og religiøse rolle som angakok tilslutter han sig kristendommen – omend på egne præmisser – ved at erkende både dens kraft og begrænsninger: “Jeg har ikke direkte kontakt til Gud, men jeg ved at Han er min Gud, mindst lige så meget som præstens (ibid.: 11), “Jeg har ikke noget imod at de er kommet her til landet, de kristne [...] for det er ikke nogen spøg at være vildmand” (ibid.: 12). I forlængelse heraf udtrykker han en åndelig overlegenhed ved at betragte sin spiritualitet som dybere end den, Egede og missionærerne står for, da de hverken anerkender eller forstår nogen former for åndelighed, der afviger fra deres egen: “vi grønlændere er bedre kristne end dem, selv om vi ikke er døbt” (ibid.: 12). Aappaluttoq og hans virke som angakok repræsenterer ikke blot tro, men også den grønlandske kulturs værdier og *kollektive* identitet i form af traditioner og åndelig viden. Dog åbner han for en ny verden, hvor troen på Gud kan sameksistere med bevarelsen af egen kultur og åndelig arv: “Jeg tror i virkeligheden vi grønlændere er en slags katolikker. Men præsten Egede fatter ikke det her. Derfor må vi være uvenner og fjender” (ibid.: 74). Samlet set integrerer Aappaluttoq den kristne tro i sin egen identitet og selvforståelse, men på egne præmisser, idet han afviser en passiv omvendelse og i stedet gentænker kristendommens kultur. Det kan derfor siges, at Aappaluttoq har en vis identitetsmæssig autonomi, der særligt kommer til udtryk i mødet med Egede: “Jeg kunne indføre kristendommen her i landet [...] hvis jeg fik lov at gøre det på min måde” (ibid.: 74). Hans placering mellem to modsatrettede kulturer kan dermed antyde en personlig udvikling, der trækker på Eriksons femte udviklingsstadium fra ungdom til tidlig voksenalder, hvor individet søger en stabil identitetsfølelse, og han finder gradvist ro i en mellemposition, som han aktivt tilegner sig og med tiden forankrer gennem erkendelse og accept.

Denne positionering mellem to kulturer gør ham til en trussel for kolonimagten, hvilket den *danske* stemme og koloniale repræsentant, Egede, tydeligt markerer ved at reducere Aappaluttoq til et nedsættende udtryk: “Det er en af deres koglere, siger Egede vredt. En troldkarl. De påstår de kan

flyve. Månens bagside. Bunden af havet [...] Hvis jeg møder ham, skal han få at mærke at jeg ikke er bange for ham [...] Tag jer i agt for ham” (ibid.: 72). Gennem ordet “deres” markerer Egede en tydelig grænse mellem ‘os’ (danskerne/kolonisterne) og ‘dem’ (grønlanderne) og foretager hermed en form for sproglig distancering samt orientalistisk opdeling. Betegnelserne “kogler” og “troldkarl” fremstår som nedsættende udtryk for rollen som åndemaner og reducerer Aappaluttoq til en overtroisk, primitiv og latterlig figur. Samtidig afslører Egedes vrede og følelse af at blive truet, en affektiv usikkerhed og underliggende kolonial magtlogik grundet hans manglende evne til at kontrollere Aappaluttoq som en uafhængig grønlandsk autoritet. Gennem Egedes sprogbrug reduceres Aappaluttoq dermed til 'den Anden' og som en stereotyp kendetegnet ved at være åndelig, primitiv, mystisk, irrationel og truende (Thisted, 2021, s. 192). Som Dybdal påpeger, illustrerer dette endvidere den *danske* stemmes selvforståelse som den fornuftige, civile, gudstro og opofrende, hvilket er en forestilling, der nedgør og begrundet kolonialismens destruktive handlinger (Dybdal, 2024, s. 93). På denne måde oplever Aappaluttoq en social forskydning fra både kolonisterne og egne landsmænd, hvilket placerer ham uden for det fælles ‘vi’, på kanten af det kulturelle fællesskab, og dermed uden for og mellem to kollektive identiteter (Leine, 2018, s. 13).

Eftersom Aappaluttoq hverken fuldt inkluderes i det danske kolonistyre eller det grønlandske fællesskab, fremstår han som en karakter med en autonom og *hybrid* identitet, som må forhandle sin eksistens i spændingsfeltet mellem kulturelle grænser. Aappaluttoq udøver med andre ord *mimicry* ved at tilegne sig elementer af kolonisternes sprog, værdier og religion, men fremstår samtidig som en *menace* – en truende spejling, der afslører kolonimagtens begrænsninger: “Jeg vidste godt at Aappaluttoq ville møde os når han selv ønskede det, og selv vælge stedet hvor det skulle ske” (ibid.: 370). Ved at afvise rollen som den underlegne ‘Anden’ udfordrer han dermed kolonimagtens hierarki og destabiliserer dette gennem en bevidst sammenblanding med grønlandske traditioner, hvorfor han kan siges at udøve *mockery* ved at håne danskerne og deres religiøse praksis (ibid.: 11f).

Aappaluttoq fremstår dermed som mere end en modstander, idet han er en følelsesmæssigt kompleks karakter, der rummer kærlighed, sorg og fortvivelse – særligt i forbindelse med sin rolle som far i konflikten med Egede. Sorgen over sønnens gradvise fremmedgørelse fremstår både som et *personligt* og *kollektivt* tab, da han mister funktionen som far, åndelig vejleder og kulturel formidler (ibid.: 395, 339). Ved at døbe drengen og navngive ham Frederik Christian fratager Egede Aappaluttoqs ret til at videreføre tro, navn og ånd, hvilket alt sammen er bærende elementer i hans identitet og kulturelle kontinuitet: “Hans efterfølger i spejlverdenen hedder Christian” (ibid.: 307). Sønnen bliver således symbol på tabet af familiær samhørighed og kulturel arv, hvilket udløser en

midlertidig identitetsdiffusion, hvor Aappaluttoqs rolle undergraves. Fratagelsen af sønnen udløser en dyb eksistentiel tomhed: “Nu er jeg alene i verden. Det er måske det eneste jeg kan finde ud af” (ibid.: 14), og tabet intensiveres efterhånden, som døden fratager ham flere relationer, der får ham til at føle sig som “en mand der er dømt til ensomhed” (ibid.: 313). Som et “sorgdyr” erfarer han ikke blot sorg psykisk, men også kropsligt og åndeligt ved følelsen af, at: “Man flækker på langs, og dødsfloden Styx løber lige igennem én som ild og is. Man skilles i to dele der aldrig kan samles. Rød mand/Sort mand” (ibid.: 16). Dødsfloden bliver her en metafor for en indre såvel som kulturel splittelse, hvor kolonialismen ikke blot frarøver ham sønnen, men gennemstrømmer selvet med en fremmed magt. Sønnens gradvise fremmedgørelse kulminerer i Aappaluttoqs mord på ham, hvilket kan symbolisere tabet af det grønlandske i mødet med det danske. På den måde undermineres Aappaluttoqs faderlige autoritet – både biologisk og kulturelt – og som det påpeges af Dybdal, kan dette ses som en allegori over selve koloniseringsakten: Kampen om barnet bliver en kamp om Grønland (Dybdal, 2024, s. 96). Egedes overgreb truer ikke blot relationen mellem Aappaluttoq og sønnen, men ligeledes Aappaluttoqs identitet og kulturelle integritet, hvilket står i skarp kontrast til Egede, der fremstår som eksklusiv og dømmende.

Præsten Hans Egede repræsenterer, som antydnet i ovenstående, den danske koloniale og religiøse dominans. Modsat Aappaluttoq associeres Egede med “sort mand” og knyttes hermed til den anden del af romanens titel *Sort mand*. Udover at “sort mand” henviser til den sorte præstekjole, kan farven sort både læses traditionelt, teologisk og som et moralsk symbol (Leine, 2018, s. 172) (Kofod, 2024). I forlængelse af Dybdals, Skrivners og Sóos’ fortolkninger af den symbolske betydning bag karaktererne Aappaluttoq og Egede, kan den sorte farve forstås som en tematisering af mørke, hedenskab, synd og fremmedhed, hvilket er konnotationer, der traditionelt knyttes til den koloniserede og kulturelt konstruerede ‘Anden’. Ved at betegne Egede som “sort mand” spejlvendes det traditionelle koloniale blik, da kolonisatoren bliver dén, der skildres som fremmed, kulturelt afkoblet, moralsk tvivlsom og omsluttet af dét mørke, han ellers hævder at ville frelse andre fra (Soós, 2021). Egedes forståelse af kristendommen fremstår streng, dogmatisk og uden næstekærlighed, hvilket gør betegnelsen “sort mand” til et billede på åndelig vildfarelse, der udmønter sig i kolonial magtudøvelse og kulturel undertrykkelse. Hans moralske forfald viser sig i behovet for dominans og en retfærdiggørelse af vold og foragt, hvorfor hans ‘sorthed’ ikke blot knyttes til præstekjolen, men også til hans kulturelle og etiske position. Denne symbolske iscenesættelse kan siges at fremhæve en kritik af den *danske* stemmes selverklærede overlegenhed og bidrager til en nuanceret forståelse af Egedes karakteristik. Den sorte farve fungerer som et gennemgående symbol på Egedes indre

konflikt, religiøse dogmatisme og moralske forfald, og fremstiller ham som en kolonial magtbærer og åndelig antagonist. At Egede kaldes “sort mand” er hermed et stærkt postkolonialt greb, der omvender magtens symbolik og påpeger, at kolonialismens sande mørke ligger hos den, der påstår at bringe lys. Det er en moralsk inversion, hvor mørket nu bor i den, der forsøger at kristne og civilisere, og det er netop denne dobbelthed, romanen udfolder: “Hesten stejler forskrækket ved synet af den sortklædte mand og hans ledsager” (Leine, 2018, s. 172).

I kontrast til Aappaluttoq fremstår Egede som en mindre kompleks karakter, præget af en fasttømret ideologi og ensidig kulturel overbevisning, og gennem familiens øjne beskrives han som følger: “Far er den samme: stoisk, utålmodig, ukærlig, irritabel, vred. Men det er på en måde godt han er sådan. Han er klippen. Hun er vandet” (ibid.: 437). I modsætning til sin kone Gertrud, der associeres med vandets bevægelighed, fremstår Egede som en statisk og urokkelig faderfigur, og hans følelsesmæssige autoritet forbindes med kontrol og stabilitet, men afslører samtidig en distance og manglende emotionel tilgængelighed – han er “klippen”, ikke af kærlighed, men af nødvendighed. Desuden fremstår Egede som en ideologisk ladet figur og præst, som de indfødte kalder *palasi* (ibid.: 78), og som er drevet af et religiøst kald og en selvforståelse som Guds udsending samt frelser. Af samme årsag opfatter han netop sit virke som en nødvendighed for at bringe kristen civilisation til et territorium, han betragter som hedensk og kaotisk beboet af djævledyrkende indfødte: “Djævledyrkere, knurrer Egede. Måske bedst hvis de er uddøde [...] De dyrker djævlen [...] Derfor holder de sig skjult. Jeg ved ikke hvad der er værst, koldblodige og svinke indfødte eller forhærdede papister” (ibid.: 75). Som det også påpeges af Dybdal, repræsenterer Egede den *danske* stemme, hvor kolonimagtens selvforståelse bygger på idéen om at reformere og frelse det vilde og ukultiverede på baggrund af et åndeligt kald (Dybdal, 2024, s. 98), hvilket blandt andet afspejles i Egedes egen udtalelse: “I Hans’ ører lød det som væk. Rigtig væk. Det er der Gud vil have mig hen, tænkte han. Det er Grønland der er min kaldelse!” (Leine, 2018, s. 485).

Selvom Egede opfatter Grønland og dets hedenske befolkning som vilde og kaotiske, kan hans eskimoeksotiske forestillinger om landet også læses som en imaginær projektion af en identitetskrise og eksistentiel længsel, idet han ikke blot søger at frelse de andre, men også sig selv (ibid.: 485). Det eksotiske Grønland bliver ikke kun en missionsmark, men et billede på hans indre behov for mening, genfødsel og et absolut kald – og dermed et udtryk for den danske drøm, hvor det ‘fjerne’ gøres til det forløsende. Som Dybdal fremhæver, er dette på lige fod med dét potentiale, som guvernør Pors udtrykker til Titia og Sise: “jeg skal selv være en slags konge, forstår I. Konge af Grønland!” (ibid.: 36) (Dybdal, 2024, s. 97). På samme måde som Egede forstår Pors Grønland som mulighedernes

land, hvor det fremmede ikke blot skal civiliseres, men bliver et sted for hans egen storhed og selvrealisering – et udtryk for, hvordan kolonimagten projicerer personlige ambitioner over på det eksotiske rum (Thisted, 2002, s. 91). Drivkraften i Egedes motivation for at rejse til Grønland er derimod hans ønske om at missionere og frelse de indfødte fra dét, han opfatter som djævleryrkelse og primitiv vildskab, hvilket han blandt andet opnår ved at kommunikere gennem Frederik Christian og det grønlandske sprog: “missionen kommer først, protesterer Egede. Det kan der ikke være nogen diskussion om. De indfødte skal kristnes, derefter skal de gamle nordmænd på østsiden af landet findes og reformeres til den evangeliske tro” (Leine, 2018, s. 85).

Egedes *jeg*-identitet er således præget af religiøs dogmatisme og moralsk stædighed, idet han insisterer på en ubøjelig luthersk tro uden plads til tvivl, kompromis eller synkretisme og fremstår som et teologisk selvbillede, der symboliserer magt, patriarkat og troens koloniale disciplin: “Hvis I skal være mig til nogen nytte, må I lære at gå frem over for de indfødte med fast hånd. Ingen frygt. Ingen blødhed. Inden nåde. De skal tugtes. De er koldblodige som kakerlakker men de lader sig let kue” (ibid.: 73). Dette ses blandt andet i hans konfrontation med Aappaluttoq, som ønsker at forene Sila og Gud: “Disse ting kan godt findes side om side med troen på Gud og Jesus, både *Sassuma arnaa*, *Tornaarsuk* og *Sila* og alle de andre” (ibid.: 74). I modsætning til Aappaluttoqs hybride tro, tåler Egede ingen synkretisme og insisterer på teologisk renhed, hvilket ses i flere af hans møder med Aappaluttoq, hvor indstillingen lyder: “lad os nu lære ham en ting eller to” (ibid.: 14). Egedes syn på de indfødte som “koldblodige kakerlakker” illustrerer samtidig hans dehumaniserende tankegang, hvor han ikke ser grønlænderne som ligemænd, men som umodne, uoplyste, spirituelt vilde og reducerer dem til et objekt for kontrol og forbedring. Egedes tro er dermed ikke kun religiøs, men også et koloniale styringsredskab, hvor han selv indtager rollen som den disciplinerende og definerende magt. Det afspejler en orientalistisk dominans, hvor ‘den Anden’ – de indfødte – fremstilles som irrationelle og underlegne, mens den danske tro og viden gøres til målestok for menneskelig værdi i det koloniserede Grønland (Thisted, 2021, s. 192).

På denne måde repræsenterer Egede den danske kolonimagt og den institutionaliserede kristendom, og gennem hans perspektiv får læseren indsigt i den koloniale selvforståelse, hvor Danmark fremstår som den frelsende magt, og kristendommen som den eneste vej til åndelig og moralsk forløsning – en forestilling, romanen stiller til kritisk refleksion (Dybdal, 2024). Som Dybdal påpeger, fremstår Egede som den *danske* stemme, der historisk har legitimeret koloniseringen af Grønland gennem moralsk og religiøs overlegenhed (ibid.: 98). Af denne grund kan det tolkes, at Egede besidder en fast forankret og integreret *jeg*-identitet præget af en urokkelig tro på sin religiøse

mission og sit kald. Samtidig kan det tolkes, at han identificerer sig mere som præst end som menneske, hvilket hans kone Gertrud ligeledes bemærker: “han er trods alt præst, og præsten i en mand er altid større end manden selv” (Leine, 2018, s. 265). Egedes personlige identitetsforståelse kan knyttes til Eriksons syvende udviklingsstadium, hvor individet stræber efter at finde livsmening gennem bidrag til fællesskabet, hvilket i Egedes tilfælde indebærer omvendelsen af et helt grønlandsk folk. Efterhånden bliver denne selvopfattelse forstyrret af de uforudsigelige og ukontrollerbare kræfter, han møder – især gennem Aappaluttoqs åndelige autonomi, som underminerer hans autoritet og destabiliserer hans selvbillede (ibid.: 225).

Sammenfattende fremstår Aappaluttoq som en karakter præget af emotionel dybde og kulturel hybriditet, mens Egede repræsenterer magts blik og en fastlåst, eksklusiv sandhed, hvorfor de fremstår som hinandens antagonist, der spejler og udfordrer hinanden som “rød mand” og “sort mand”. Hvor Aappaluttoq bevæger sig mod refleksion, følger Egedes vej en indre åndelig vildfarelse og et moralsk forfald udløst af modstand fra både grønlandere og egne relationer. Hans oprindelige motivation bag missionsarbejdet udvikler sig til koloniale magtbegær og en sjælelig sult, hvor troen bliver et redskab til kontrol og kulturel undertrykkelse, der især ses i hans voldsomme og vedvarende appetit. Særligt fungerer det glubske forhold til kød som en kropslig metafor for hans åndelige sult og begær efter kontrol over de indfødte, hvilket blandt andet bemærkes af sønnen Niels: “han er en umættelig kødæder [...] Han siger han har et stort hul i maven som aldrig helt bliver fyldt. På den måde ligner han de indfødte” (ibid.: 148f). Det peger på en udvikling, hvor Egede ikke længere fremstår som et rent, åndeligt væsen, men som én, der er blevet en del af det fysiske og primitive, han ellers forsøger at overvinde. Han æder kød med god appetit og samvittighed og fremstiller det som en kristen sejr – et ritualiseret opgør med djævelen selv: “Vandt du over ham? Både og. Man kan aldrig rigtig sejre over det onde. Det er Guds sag [...] Det er en daglig kamp [...] Åh, hvor er jeg dog sulten [...] så sætter han sig [...] og finder sin Luther frem” (ibid.: 452).

Her tegnes et billede af en præst, der stræber efter en højere moralsk standard, men hvis begær og drifter afslører en indre konflikt mellem tro og natur, disciplin og begær, hvilket er en spænding, der underminerer hans selvbillede som ren og ophøjet missionær. Denne destabilisering forstærkes af forholdet til Frederik Christian og kulminerer i sønnens død, der udfordrer fundamentet under Egedes ellers stabile *jeg*-identitet (Soós, 2021, s. 60-63) (Leine, 2018, s. 403). Som konsekvens heraf oplever han et dobbelt tab, hvor både den følelsesmæssige nærhed og drømmen om sønnen som symbol på missionsarbejdets fremtid går tabt. Dette udfordrer hans rolle som troens vogter og åbner samtidig for en mere nuanceret side af hans karakter; bag den kolde, autoritære facade afsløres

affektive revner, som især kommer til udtryk i relationen til sønnerne, eksempelvis i den måde, hvorpå Frederik Christian som den eneste blev skånet for slag, og i Egedes ængstelse ved tanken om hans død (ibid.: 144, 394).

I kraft af disse personkarakteristikker iscenesættes et scenarie ladet med betydning, hvilket også er en pointe, Skriver fremhæver: “To mænd står over for hinanden. En inuit, som har brug for al den hjælp, civilisationen kan tilbyde hans alvorligt medtagne søn, og præsten, der sammen med sin kone har ydet omsorg og nu vil bestemme” (Skriver, 2019, s. 44). Med andre ord handler konflikten ikke kun om en ideologisk magtkamp, men også om “myndigheden til at opdrage drengen” (ibid.: 44) og hermed en kamp om hans skæbne, hvilket danner grobund for spændingen mellem to kulturer, to verdenssyn og to identiteter. Dette munder ud i dét spørgsmål, Dybdal italesætter som: “Skal drengen være dansk eller grønlandsk, kristen eller hedensk – er det muligt at være begge dele, og hvem har egentlig retten til at bestemme?” (Dybdal, 2024, s. 96). I denne forbindelse opstår en konflikt, der ikke kun rummer et mikrosocialt og individuelt niveau, men ligeledes et symbolsk og historisk makrosocialt niveau, der berører forholdet mellem dansk kolonialisme og grønlandsk spiritualitet, kristendom og åndetro, magt og modstand samt inuit og kristen (Skriver, 2019, s. 44). Denne konflikt udfolder sig som en dobbeltsidet spænding mellem Aappaluttoq og Egede og synliggør de underliggende koloniale magtstrukturer og hierarkier (ibid.: 43) (Leine, 2018, s. 12) (Dybdal, 2024, s. 96). Aappaluttoqs konstatering af at disse modsætningsforhold er “to dele der aldrig kan samles. Rød mand/Sort mand” (Leine, 2018, s. 16) rummer både sorgen over tabet af sin søn samt en grundlæggende erkendelse af, at *kollektive* identiteter som grønlænder og dansker, kristen og hedensk, i hans øjne er uforenelige, hvilket vidner om, at retten til selv at definere sit tilhørsforhold er frataget ham gennem koloniale magtforhold og fremmedgørelse (Dybdal, 2024, s. 96).

Relationen mellem Aappaluttoq og Egede fungerer som en allegori over kolonialismens ideologiske og religiøse konsekvenser, hvor begge – som fædre og kulturelle repræsentanter – bidrager til Paapa/Frederik Christians skæbne som symbolsk offer og produkt af det kulturelle møde. Denne offerrelation kan læses i forlængelse af romanens indledende citat fra Kierkegaards *Frygt og Bæven*, der parafraserer Abrahams ofring af Isak: “Og Gud fristede Abraham og sagde til ham, tag Isaak, Din eneste Søn, som Du elsker, og gaae hen i det Land Morija og offer ham der til et Brændoffer paa et Bjerg, som jeg vil vise Dig” (Leine, 2018, s. 5). Dette Abraham-Isak-motiv danner en teologisk og eksistentiel ramme for romanens hovedkonflikt mellem Aappaluttoqs *grønlandske* stemme og Egedes *danske* mission, hvor både tro og identitet fremstilles som et dilemma, der kræver ofring. Løbende i romanen forekommer paralleller til Abrahams fortælling, hvor Paapa/Frederik Christian –

i en postkolonial læsning – ikke blot fremstår som et barn, men som et kulturelt og religiøst omdrejningspunkt, som begge fædre må ofre for at kunne bevare deres verdenssyn. Aappaluttoq udtrykker dette eksplicit: “Jeg er Aappaluttoq. Kald mig Abraham [...] så fuldender jeg knivens fladt buede bevægelse og jeg snitter et smil på hans hals [...] Evigt ejes kun det tabte”, “Slubrende latter stiger op fra smilet jeg har snittet [...] jeg løber min vej, ind i min egen fortabelse, til skylden og vreden og hadet” (ibid.: 394, 399).

Af samme årsag må Egede til sidst opgive drømmen om sønnen, der drages mod Aappaluttoqs livsform og spirituelle forbindelse, hvorfor han står uden reel adgang til drengen og fanget i sit eget religiøse kald, hvilket Soós betegner som et ‘dobbelt-offer’, idet han både må give afkald på sin religiøse funktion og følelsesmæssige nærhed (Soós, 2021, s. 60-63). Derfor anser Egede dåben af Paapa som en nødvendighed for at frelse hans sjæl, mens Aappaluttoq oplever den som et tvunget tab. Ifølge Soós udgør denne dynamik et forvrænget Abraham-offer, hvor Aappaluttoq – i modsætning til patriarken – ikke frivilligt kan give slip og derfor ikke opnår troens forløsning (ibid.: 59f). Efter flere mislykkede møder med sønnen forsøger han i desperation at dræbe ham, hvilket fremhæver et sidste tragisk offer, der markerer et personligt og kulturelt sammenbrud: “Han er død. Det var en nødvendighed” (Leine, 2018, s. 469). Tabet bliver dermed et billede på den splittelse, kolonialismen efterlader, hvilket forstærkes af drengens dåb og navneskift til Frederik Christian, der understreger, hvordan han ikke længere er Aappaluttoqs søn, men derimod koloniens barn formet af Egede og kolonimagten (ibid.: 16).

I romanen fremstår Frederik Christian som en dybt splittet karakter, der ikke alene bærer sin personlige historie, men bliver et symbol på konflikten mellem to fædre og to verdener: “Jeg er hverken fri eller slave. Jeg ved ikke, hvad jeg er. Du er jo Paapa, jeg mener Frederik Christian” (ibid.: 297). Med denne erkendelse befinder han sig i et identitetsmæssigt grænseland og kan karakteriseres som en *hybrid*, hvorfor han bliver et levende eksempel på kolonialismens ambivalens og konsekvenser for individets tilhørsforhold. Egede betragter ham ikke kun som sin søn, men som et led i sin guddommelige mission: “For mig var du en pagt jeg indgik med Herren. Derfor er du så dyrebar for mig, og derfor vil jeg aldrig give dig fra mig [...] for det ansvar har Herren givet mig” (ibid.: 372). Egedes affektive reaktion ved at mærke en “gnavende ængstelighed” ved drengens retræte (ibid.: 394) vidner om deres følelsesmæssige forbindelse og bliver endvidere et symbol på Frederik Christians funktion som et barn og missionsprojekt. Ifølge Dybdal er det netop denne sammenblanding af kærlighed og kontrol, der karakteriserer den danske stemme som kolonial magt; den, der døber og navngiver, men også former og tvinger (Dybdal, 2024, s. 98, 108).

Drengen forsøger at leve op til rollen som dansker og kristen og som søn af åndemaneren, idet han blandt andet konfirmeres som 14-årig (ibid.: 99) og tilegner sig sin biologiske fars autoritetsbærende sprogbrug med udtalelsen: “jeg er Frederik Christian, Tvekongen” (Leine, 2018, s. 373). Betegnelsen ‘tvekongen’ bliver et selvforhold, der både udtrykker stolthed og splittelse, og som skriver pointerer, en tragisk figur, der tvinges til at vælge mellem sin “nye sociale far og sin biologiske far og udgrænse en af de to kulturer i sin dobbelte identitet” (Skriver, 2019, s. 44). Denne konflikt kommer til udtryk både kropsligt og følelsesmæssigt, hvor alkohol bliver “medicin for angsten” (Leine, 2018, s. 100), og smerten forskydes fra krop til sjæl: “brændevinen dulmer smerten [...] flytter smerten til sjælen [...] sjæl og kød hver sit” (ibid.: 374). Splittelsen intensiveres gradvist og manifesterer sig tydeligt, da han har slået en sæl ihjel: “når de dør, kan jeg kan mærke noget i mig dør [...] Jeg duer ikke til at leve i dette land” (ibid.: 376). Samlet set træder konsekvenserne af kolonial *mimicry*, *mockery* og ikke mindst identitetsdiffusion, tydeligt frem i Frederik Christian. Øgenavnet “tvekongen” indrammer hans forsøg på at efterligne det danske, uden nogensinde at føle sig *helt* hjemme, mens den grønlandske natur, som burde være et trygt rum, opleves fremmed og truende. I modsætning til Egede, der trods tvivl fastholder sin identitet gennem struktur og kald, formår Frederik Christian aldrig at finde ro i det kulturelle grænseland, som også hans biologiske far kan navigere i. I stedet overvældes han af begge kulturer, og hans død bliver en tragisk konsekvens af det umulige krav om at forene “rød mand” og “sort mand” – Paapa og Frederik Christian – i én samlet identitet (ibid.: 297). Ifølge Dybdal bliver han dermed ikke blot en fortabt søn, men et symbol på Grønlands konfliktfyldte moderniseringsproces og de underliggende spændinger mellem Grønland og Danmark (Dybdal, 2024, s. 108).

Relationen mellem drengen og de to fædre udgør romanens følelsesmæssige og ideologiske kerne, hvor kampen om Grønlands fremtid iscenesættes gennem Abraham-Isak-motivet, og begge fædre strides om ejerskabet over Paapa/Frederik Christians krop og sjæl og dermed landets kulturelle og åndelige skæbne. Kampens biprodukt bliver Paapa/Frederik Christian, der med navnet “tvekongen” (Leine, 2018, s. 373) udpeger ham som bærer af en dobbelt identitet og loyalitet, hvilket leder til en uløselig splittelse og bliver romanens smertefulde svar på spørgsmålet: Er det muligt at være begge dele? (ibid.: 403). Dette bliver et vendepunkt for de to fædre, hvor Aappaluttoq må acceptere tabet af sønnen som en nødvendighed (ibid.: 469) og erkender, at kulturel overlevelse under koloniale pres kræver opofrelse. Han udvikles hermed fra sorgfuld far til visdomsbærer og bliver et symbol på en grønlandsk identitet, der insisterer på at blive hørt på egne præmisser. Egede rammes derimod af skyld og en teologisk krise under drengens retræte og død, og gennemlever et psykisk og

åndeligt sammenbrud, som kulminerer i hallucinationen: “I praksis, i sin inderste lutheranske sjæl, er han et stormvejr af modstridende følelser, blandt andet angst og skyldfølelse. Han hører lyden af ræslende lænker [...] Jeg er en forbryder [...] jeg er fordømt”, “Satan toner frem og siger i et gryntende tonefald: Gå dog væk, præst [...] Egede siger: Du er Satan. Tal til mig” (ibid.: 409, 449), hvorefter “Egede skriger [...] et stort mørke åbner sig foran ham [...] han fornemmer afgrunden foran sig” (ibid.: 451). Visionen med Satan og Luther konfronterer ham således med hans tvivl og moralske opløsning – præsten, der skulle frelse, er selv blevet fortabt, og Egede er ikke blot den, der tvinger andre til at vælge, men er en figur, der splittes af egne valg (Skriver, 2019, s. 43).

Vendepunktet og den indre konflikt kulminerer mod slutningen, hvor Aappaluttoq og Egedes mødes i, hvad der kan læses som en hallucineret og åndelig forsoning. Det er et øjeblik, hvor de bevæger sig ud af deres fastlåste, kollektive position og nærmer sig en eksistentiel erkendelse og gensidig anerkendelse: “Jeg vil gerne tale med dig om min søn, eller vores søn, om du vil” (Leine, 2018, s. 497), “Jeg vil bare sige at jeg har fundet en slags fred med det der skete [...] jeg ville bare spørge dig om du også har gjort det [...] hvordan kan man finde fred med den slags [...] man må affinde sig med at det der skal ske, sker [...] der er ingen djævel man kan give skylden” (ibid.: 498). Her kan det siges, at konflikten ikke ophæves gennem sejr, men gennem fælles anerkendelse af deres tab og et møde i øjenhøjde – en eksistentiel nøgle i romanen og en vision om forsoning uden en vinder. Set i et identitetsteoretisk lys repræsenterer Aappaluttoqs udvikling en bevægelse fra et grænseland og *rolleforvirring* mod en mere integreret *jeg*-identitet, idet hans sorg og afmagt munder ud i accepten: “Evig ejes kun det tabte” (ibid.: 385). Det er et udtryk for dét, Erikson betegner som integritet, hvor livets erfaringer samles i en meningsfuld helhed. Egede kan placeres i overgangen mellem Eriksons syvende og ottende udviklingsstadium, idet han efter en lang periode præget af skyld, isolation og sammenbrud, når frem mod en vis blidhed, ydmyghed og accept. Dette leder til hans afskedsprædiken i 1736, hvor han endelig trækker sig, og kolonien fortsætter uden ham, hvilket bliver en symbolsk afvikling af hans rolle som kolonial autoritet.

Romanens afslutning viser, hvordan begge karakterer gradvist bevæger sig væk fra deres fastlåste positioner og nærmer sig en form for erkendelse; Egede mister sin dogmatiske kontrol, Aappaluttoq sin søn – men i tabet opstår muligheden for accept. Det kan i denne forbindelse siges, at Leine ikke tilbyder nogen skurk eller sejr til nogen af parterne, men et indblik i kolonialismens vold og identitetstab, der kan åbne op for en ‘tredje vej’; en postkolonial hybriditet, hvor forsoning og sårbarhed sameksisterer (Dybdal, 2024, s. 108f). Deres relation er dermed mere end en personlig konflikt, da den fungerer som en allegori over kolonialismens kamp mellem magt og modstand, tro

og identitet, hvor det først er gennem erkendelsen af, at ingen ejer sandheden, der opstår mulighed for forandring. Begge fædre gennemgår en udvikling, der til trods for deres forskelle, understreger, at identitet er en livslang proces og ikke er statisk. Det illustrerer, at det ikke er fraværet af konflikt, men evnen til at rumme modsætninger, der kendetegner en integreret identitet, hvilket er en evne, deres 'søn' ikke besad. Gennem tab, skyld og erkendelse overskrider Egede og Aappaluttoq de roller, de indledningsvis blev tildelt, og står til sidst ikke som fjender, men som mennesker – dog med det forbehold, at grønlænderen er bevidst om: "For os er kampen ikke forbi. Den er knap nok begyndt" (Leine, 2018, s. 502).

Omgivelser som spejl

Som ovenstående hentyder, iscenesætter romanen en række steder – kolonien, det grønlandske landskab og havet – som bærer kulturel betydning og affektive erfaringer. Ud fra et stedteoretisk perspektiv fremstår disse lokaliteter ikke udelukkende som miljømæssige baggrunde, men som affektive aktører, der både præger karakterernes identitetsdannelse og understøtter Leines postkoloniale kritik og budskab. Dette kommer særligt til udtryk i fremstillingen af kolonien, idet den optræder som både en geografisk lokalitet og et centralt rum for magtens iscenesættelse og stedlige dominans, hvilket positionerer den som et symbolsk omdrejningspunkt og sted for Leines bestræbelse på at "bearbejde den koloniale fortid" med et postkoloniale og kritisk blik (Dybdal, 2021, s. 116).

Set i lyset af Mønsters stedteoretiske perspektiv kan koloniprojektet overordnet forstås som et forsøg på at transformere *stedet*; et projekt, hvor kolonisterne søger at omdanne det grønlandske landskab fra et åbent og ukontrolleret rum til et lukket, funktionelt og meningsbærende territorium. Som Dybdal påpeger, kan koloniprojektet derfor forstås som et forsøg på at "domesticere et fremmed sted" og tilegne sig det grønlandske landskab på både et *abstrakt* plan gennem "kortlægning, administration og navngivning" og på et *konkret* plan via "bebyggelse og forsøg på at tæmme omgivelserne" med henblik på at kultivere landskabet og legitimere danskernes ejerskab over øen (ibid.: 116, 118). Denne dobbelte tilegnelse fremhæves yderligere i Dybdals henvisning til Dan Ringgard, der beskriver landkortet som en "materialisering af rummet", hvor navngivning og afgrænsning omdanner rum til sted, hvilket konkretiseres i kolonisternes navngivning af kolonien som 'Godthåb', der fungerer som et symbolsk udtryk for stedlig dominans i mødet med det grønlandske (ibid.: 119) (Leine, 2018, s. 85f). På denne måde bliver Grønland både et fysisk og kulturelt sted, præget af en barsk natur, isolation, identitetskamp og magtudøvelse, og samtidig et rum, som kolonisterne "relaterer eksistentielt til og investerer mening i" (Mønster, 2013, s. 9). Den

stedlige kompleksitet udgør dermed en ramme for en dybere tematisering af karakterernes tilhørsforhold, idet kolonien ikke blot fungerer som scene for civilisationens ekspansion, men også som et krydsfelt, hvor modsatrettede verdenssyn og opfattelser af identiteten mødes. I dette møde spejler grønlænderne og kolonisterne hinandens forskellige stedforståelser, hvor den ene er rodfæstet i natur, åndelig tradition og lokal forankring, mens den anden bygger på struktur, tilegnelse og en fremmedgørende tilgang til 'den Anden'.

Overordnet beskrives koloniens offentlige rum som noget, der minder om en lille landsby bestående af et "fæhus [...] spækhushus [...] tømmerhus" omgivet af smattede veje (ibid.: 231, 71). Denne ydre organisering dækker over et forfald, som beskrives gennem karakterernes affektive reaktioner på miljøet, der rummer et stigende dødstal og er præget af sygdom, alkoholisme, fugtige huse og mangel på basale ressourcer. Som tidligere fremhævet i analysen af sproget, specificeres dette særligt af koloniens læge, Kieding, der beskriver kolonien som domineret af dårlig kost, forrådnelse, afsindighed, død, destruktiv adfærd og fugtige, skimmelramte og kolde huse: "Kolonien er fuld af lig [...] de danser knogledans og griner, de drikker og horer og lader som om de ikke er døde" (ibid.: 87). Denne koloniale tilstand skyldes især de barske forhold og det ubarmhjertige vejr (ibid.: 234), der yderligere fremstiller stedet som en kirkegård: "I løbet af vinteren er omkring halvtreds mennesker, halvdelen af mandskabet, døde. Koloniens stilhed minder om en kirkegårds stilhed" (ibid.: 245). I kontrast til den romantiserede forestilling om Grønland som et harmonisk, uberørt paradys, beskriver kolonisterne det hermed som et barskt, mørkt og stormfuldt sted, hvor overlevelse forudsætter lokal viden og tilpasning – en kunnen, kolonisterne midlertidigt ikke besidder (ibid.: 95, 142). Til trods for ønsket om stedlig dominans og behovet for forankring overmandes kolonisterne således af naturens kræfter, og "kolonien synker ned i sne" (ibid.: 473), hvorfor de ikke formår at tilpasse sig det grønlandske landskab på samme måde som den indfødte befolkning: "Hele landet er uigennemtrængeligt. Det har vist sig umuligt at overvinde det eller underlægge det [...] Det yder passiv modstand" (ibid.: 327).

Mandskabshuset fungerer i denne sammenhæng som et midlertidigt brændpunkt for koloniens mørke og moralske forfald, hvor de: "lever værre end rotterne i Københavns svindgruber. Selv de vilde har det bedre end os" (ibid.: 176). Det bliver samtidig et tilflugtssted og et privat rum med emotionel betydning, hvor kolonisterne forsøger at dulme den kollektive sorg og ængstelighed med alkohol, som var det medicin mod de barske omgivelser: "Alle er fulde, selv Egede er fuld. Og Frederik Christian er fuld. Han har fundet medicinen mod angsten" (ibid.: 100). Med andre ord fremstår mandskabshuset som det modsatte af den tryghed og stabilitet, man typisk forbinder med et

hus og hjem, hvilket både præger tugtfangernes og de øvrige kolonisters oplevelse af stedet og resulterer i en form for 'social smitte', hvor druk, vold og hor bliver udbredt og en gængs adfærd blandt karakterne (ibid.: 100). Forestillingen om mandskabshuset ændrer sig derimod, når det senere moderniseres og gradvist bliver det foretrukne opholdssted, idet den – i kontrast til tyskernes nye idylliske koloni – fremstår som "den gamle koloni" med syge og døde i hvert et hjørne (ibid.: 392, 426f). I kontrast hertil står Egede og hans families hus som det private og intime rum, idet det fremstår som et stabilt og trygt hjem og er grundlæggende for deres identitetsfølelse samt tilhørsforhold. Dette kommer særligt til udtryk i Gertruds rolle som 'plejemor' for de indfødte børn, da dette er stedet, hvor hun kan udfolde denne rolle og skabe mening både i kolonien og sin egen position (ibid.: 202f, 400).

Omvendt fremstår karaktererne Sise og Johan Hartman som eksempler på kolonister, der oplever en mere kompleks stedlig forankring. I modsætning til Pors – der ser Grønland som et eksotisk sted for selvrealisering (ibid.: 44) – fastholder de en tilknytning til Danmark (ibid.: 286), hvilket skaber et tilhørsforhold til flere steder og kan betegnes som *multicenteredness*; de udøver identitetsmæssig orientering mod mere end ét meningsbærende sted (Mønster, 2013, s. 26). Denne orientering afspejles i deres valg om at bosætte sig i et hus i udkanten af kolonien, hvilket både fremstår som en fysisk og symbolsk positionering, idet det vidner om en vis distance og lavere grad af engagement i koloniprojektets fællesskab og værdimæssige grundlag (Leine, 2018, s. 118). Deres forsøg på at skabe et hjem er dermed præget af ambivalens, hvilket særligt fremhæves gennem Johans indre konflikt samt længsel efter Danmark: "hvor han dog længes efter København. At leve her, i verdens mindste og nordligste koloni, et helt liv? Han kunne lige så godt have været død" (ibid.: 425). I modsætning til Sise udvikler Johan imidlertid en fascination af Grønland (ibid.: 284), hvilket blandt andet kommer til udtryk i hans refleksion: "Det var det jeg kom til at mindes inde i fjorden, at det var der jeg hørte til, ikke herude i den klamme koloni hvor tågen svøber sig om os som et liglagen" (ibid.: 286). Dette illustrerer ikke blot hans fascination og stedlige desorientering, men også den affektive modstand, som kolonien vækker i ham. Denne splittelse intensiveres yderligere under konfrontationen med de tyske kolonisters effektive og idealistiske tilgang til religion og fællesskab, hvilket kan pege på Johans identitetssøgen, hvor "den gamle koloni" ikke længere fungerer som et sted for personligt forankring, men snarere som et negativt spejl for dét, han længtes efter. I denne forbindelse fremstår *multicenteredness* ikke blot som et stedligt forhold, men som et eksistentielt vilkår, der udfordrer hans identitetsdannelse og stedlige forankring i det koloniale rum (ibid.: 425ff).

Således forbindes kolonien både med distancering, stilstand og nærhed og tillægges en affektiv betydning, som formes af karakterens sanselige erfaringer og behov for tilknytning. Eftersom identiteten skabes i samspil med individets omgivelser og sociale relationer, former kolonien kolonisternes kollektive og individuelle identitetsfølelser samt kulturelle forankring. Trods koloniens gradvise institutionalisering lykkes det dog ikke under Egedes virke at skabe et meningsbærende sted i form af stabilitet og tryghed, hvorfor kolonien kan betegnes som et affektivt destabiliseret sted, hvor koloniens omgivelser snarere fremkalder desorientering og følelsesmæssigt ubehag. Af den grund fordrejes og forstyrres karakterernes identitetsdannelse samt selvforståelse, hvilket kommer til udtryk i den kollektive forståelse, som Landorph udtrykker:

“Fleischer [...] er ikke længere koloniens spøgefugl, men er blevet mere stilfærdig [...] Lægen Kieding, langskægget og svækket på ånd og legeme [...] Købmand Kopper, der for en kort bemærkning var gift, men blev enkemand [...] har ikke sagt et ord siden engang i efteråret [...] Pors, nå ja, han er stadig Pors, men der er kommet et slør af opgivelse over hans ellers hidsige blik [...] Præsten Egede, der aldrig har villet døbe nogen, døber nu vilde i flæng” (ibid.: 319).

Dette er en konstatering og observation, som Aappaluttoq deler under sit åndelige besøg i kolonien: “jo tættere på hinanden vi var kommet rent fysisk, jo mere fremmede var vi blevet for hinanden” (ibid.: 233). Det kan dermed konkluderes at kolonien fungerer som et affektivt spejl, hvor stedet reflekterer og forstærker karakterens indre konflikter, som da Pors erkender: “Grønland var et spejl der blev holdt op for mig [...] og forvandlede mig til ham [min far] (ibid.: 328). Koloniens mørke og forfald efterlader således en overordnet skyldfølelse og psykisk desorientering, som især ses hos Egedes behov for trøst, der vidner om stedets opløsende effekt på hans identitet og autoritet (ibid.: 412).

Som en gråzone og overgang mellem det kendte Danmark og ukendte Grønland er *havet* et sted, der både forbinder og adskiller karaktererne med omverdenen, og ligesom *skoven*, rummer havet en dobbeltbetydning; livgivende, men også desorienterende. For kaptajn Mühlenfort er havet både en nødvendighed og en trussel, der fremkalder en oplevelse af kontroltab og eksistentiel udmattelse. Dette kommer til udtryk i udtalelsen “Søen gør mig gammel, men jeg mærker det først når jeg går i land. Jeg hader at sejle” (ibid.: 67), hvor han trods sin rolle som kaptajn og navigator gradvist mister grebet under rejsen til Grønland – en oplevelse han beskriver som “balancekunst mellem liv og død”

(ibid.: 51). Havet og skibet fremstår på den måde som et *ikke-sted*, hvor strukturer opløses, og kaptajnens identitet gradvist skrider.

Derudover skildrer romanen en klar kontrast mellem kolonien og det grønlandske landskab, hvilket yderligere synliggør et dybere skel mellem danske og grønlandske steder. Overordnet skildres Grønlands natur og miljø som en grå, tåget, sneet og våd natur, hvilket efterlader både danskerne og de indfødte beskidte (ibid.: 142, 87, 119f). Det er ligeledes et landskab underlagt af storm, is, rå kulde og et tungt mørke (ibid.: 256ff). Dog er der aldrig helt mørkt, for: “der er altid sne og is der suger selv det svageste lys til sig fra stjerner og måneskin og kaster det tilbage [...] Fjeldenes profiler forsvinder aldrig helt” (ibid.: 147). Modsat karakterernes mange negative skildringer af det grønlandske sted, fremstilles det ligeledes som en storslået og betagende natur med: “dale med saftigt græs og buske og krat der er så højt at det går over ens hoved, og småøer med et mylder af bækørreder og en mildhed i luften” (ibid.: 146). Der er med andre ord en række kolonister, som formår at se igennem det barske og mørke miljø, hvilket særligt gælder når: “kolonien er ude af syne” (ibid.: 251). Dette ses ligeledes hos Egede, der udtaler: “Det er dog et smukt land når man lærer det at kende [...] Men førsteindtrykket kan godt være uheldigt” (ibid.: 106). Disse sporadiske erkendelser af Grønlands skønhed kan vidne om, hvordan stedlig betydning ikke nødvendigvis afhænger af ejerskab, men af erfaring og nærvær. Disse erkendelser står i kontrast til den overordnede koloniale opfattelse, hvor Grønland primært ses som et uberørt rum, der skal kortlægges, kontrolleres og transformeres til et funktionelt sted for koloniprojektet.

I modsætning til husene i kolonien fremstår grønlænderens hjem og levevis som et symbol på tryghed, stabilitet og et glædeligt tilhørsforhold, hvor de indfødte samles i fællesskab, nyder godt af landets ressourcer og har formået at tilpasse deres vildmandshuse til det hårde miljø, således der forbliver varmt: “De søger ind i vildmandshuset [...] giver dem kogt kød og frisk spæk. Der er bagende varmt, og de tager næsten alt tøjet af [...] Deres smilende ansigter glinser af fedt [...] grin, æden” (ibid.: 125). Samtidig fremhæver dette grønlændernes gæstfrihed og sociale struktur, hvor “gæstfriheden er vigtigere end noget andet” (ibid.: 149), og hvor boligen og fællesskabet ikke blot skal være funktionelt, men også meningsbærende. Det grønlandske landskab er således centralt for grønlændernes *kollektive* identitet, da stedet formes gennem deres sanselige erfaringer, betydningsfulde bånd til naturen samt sociale relationer.

Som sted er Grønland således præget af en kompleks dobbelthed; på én gang barsk og voldsom, men også meningsbærende og spirituel, hvilket blandt andet kommer til udtryk gennem Aappalutoqs skildringer af deres kultur og åndelige tro på Sila samt den spirituelle fortolkning af vejrfænomener

som solformørkelser og vintermørke (ibid.: 9, 306ff). Samtidig kan det siges, at grønlændernes forhold til stedet ikke nødvendigvis er bundet til én permanent bosættelse, men snarere til mobilitet og en sæsonbaseret tilstedeværelse, hvilket i en stedteoretisk kontekst kan pege på, at de ikke opfatter stedet som knyttet til ejerskab og noget statisk, men snarere får mening gennem deres relationer og frie bevægelse (ibid.: 353). Dette er således en tilknytning, der kan siges at udfordre det koloniale behov for stabilitet og en fasttømret territorial, *kollektiv* identitet. Der kan i denne forbindelse optegnes et overordnet og afgørende spændingsfelt mellem danskernes og grønlændernes tilgang til Grønland som sted. Hvor grønlænderne knytter mening og identitet til det konkrete sted gennem åndelige traditioner, frihed og sanselig tilknytning, forholder kolonisterne sig i højere grad instrumentelt til Grønland. Med andre ord opfatter kolonisterne landet som et middel til at realisere deres religiøse, økonomiske og ideologiske mål; som en missionsmark, et handelsområde og civiliseringsprojekt, snarere end et sted med en iboende værdi. Grønland bliver dermed en kampplads mellem to modsatrettede stedforståelser – den eksistentielle og den funktionelle – hvor kolonimagtens stedlige dominans resulterer i sammenbrud og forvirring frem for klarhed og fokus.

Leines roman tematiserer således kolonialismen som en vedvarende, affektiv proces, der former karakterernes identitet og stedlige forankring langt ud over det historiske øjeblik. Han viser, hvordan kolonialismen ikke blot efterlader konkrete spor i landskabet og kolonien, men også indlejrer sig i karakterernes følelsesliv, tilhørsforhold og erindringer. Grønland fremstår derfor ikke alene som en geografisk lokalitet og baggrund, men som et vedvarende konfliktfyldt spændingsfelt, hvor fortid og nutid sammenflettes. I denne forbindelse skildres identiteten som noget, der ikke kan påtvinges udefra, men som en dynamisk størrelse, der formes gennem relationer, steder, kultur og traditioner. Gennem det kulturelle møde mellem Egede og Aappaluttoq – den *danske* og *grønlandske* stemme – iscenesætter Leine dermed et ulige magtforhold, hvor den ene søger at definere gennem dominans, mens den anden kæmper for bevarelse gennem et åndeligt og kulturelt virke.

Dette møde kulminerer i splittelsen af Grønlands *kollektive* identitet og materialiserer sig i deres fælles tab af 'sønnen' Paapa/Frederik Christian, der bliver et symbol på kolonialismens emotionelle og strukturelle konsekvenser for både enkelte og kollektive identitetsfølelser. Dette indkapsles af romanens titel og budskab, hvor identitetskampen mellem 'den røde' og 'den sorte' mand ikke er afsluttet, men fremstår som et postkolonialt sår og en vedvarende strid om identitet, sted og historisk stemme: "Jeg er Aappaluttoq [...] Farvel, præst. Du tror det er slut nu. Du tror kampen er forbi [...] For os slutter det aldrig. Grønland er vores land, hele vores liv fra vugge til grav. For os er kampen ikke forbi. Den er knap nok begyndt" (ibid.: 502). Dobbelttheden i navnet Paapa/Frederik Christian

rummer hermed romanens budskab og fungerer som et konkret vidnesbyrd om den uløselige splittelse af identiteten, der opstår i mødet mellem den danske og grønlandske kultur. Leine fremfører på denne måde en skarp postkolonial kritik, hvori kolonialismen ikke blot reduceres til en del af fortiden, men synliggøres som en stadig eksisterende konflikt, der fortsat påvirker individets identitet, de kulturelle magtforhold og spørgsmålet om ejerskab og tilhørsforhold i det moderne Grønland.

5.2 Analyse af *Godhavn*

Mondrups mangesidige motiver

Iben Mondrup (f. 1969) udgav i 2014 romanen *Godhavn* som den fjerde roman i sit forfatterskab, og netop denne udgivelse trækker tydeligt på hendes personlige baggrund. Hun er født i København, hvor hun boede de første tre år af sit liv, indtil familien flyttede til Grønland, fordi hendes forældre som nyuddannede lærere havde fået job dér – en erfaring, der sidenhen har sat tydelige spor i hendes litterære univers (Bangsgaard, 2015). Som den ældste i en søskendeflok på tre tilbragte Mondrup størstedelen af sin opvækst i Grønland, først i Qasigiannnguit (tidligere Christianshåb), dernæst i Qeqertarsuaq (tidligere Godhavn), hvor familien boede, indtil Mondrup var 12 år gammel, og senere i hovedstaden Nuuk (Elmelund, 2025) (Obscurum, 2019). Opvæksten i Grønland har i høj grad præget både hendes personlige liv og forfatterskab, da de formative år i det grønlandske samfund har haft en varig indflydelse på hendes identitetsfølelse og efterladt et indre ubehag, som hun selv har beskrevet som en vedvarende angst og følelsesmæssig arv, hun stadig bærer med sig som voksen kvinde:

“jeg er vokset op som dansk barn i Grønland. Og jeg er ikke sikker på, at det har været trygt hele tiden. Det var et meget voldsomt skift at komme fra Danmark til Grønland, og jeg tror, at den utryghed har forplantet sig i mig. I virkeligheden tror jeg, at det at være anderledes skaber en overopmærksomhed på, hvordan andre ser på en [...] og det betyder, at man kommer lidt på overarbejde, hvilket er stressende. Det er en fantastisk grobund for angst, det at være stresset over, at man skal forberede sig på noget, man ikke ved, hvad er” (Hansen S., 2020).

Som 17-årig indgik Mondrup ægteskab med en 19-årig grønlandsk mand for at opnå myndighed og dermed muligheden for at flytte til Danmark for at studere. Da de sammen flyttede til Danmark, oplevede hun på nært hold, hvor udfordrende det var for ham som grønlænder at navigere i det danske samfund (ibid.). Samtidig udtrykte han ofte en kritik af den hvide overklasse, der havde koloniseret

Grønland, hvilket netop var den samfundsklasse, Mondrup var en del af. Dette skabte en grundlæggende spænding i deres forhold, som bar tydeligt præg af en eksistentiel dobbelthed: “Hans projekt [var] at genfinde sig selv som grønlænder, mit [var] at bære sorg over aldrig at kunne blive til det, han [var]” (Wassmann, 2018). I forsøget på at finde fodfæste i den nye tilværelse i Danmark fik Mondrup med egne ord en identitetskrisen; hun blev overvældet af fremmedhed og rodløshed, hvilket udviklede sig til en spiseforstyrrelse og sidenhen til angst (Bendixen, 2022). Efter at have kæmpet med disse personlige udfordringer i flere år, begyndte hun at studere på Det Kongelige Danske Kunstakademi, hvorfra hun i 2003 dimitterede som billedkunstner med en mastergrad i Kunstteori og formidling (Wassmann, 2018) (Mondrup, 2025). Som en del af sine år på kunstakademiet skabte hun blandt andet to kunstvideoer med fokus på dominansstrukturer, og qua hendes opvækst som et splittet barn med flere kulturelle tilhørsforhold, vidner dette om hendes tidlige kunstneriske interesse for spændingsfeltet mellem dét at være underlagt og underkastet samt de identitetsmæssige konsekvenser, der følger af at befinde sig i en konstant position mellem magt og afmagt (Møller, 2024).

Til trods for sin kunstneriske uddannelse og interesse herfor, udtaler hun dog, hvordan hun aldrig for alvor fandt sit ’sprog’ i billedkunsten: “Først bagefter gik det op for hende, at det sprog, hun havde manglet, VAR sproget” (Wassmann, 2018). Dette resulterede i, at hun i 2009 debuterede med romanen *Ved slusen* på det grønlandske forlag Milik publishing (Iben Mondrup hjemmeside). I de følgende år har hun blandt andet udgivet romanserien om Justine, som omfatter *En to tre – Justine* (2012) og *Store Malene* (2013), Godhavn-serien, der foruden *Godhavn* (2014) består af *Karensminde* (2016) og *Vi er brødre* (2018) samt Tabita-trilogien med *Tabita* (2020), *Vittu* (2022) og *Bjørn* (2023), der alle sammen er udgivet på forlaget Gyldendal (Litteratursiden, 2024). Valget af det grønlandske forlag til debuten afspejler hendes stærke tilknytning til det grønlandske miljø – både kulturelt og tematisk – og indikerer, at hun allerede fra start ønskede at indskrive sig i den grønlandske kontekst. Overgangen til Gyldendal kan derimod vidne om, at hun relativt tidligt opnåede en bred litterær anerkendelse og havde en ambition om at række ud til et større dansk publikum. Fælles for disse udgivelser – og for hendes forfatterskab generelt – er imidlertid, at Grønland både optræder som en gennemgående lokation og tematik, eftersom landskabet, kulturen og den koloniale arv ikke blot danner baggrund for hovedparten af fortællingerne, men aktivt præger karakterernes identitetsdannelse og relationer. Samtidig kredser hendes værker om de vedvarende magtrelationer, der opstår mellem mennesker, som begærer og tiltrækkes af hinanden ofte formidlet gennem

sanselige, detaljerede fortællinger, som kaster et kritisk blik på de komplekse forbindelser mellem Grønland og Danmark (Møller, 2024) (Saxo).

I forlængelse af sit grønlandske fokus udfolder hun særligt temaer som barndom, familie, tilhørsforhold, identitet og kulturel splittelse, hvilket især kommer til udtryk i hendes portrætteringer af karakterer, der befinder sig i grænselandet mellem forskellige kulturer og sociale tilhørsforhold. Mondrups forfatterskab kan således karakteriseres ved et fokus på forbindelserne mellem Grønland og Danmark, komplekse og ofte konfliktfyldte familierelationer samt tematikker omkring identitet, kulturel splittelse og tilhørsforhold. Hendes litterære univers er i høj grad inspireret af sin egen livshistorie og opvækst som et barn, der følte sig anderledes i det grønlandske samfund, for selvom hun er dansker og ikke grønlænder, betegner hun sig selv som 'hjemmehørende i Grønland': "Jeg betragter mig ikke som grønlænder, men som hjemmehørende i Grønland. Jeg har et hjem der [...] For mig er Grønland det, der har formet mig. Det er vigtigt, at vi forstår, at tilknytning simpelthen unddrager sig hudfarve. Tilhørsforhold er noget, man får ved levet liv" (Meyer) (Hansen S., 2020). Denne evne til at omsætte personlige oplevelser til almenmenneskelige fortællinger er da også blevet bredt anerkendt og ses blandt andet ved hendes tildeling af DR Romanprisen i 2015 for *Godhavn* og Blixenprisen i 2017 for *Karensminde*. Derudover modtog hun i 2015 Statens Kunstfonds treårige arbejdslegat og blev i 2019 hædret af Adam Oehlenschläger-, Emil Aarestrup-, Herman Bang- og Johannes Ewald-fonden for sin kunstneriske indsats. I 2022 modtog hun desuden Statens Kunstfonds Hædersydelse, hvilket alt sammen vidner om forfatterskabets kunstneriske dybde og samfundsmæssige relevans (Mondrup, 2025).

Mondrups særlige fokus på Grønland og komplikationerne ved at være (et dansk) barn i dette land gør sig også gældende for romanen *Godhavn*, som det skal handle om i denne analyse. *Godhavn* betegnes typisk som Mondrups gennembrudsroman og handler om en dansk familie omkring 1980'erne, som er bosat i Grønland og netop hjemvendt til den nordatlantiske ø efter en sommerferie i Danmark. Efter familiens ankomst i Grønland udspiller handlingen sig i den vestgrønlandske by Godhavn, hvor familien er bosat, og hvor familiens tre børn Bjørk, Knut og Hilde har deres sociale omgangskreds. Netop børnene indtager en central position i romanen, idet dens handlingsforløb – der spænder fra familiens ankomst med helikopter i udkanten af byen og ét år frem til næste sommerferie – skiftevis berettes ud fra deres tre perspektiver. Først introduceres læseren til fortællingen gennem Bjørks synsvinkel, hvor hendes oplevelser og forståelse af tilværelsen udfoldes. Herefter skifter synsvinklen til Knut, der kommer med sit blik på den samme tidsperiode, og slutteligt præsenteres

Hildes syn på tilværelsen inden for det samme tidsmæssige spænd, hvilket bidrager med endnu et perspektiv på tilværelsen som barn og ung i Grønland (Mondrup, 2014).

Som det vil blive uddybet senere i kapitlet, er Bjørk familiens yngste på omkring 6-7 år og en yderst nysgerrig, fordomsfri og lidt brutal pige. Hendes oplevelser af verden kredser om skiftende venskaber, skolestart og ubevidste magtspil, hvor hun konstant bevæger sig mellem at tage styringen og følge andre. Den 12-årige Knut går i sjette klasse og er familiens stille iagttager – han er følsom og filosofisk anlagt, og hans blik på verden påvirkes af en begyndende pubertet. Familiens ældste datter er 15-årige Hilde, som går i ottende klasse og indtager en særlig rolle som farens allierede, men som samtidig udviser en stærk selvstændighed og modstandstrang (ibid.) (Hoffgaard, 2014). Gennem børnenes skiftende perspektiver blottægges familiens komplekse dynamikker gradvist, og de samme begivenheder ses i forskelligt lys afhængigt af udsigelsespositionen, hvilket alt sammen bidrager til en mere kompleks og flerdimensionel skildring af begivenhederne og ikke mindst til en mere troværdig skildring af identitetsdannelsen.

Romanens fokus på børnenes personlige udvikling og indre følelsesliv medfører ligeledes, at skildringen af grønlænderne og den grønlandske kultur primært sker implicit. Den grønlandske kontekst afspejles således i børnenes oplevelser af mødet mellem de to kulturer og at stå i et komplekst spændingsfelt mellem identitet, sociale vilkår og kulturelle tilhørsforhold. Gennem børneperspektivet bliver læseren vidne til, hvordan strukturelle og kulturelle spændinger former opvæksten og påvirker processen med at finde fodfæste i verden. På den måde rummer romanen en implicit, men væsentlig belysning af det historisk betingede forhold mellem Danmark og Grønland – herunder den koloniale arv – og hvordan disse faktorer stadig påvirker det moderne grønlandske samfund og individer med tilknytning hertil.

At skildre barndommen for et danskerbarn i Grønland var da også den overordnede hensigt med at skrive romanen, eftersom inspirationen hertil udsprang af, at Mondrup nogle år forinden romanens udgivelse blev kontaktet af to barndomsveninder fra Godhavn. Som børn startede de i skole sammen i den såkaldte ”Første Danske” – en klasse, som vi senere i analysen vil erfare, er sammensat af udenlandske børn, der typisk opholdt sig midlertidigt i Grønland, “fordi de alle sammen skal rejse igen snart” (Mondrup, 2014, s. 192). Samme fortælling gjorde sig gældende for Mondrup selv; familien flyttede fra Godhavn, da hun var 12 år gammel, og hun mistede forbindelsen med veninderne. Da de kontaktede hende 30 år senere, mødtes de efterfølgende i København, hvor samtalen kredsede om fælles barndomsminder og idéen om at rejse tilbage til Godhavn sammen. Mondrup ønskede dog ikke at genbesøge byen fysisk, men ville hellere lade den forblive en erindret

by, hvorfor hun tænkte, ”Jeg skriver sgu en roman i stedet for” (Bangsgaard, 2015). Dette blev begyndelsen på *Godhavn*, som – til trods for elementer fra Mondrups eget liv – ikke skal læses som en selvbiografisk fortælling. Snarere udspringer værket af hendes ønske om at skabe en fortælling om forholdet mellem grønlændere og danskere samt et ønske om at vise ”hvordan vi går skævt af hinanden, og om at racisme kan gå begge veje” (ibid.). Romanen kan med andre ord siges at fungere som Mondrups bud på en kritisk refleksion over den postkoloniale arv og moderniseringen af Grønland, hvor særligt barnets position og familiens dynamik står centralt. Det er formentlig også på baggrund heraf, at romanen indledes med dedikationen: ”*Til mine barndomsvenner, Vibe og Maya*” som en anerkendelse af deres fælles (grønlandske) fortid og dét personlige afsæt, der har været med til at forme romanens tilblivelse (Mondrup, 2014, s. 5).

Fortællingens former

Godhavn er i dette speciale gentagne gange blevet refereret til som en roman, og denne genrebestemmelse beror på værkets paratekst, der eksplicit definerer teksten som en roman og dermed placerer værket inden for den fiktive genre (Mondrup, 2014). Genremæssigt giver romanformen *Godhavn* mulighed for en dybdegående psykologisk skildring af karaktererne og deres udvikling, samtidig med den giver plads til en sansende og beskrivende fortællestil, som kan afspejle den grønlandske hverdag og de ofte ubemærkede, men betydningsfulde forskydninger i karakterernes indbyrdes relationer og selvforståelse. Derudover gør genren det også muligt for Mondrup at skabe en nuanceret og gradvis udfoldelse af karakterernes (indre) liv og at dykke ned i identitet som en flydende og kontinuerlig proces, der formes i spændingsfeltet mellem barndom, ungdom og skiftende kulturelle tilhørsforhold. Netop dette fokus kommer til udtryk i Mondrups egen beskrivelse af romanen, hvor hun udtaler ”først og fremmest er det en bog om at være barn og om at blive sig selv bevidst i verden”, hvilket tydeliggør, hvordan romanen både tematiserer identitet og i forbindelse hermed også udnytter genrens muligheder til at udfolde en eksistentiel proces forankret i personlige såvel som kulturelle aspekter (Bangsgaard, 2015).

Foruden genrebestemmelsen som en roman kan *Godhavn* læses som en udviklingsroman, idet den opfylder genrekonventionerne for denne undergenre ved at skildre en hovedkarakters følelsesmæssige, biologiske, sociale og/eller ideologiske udvikling over en årrække (Rømhild, 2014). Denne undergenre kommer til udtryk, da alle tre hovedkarakterer gennemgår én eller flere former for personlig udvikling. Dette hænger sammen med, at de befinder sig i livsfaser, der – ifølge Eriksons teori om psykosociale udviklingsstadier – er præget af behovet for forandring eller modning, hvor

især Knut og Hilde befinder sig i et stadie, som Erikson tillægger særlig betydning (Siegler et al., 2020, s. 321). For lillesøsteren Bjørk på 6-7 år er der tale om det fjerde stadie omkring udviklingen af egoet og en engageret *virkelyst* vs. *mindreværd* og *utilstrækkelighed*, hvor uforpligtende leg gradvist erstattes med skolelivet og alt, hvad dette indebærer. For Knut og Hilde drejer det sig om det femte stadie, der med sit fokus på *identitet* vs. *identitetsdiffusion* er af afgørende betydning for identitetsdannelsen, og dette er desuden en periode, hvor puberteten sætter ind, og børnene gennemgår en omfattende biologisk forandring i overgangen fra barn til ung voksen. I denne proces udforsker de blandt andet kroppens forandringer og seksualitet, og vi hører eksempelvis om, hvordan en tiltagende seksuel lyst spiller ind hos både Knut og Hilde, samt hvordan Hilde får menstruation og udvikler bryster (Mondrup, 2014, s. 174f, 187f). I forlængelse heraf eksperimenterer de med forskellige roller og gør i stigende grad oprør mod forældrene – alt sammen som led i en søgen efter identitet, både individuelt og i relation til andre – hvilket netop er kendetegnende for den identitetsproces, der gør det muligt at læse *Godhavn* som en udviklingsroman.

Samtidig indeholder romanen træk fra den selvbiografiske genre, idet Mondrup væver selvbiografiske erfaringer sammen med den fiktive fortælling, hvorfor der er flere ligheder mellem hendes egen opvækst og dén, man læser om i romanen (Kondrup, 2020). Det forhold, at handlingen eksempelvis udspiller sig i Godhavn, at søskendekonstellationen er lig forfatterens egen familiære baggrund (Bendixen, 2022), samt at romanens vilde slædehunde og de ulykker, de forårsager, trækker tråde til Mondrups egne erfaringer og udtalte angst for hunde, vidner samlet set om tydelige referencer til forfatterens eget liv (Hansen S., 2020). Dog påpeger hun, hvordan hendes personlige erfaringer kun er brugt som inspiration:

”Jeg har forsøgt at skrive nogle erindringer frem, som ikke findes. Et underligt konglomerat af ting, jeg har hørt, noget jeg selv har oplevet, og noget jeg har oplevet med andre børn [...] Mine erindringer er i meget høj grad knyttet til sansninger, til fornemmelser og stemninger [...] Det, at jeg skriver, gør, at jeg kan generindre ting, men det er med alle mulige forbehold, for jeg ved godt, at jeg har en billedskabende kraft, og den spiller mig et puds. Det gør det svært for mig at skelne mellem min egen og romanens historie, så nu har jeg på en måde fået en meget større barndom” (Bangsgaard, 2015).

Som citatet af Mondrup viser, er der en klar sammenhæng mellem romanen og hendes personlige opvækst, og at hun blandt andet fremhæver sansninger som noget, der forbedrer hendes erindringer fra byen, er også noget, der smitter af på romanen. Her bæres handlingen i høj grad af børnenes

sansninger og refleksioner, hvilket skaber en så billedlig og konkret fremstilling, at man næsten kan se, lugte og fornemme den givne genstandsverden. Denne sanselighed styrkes af de selvbiografiske træk, der giver Mondrup mulighed for en mere nuanceret og autentisk skildring af børnenes identitetsdannelse i det grønlandske samfund.

Denne dybdegående autenticitet hænger også tæt sammen med kompositionen, der skiftevis har fokus på de tre hovedpersoner, Bjørk, Knut og Hilde. Foruden den indledende dedikation består *Godhavn* kompositorisk af fire dele: en prolog og tre omtrent lige store afsnit, der hver skildrer barnets liv i Grønland og markeres med en blank side og navnet på det pågældende barns synsvinkel: "BJØRK" (Mondrup, 2014, s. 11), "KNUT" (ibid.: 99) og "HILDE" (ibid.: 185). Prologen har klare seksuelle undertoner og skildrer en scene med en unavngiven pige og dreng, der leger med en dyne og et betræk i en seng. Her forsøger pigen ivrigt at få drengen til at smide tøjet og kysse hende og begynder at skabe sig, når hun ikke får sin vilje, hvilket får drengen til at tage kvælertag på hende (ibid.: 9f). Dette kan tolkes som Bjørk og en legekammerat – særligt fordi man senere i romanen erfarer, at hun ønsker at sy et dynebetræk sammen, mens hun og vennen Christian befinder sig derinde (ibid.: 36) – hvilket også er en tolkning, Lundgren, Grønlund og Kristensen fremhæver i deres analyse af *Godhavn* (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 92). Læseren får dog aldrig et entydigt svar på, hvad der nøjagtigt sker i denne scene, men da opmærksomheden afslutningsvist rettes mod den halvt danske, halvt grønlandske dreng Johannes, der efter sigende skulle have forsøgt at kvæle den danske pige Cecilie, kan dette også lede tankerne på prologen. Denne forbliver uvis, men eftersom Cecilie fremstilles som temperamentsfuld og optaget af hemmeligheder og sladder, kan prologen tolkes som en scene mellem hende og Johannes og ikke Bjørk og en ven (Mondrup, 2014, s. 85f).

Ud over prologen og opdelingen i tre hovedafsnit er romanens komposition karakteriseret ved brugen af asterisker (*). Disse forekommer hyppigt undervejs i de tre hoveddele og fungerer typisk som en indikation på skift i eksempelvis lokalitet, tid, sted eller begivenhed. De første eksempler herpå ses, når handlingsforløbet springer fra Bjørk og veninden Karlins børneleg til en refleksion over festdragter og kamikker i forbindelse med deres første skoledag, og igen når den nye dreng Christian skal starte i Bjørks klasse, "Første Danske" (ibid.: 22, 33f). Anvendelsen af asterisker fungerer både som visuelle og narrative markører, der signalerer et skift eller opbrud i teksten og gør dermed læseren opmærksom på, at fortællingen bevæger sig i en ny retning. Når man samtidig tager børnenes udsigelsesforhold i betragtning, harmonerer denne fragmenterede og ofte associative måde at erfare verden på med den fortællestil, den søger at afspejle. Dette kommer sig af, at et barn eller ungt menneskes verdensanskuelse let kan antage formen af en uafbrudt strøm af beskrivelser og

sansninger, hvilket asteriskerne hjælper læseren til at navigere i. Der er hermed tale om tre hovedafsnit, der følger en kronologisk struktur, idet læseren først møder den yngstes synsvinkel, dernæst den mellemstes og slutteligt den ældstes syn på livet i Grønland. På den måde følger kompositionen børnenes biologiske aldring, hvormed der skabes en voksende kompleksitet, og at man som læser får et gradvist mere modent perspektiv på de oplevelser, som børnene gennemlever. Af samme årsag opleves de samme begivenheder også flere gange, men fordi det barnlige perspektiv skifter mellem Bjørk, Knut og Hilde, tilføres den pågældende begivenhed nye og flere dimensioner.

Et eksempel herpå er indflyvningen med helikopteren, når familien vender tilbage efter en sommerferie i Danmark, hvor de tre børn tydeligt har forskellige oplevelser af turen. Det bliver hurtigt klart, hvordan Bjørk oplever helikopterturen som en rejse, der ikke kan gå hurtigt nok og dermed som et sted for både forventning og spænding. Hun nærmest sitrer af spænding efter at vende retur: ”Det myldrer rundt i maven på hende, så meget glæder hun sig til at komme hjem”, og det grønlandske landskab beskrives med stor entusiasme og lokale kendetegn (ibid.: 13). Først beskrives brændingen, kysten og fjeldene, hvorefter hun kan se ”den røde kirke der ligger på byens højeste punkt. Og skolen lige ved siden af” og dernæst en flok børn på boldbanen, hvilket får hende til at tænke på, om hendes gode veninde Karline også er der (ibid.: 13). Alt dette synes at fremkalde en stærk glæde hos Bjørk og vidner om hendes tætte tilknytning til Grønland og dens kultur. Hendes tilværelse bærer således præg af dét, Lippard betegner som *multicenteredness*, idet hun bevæger sig mellem flere kulturer og indgår som en del af den lokale *hybriditet*, der kendetegner det (moderne) grønlandske samfund (Mønster, 2013, s. 26) (Hauge, 2007, s. 26).

Anderledes står det til hos storebroren Knut, som hverken finder sig fysisk eller psykisk tilpas i helikopteren: ”Han sidder med papirsposen foran ansigtet og venter på at det skal komme; den sidste halve time eller mere har han rykket uroligt rundt i sædet” (ibid.: 13). I modsætning til Bjørk udviser Knut ingen glæde ved at vende tilbage til Grønland – han kæmper tværtimod med at undertrykke sin opkast, og som det vil blive uddybet senere i analysen, afspejler hans tilstand i helikopteren hans karakter som en lille, stille og nervøs dreng (ibid.: 14) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 76). Gennem storesøster Hildes perspektiv fremstår helikopterturen ikke blot som en rejse fra Danmark til Grønland, men også som en symbolsk overgang fra barn til ung kvinde og dermed en videreudvikling af hendes identitet. Imens Bjørk råber og sidder uroligt, og Knut brækker sig, klemmer Hilde ”lårene sammen; en kildrende varm fornemmelse mellem benene, en borende smerte i maven [...] Jo. Det er sket. Endelig. I trusserne er der en brunlig plet, en sej og klæbrig substans” (Mondrup, 2014, s. 187). Efter at have fået sin menstruation forandrer denne kvindelige overgang

hendes livssyn og allerede, da familien står og venter uden for heliporten, fremstår hun som en ny version af sig selv, præget af en nyvunden styrke og selvcentrering: ”Hun griber sin rygsæk og smider den over skulderen; den vejer næsten ingenting længere. Solen står ret over hendes hoved; hun er den akse som jorden drejer om, alt er strålende og klart, og dér kommer lille Knut, stadig bleg og slap; mon han nogensinde bliver en mand?” (ibid.: 187).

Selvom børnenes udvikling følger en kronologisk linje, bærer romanens komposition præg af denne tredelte struktur, hvor det samme tidsinterval og de samme begivenheder gengives flere gange fra forskellige perspektiver. Disse gentagelser skaber en særlig dybde i fortællingen, men bidrager samtidig til en kompleks narrativ struktur. Hertil kommer, at der løbende i fortællingen forekommer flashbacks og andre tankestrømme, eksempelvis når Hilde i forbindelse med skolestart tænker tilbage på veninden Heidi, som pludselig flyttede fra Godhavn tilbage til Danmark: ”Når hun tænker på Heidi nu, skal hun koncentrere sig lidt for at huske hendes ansigt [...] Modsat mange af de andre danskere blev Heidis familie længe i byen” (ibid.: 191). Sådanne brud i kronologien bryder dermed den kronologiske rækkefølge af begivenhederne, hvorfor der ikke er overensstemmelse mellem romanens fabula og sjuzet og dermed tale om anakroni (Iversen, 2012, s. 39) (Larsen, 2014, s. 154). Denne anakronistiske fortællestruktur bidrager til en mere kompleks og nuanceret fremstilling af karakterernes (identitets)udvikling, eftersom læseren får indsigt i centrale begivenheder og de følelser, der knytter sig hertil, hvilket skaber et dybere indblik i de tre hovedkarakterers indre liv samt psykologiske udvikling.

Som tidligere nævnt afhænger udsigelsespositionen af, hvilken del af romanen man beskæftiger sig med, hvilket leder os frem til en analyse udsigelsesforholdet, der er karakteriseret ved en heterodiegetisk fortæller med indre fokalisering (Larsen, 2012, s. 57). Hermed skifter udsigelsesforholdenes modus i takt med hovedafsnittene, hvor læseren skiftevis får adgang til de tre børns indre tanker og følelser, mens udsigelsesforholdenes stemme fungerer som en observatør, der beskriver deres oplevelser. Det ses eksempelvis, når Knut bevæger sig gennem Godhavn og beskriver dens indbyggere, deres påklædning, de altid sultne hunde og sine egne følelser undervejs: ”Fordi han går rundt blandt dem, føler han sig som en der tiltrækker sig opmærksomhed. Og han hader at tænke på de gange han har prøvet på at dække sig til ved at efterligne dem; deres måde at bevæge sig på, deres måde at tale på. Han vil slet ikke være som dem” (Mondrup, 2014, s. 130). Foruden at illustrere romanens udsigelsesforhold, tydeliggør denne refleksion desuden en mislykket *mimicry*, idet Knut forgæves har forsøgt at tilpasse og assimilere sig i det grønlandske samfund, blot for at erkende, at det ikke er det liv, han reelt ønsker. Af samme årsag kan denne erkendelse siges at markere et skridt

i hans identitetsudvikling, eftersom han – omend i begrænset omfang – bliver mere bevidst om sig selv og egne grænser.

Den indre fokalisering er på denne måde nøje tilpasset børnenes alder, udviklingsstadiet samt deres kognitive såvel som emotionelle modenhed. I romanens første del – med fokus på Bjørk – er det tydeligt, at verden fremstilles gennem et barns perspektiv og dermed er præget af barnets logik, handlemønstre og følelsesliv. Dette kommer blandt andet til udtryk, når hun opsøger sin mor, der er lærer på den lokale skole, fordi hun ikke får sin vilje og er utilfreds med sin nye plads i klasseværelset (ibid.: 35). Et andet eksempel ses, da hun en morgen konstaterer, at Hilde er begyndt at sove længe i weekenderne og først viser sig i løbet af eftermiddagen, hvilket bliver et tydeligt billede på Hildes udvikling som teenager og en kontrast til Bjørk, der stadig står tidligt op og har behov for konstant aktivitet i form af leg og spil (ibid.: 55). Bjørks barnlige verdensforståelse kommer desuden til udtryk i mødet med afskeder; hver gang nogen flytter fra byen, oplever hun det som et personligt tab, idet hver afrejse fratager hende en ven og legekammerat, og hun derfor frygter, at ”Så er der kun mig tilbage. Så er jeg helt alene i Første Danske” (ibid.: 50). Da Knut en dag udtrykker et ønske om at flytte til Danmark ligesom sin bedste ven René, reagerer hun med gråd, og denne umiddelbare og følelsesdrevne reaktion afspejler hendes manglende realitetssans og viser, hvordan selv små udsagn kan få eksistentiel betydning for hendes barnlige jeg (ibid.: 50f).

Når fortælleren derimod skifter til Knut, bliver observationerne af omverdenen mere filosofiske og præget af en indre splittelse samt eksistentiel usikkerhed. Som tidligere nævnt befinder Knut sig i Eriksons femte udviklingsstadium, hvor en sund identitetsfølelse formes, men netop denne udvikling synes vanskelig for Knut. Han har uden succes forsøgt at tilpasse sig det grønlandske samfund og finde sin plads i fællesskabet, og i stedet oplever han en vedvarende følelse af fremmedgørelse – både i forhold til sig selv, sit hjem og det omgivende samfund. Gennem den indre fokalisering får læseren indblik i hans oplevelse af ikke passe ind (ibid.: 130) og afslører, at han ikke oplever familiens hjem som trygt eller hjemligt, men derimod som ”en kasse der svæver alene i det enorme mørke med sit indhold af borde og stole og ting og sager som hans familie har efterladt i tilfældig orden” (ibid.: 145), hvilket afspejler en dyb oplevelse af rodløshed og understreger hans eksistentielle splittelse. Ved at have indsigt i Knuts refleksioner skabes hermed en psykologisk dybde, som adskiller sig markant fra det barnlige modus, der prægede Bjørks del af romanen. Netop denne splittelse og søgen efter at blive sig selv bevidst vidner om en igangværende identitetskonstruktion, og Knuts mere reflekterende verdensanskuelse i denne forbindelse ses blandt andet, når han sidder og observerer sine forældre med en vis afstand og fremmedhed: ”Når han ser på de to mennesker,

moren og faren, er han ikke altid sikker på at de virkelig er hans [...] Ikke at det kommer bag på ham, og så alligevel på en måde, jo, det kommer bag på ham. At de skulle være hans forældre (ibid.: 106), ”et sted indeni ved han at det er forkert at stille så mange spørgsmål. Tingene er som de er, hvorfor kan han ikke bare forstå det” (ibid.: 107).

I sidste del af romanen, hvor læseren har adgang til Hildes tanker og følelser, opleves mere komplekse refleksioner og emotionelle nuancer, som er tilpasset hendes teenage-perspektiv på tilværelsen. Hun fremstår mere bevidst om både køn, seksualitet og den voksende afstand til forældrene, ligesom hun udviser en mere moden tilgang til at tage afsked: ”Alle rejser på et tidspunkt, og hver gang det sker, knuger det sig sammen i hende; det bliver aldrig lettere, men man glemmer dem, man glemmer dem der er rejst, og ”man kan jo altid mødes igen”. Nej, man glemmer dem ikke” (ibid.: 191f). Til trods for hendes bestræbelse på at håndtere afskeder med en vis modenhed og voksen rationalitet, træder de umiddelbare følelsesmæssige reaktioner alligevel frem, eftersom hver afrejse efterlader hende med en følelse af tomhed: ”Først skriver man til dem, man dypper pennen i blod, og så skriver man om hvor forfærdeligt det er. Man græder når man vågner, når man bader, når man åbner køleskabet, og når man skal i seng. Det eneste tidspunkt man ikke græder, er når man skriver” (ibid.: 192).

Ved at have adgang til Hildes følelsesliv tydeliggøres det endvidere, hvordan hun – som ung kvinde i puberteten – reflekterer over sin krops udvikling, særligt med henblik på at have fået menstruation og større brysterne (ibid.: 187, 194). Samtidig bliver hun gradvist bevidst om sin fremvoksende kvindelighed, og hvordan den vækker opmærksomhed blandt byens mænd: ”Byen er fuld af dem [...] Mænd; ingenting er længere neutralt, hun har deres øjne på sig hele tiden. Slipper hun et blik, vandrer det pludselig rundt på hendes krop og gør den til noget andet [...] De kredser om hende. Som var hun en tæve i løbetid” (ibid.: 196). Foruden den voksende bevidsthed om sin tiltrækning af det modsatte køn, fremstår Hilde også mere moden end Bjørk og Knut, hvilket blandt andet kommer til udtryk i hendes ansvarsfølelse og beskyttende adfærd, især over for sine yngre søskende. Et tydeligt eksempel herpå ses, da hun under en af forældrenes fester fjerner Bjørk fra sløjdlæreren Franks skød, fordi hun har erfaret hans upassende og sensuelle adfærd, mens hun sad her, og hans ”tykke behårede arm holdt om hendes mave, ret tæt på hendes bryster, lige under faktisk” (ibid.: 196, 203). Hildes refleksionsevne og emotionelle indsigt ses desuden i hendes iagttagelser af Knut, som hun – i modsætning til moren, der blot affærdiger ham som én, der ”tusser rundt” – ser ham som et forsigtigt og følsomt barn, der kæmper for at skabe relationer (ibid.: 210). Sommetider har Hilde endda et ønske om at give ham et kærligt skub i hans forsøg på at skabe venskaber, hvilket

vidner om hendes udviklede empati og rolle som en omsorgsfuld storesøster: ”Hilde har lyst til at puffe til Knut når han kryber på den måde, det er ubehageligt at overvære, puffe til ham eller se væk” (ibid.: 208).

Samlet set vidner de indre tanker og følelser, som romanens udsigelsesforhold giver adgang til, om en tæt forbindelse til de tre hovedkarakterers alder, udvikling og perspektiv på den grønlandske tilværelse. Deres forskellige refleksionsniveauer og grader af modenhed afspejles både fortællermæssigt og i sproget, da den sproglige stil er tilpasset børnenes udviklingsstadier. Sprogligt adskiller romanens tre dele sig på en følsom og nuanceret måde, idet sproget i hver del formidler en klar indlevelse og et tydeligt indblik i børnenes separate universer. I Bjørks del gengiver sproget hendes umiddelbare, observerende og barnlige tilgang til verden, mens det hos Knut fremstår mere reflekterende og filosofisk, og hvor det afslutningsvist er yderligere udviklet og vidner om en modenhed og selvstændighed hos Hilde. Trods de sproglige forskelle fungerer det gennemgående sanselige og detaljerede sprog som et stilistisk virkemiddel, der skaber sammenhæng og fremhæver romanens stemningsmættede præg på tværs af de skiftende udsigelsespositioner.

Uanset hvilket barn fortællingen centrerer sig omkring, formidles børnenes refleksioner og sanseindtryk så konkret og billedrigt, at læseren næsten kan se, lugte og fornemme deres oplevelser i Godhavn. Ud over at indfange børnenes oplevelser med et følsomt sprog, rummer sproget også en sanselig kødelighed gennem detaljerede beskrivelser af smage, lugte og lyde, hvilket skaber en intens nærhed til deres erfaringsverdener (Hoffgaard, 2014). Det er således gennem sproget, at læseren får indblik i det grønlandske landskab og livets gang i Godhavn, og i Bjørks del af romanen formidles dette via et enkelt og konstaterende sprog, som er båret af konkrete sanseindtryk. Dette ses eksempelvis, når hun blot registrerer, hvordan Knut har en anderledes lugt end hende og Hilde (Mondrup, 2014, s. 19), og hvordan veninden Karlines hjem er hyggeligere og lugter anderledes end sit eget: ”Der lugter særligt hos Karlines familie. Selvom hendes far ikke længere er fanger [...] så lugter der af fangst i huset. [...] Karlines mor har altid en boblende gryde på komfuret. Det er sæl og hval der lugter af” (ibid.: 22f). Også lugten og følelsen af at røre et andet menneske bidrager til det kødelige og sanselige sprog, der karakteriserer romanen, og dette ses blandt andre, da Bjørk og Jakob udforsker deres nøgenhed og kilder og rører ved hinandens kroppe: ”De låser døren, og hele eftermiddagen ligger hun nøgen i overkøjen efter hun har fået Jakob til at skrue helt op for varmen. Og Jakob må tegne på hendes ryg med en pind, biler, fly, huse, som hun skal gætte” (ibid.: 30).

Sproget i romanens første del står således i affektiv nærhed til kroppen og omgivelserne, og Bjørks oplevelse af sociale hierarkier og kulturforskelle udtrykkes ikke eksplicit, men kommer

derimod til udtryk gennem hendes spontane reaktioner og undren over situationer, der afviger fra hendes forventninger. Et eksempel herpå ses, da hendes forældre taler grønlandsk til Karline ved middagsbordet, mens hun svarer på dansk, hvilket undrer Bjørk: "Men kan du da dansk? spørger hun. – Hvad tror du? siger Karline, – det lærer vi jo alle steder, *Søren og Mette* og sådan noget [...] Nå, siger Bjørk, for hvad skal hun ellers sige, – gør du dét?" (ibid.: 22). Foruden Bjørks umiddelbare reaktioner, vidner sådanne interaktioner om familiens assimilering i det grønlandske samfund og deres *hybride* identitet i spændingsfeltet mellem dansk og grønlandsk kultur. Samtidig fungerer en interaktion som denne som underliggende postkolonial markør, der henviser til den fortsatte "danificering" af Grønland omkring 1980'erne, hvilket også er en pointe, som Rikke Krogh Hansen fremhæver (Hansen R. K., 2016, s. 116).

Hos Knut er sproget i højere grad reflekterende og udtrykker hans splittelse mellem forskellige kulturelle tilhørsforhold, en spirende seksualitet samt overgangen fra barn til ung mand. Her gør det sanselige sprog sig også gældende, hvilket blandt andet kommer til udtryk, når han kravler op i Hildes seng, der lugter af hud, voks og hår (Mondrup, 2014, s. 166), og når han – efter sin første seksuelle erfaring, udløst af sin opstemthed over Maren – kan se og lugte hende overalt omkring ham: "han kan lugte hende. Selv midt i den rådne fisk, de allersidste rester af hundefoder som deres far slasker ud mellem hundene, kan han lugte hende" (ibid.: 178). Dog træder antallet af sanselige beskrivelser i denne del af romanen i baggrunden til fordel for et mere filosofisk og overvejende sprog, hvor der i højere grad er fokus på Knuts affektive reaktioner på sine oplevelser. Dette kommer eksempelvis til udtryk i hans kropslige reaktion på Renés afsløring af, at han skal flytte til Danmark, hvilket fremkalder en trykken for ørene, rystende ben, en følelse af fysisk kollaps, og at han bryder ud i gråd, når han kommer hjem (ibid.: 113f). Desuden afslører hans kropslige reaktioner en dyb frygt for den grønlandske elev Otto, der får ham til at sitre (ibid.: 137), ligesom nærheden med Maren igangsætter kropslige reaktioner og impulser: "I de få millimeter der er mellem håndryggene, farer energierne frem og tilbage, blodet strømmer ud i hånden på ham og suser så tilbage til hjertet og op i hovedet. Det synger for hans ører. Selvom han prøver at holde den på plads mellem benene, tvinger det stædige organ sig op og frem" (ibid.: 177).

Det affektivt ladede sprog i denne del af romanen bidrager dermed til at fremhæve Knuts splittede karakter, der både føler sig fremmed i sin fysiske og følelsesmæssige udvikling, i sit hjem og i det grønlandske samfund. Samtidig bidrager sproget til at understrege, hvordan forskellige steder udløser hans kropslige symptomer og ubehag: Blandt byens hunde frygter han at blive smittet med rabies (ibid.: 43f), ved synet af fiskeskrog frygter han at blive inficeret med trikiner og larver (ibid.:

159f), og på byens gamle losseplads, hvor han tidligere delte et hemmeligt tilflugtssted med René, fremhæves hans indre splittelse. Dette *sted* fremstår som et symbol på overgangen fra barndommens uskyld til ungdommens mere komplekse identitetsdannelse, da det tidligere fungerede som en ramme for leg og nærhed med vennen René, mens det efter hans afrejse danner rammen for Knuts seksuelle eksperimenter med Maren – hvilke der i øvrigt antyder en grænseoverskridende adfærd (ibid.: 101, 178-181) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 76, 100). På den måde giver det affektive og sanselige sprog en indsigt i Knuts indre (følelses)liv samt hans identitetsdiffusion og viser, hvordan han har en følelse af ikke at kunne finde sin plads og leve op til sociale forventninger. Beskrivelserne af hans kropslige reaktioner fremhæver ligeledes, hvordan han i høj grad erfarer sin omverden gennem kroppen og sanserne og dermed, hvordan han udviklingsmæssigt befinder sig i begyndelsen af en fase, som er af afgørende betydning for at etablere en moden og afbalanceret identitetsfølelse.

En yderligere sproglig dimension, som i høj grad understøtter romanens sanselige stil, kommer til udtryk i værkets tredje del. Gennem Hildes perspektiv findes en stor del af romanens sanselige beskrivelser, og disse spiller en væsentlig rolle i skildringen af hendes hybride identitetsdannelse som ungt menneske i Grønland. Som pige i puberteten befinder hun sig i en periode med en begyndende selvbevidsthed, og hvor hun begynder at analysere både sig selv og sine omgivelser. Når hun registrerer forskellige lugte rundt i byen – såsom den tunge lugt i klasseværelset (Mondrup, 2014, s. 193), mad- og røglugten i hjemmet (ibid.: 195, 202), den særlige lugt som kendetegner veninden Olgas hjem (ibid.: 214) samt den sterile lugt af nye møbler i danskerpigen Cecilies hjem – og siden konstaterer, at hun kender alle byens dufte, vidner dette om hendes dybe forankring i og tilhørsforhold til Godhavn (ibid.: 234). Navnlig én person og hans dufte får en særlig betydning for Hilde, nemlig hendes første forelskelse Johannes: ”Hun ser ham og mærker hvordan hun har lyst til med næsen at skaffe sig viden om hans dufte, de dufte som med garanti ligger under lugten af fisk” (ibid.: 210f). Det er også i relation til hendes betagelse af Johannes, at romanens kødelige sprog og detaljerede beskrivelser af at røre ved et andet menneske endnu en gang træder frem:

”hele kroppen bobler med hende hver gang hun ser ham [...] Ligger hun oven på ham, kan hun mærke hans pik gennem tøjet. Sammen med hans åndedræt følger den hendes krops bevægelser; er hun urolig og gubber ham med låret dér, vokser den og bliver hård under hende. Dens forandring er det mest håndfaste bevis på at hun er her lige nu, at hun faktisk rører ved ham” (ibid.: 243).

Som det fremgår af citatet tjener den sproglige stil både en erotisk funktion, men understøtter ligeledes Hildes identitetsudvikling, og hvordan kroppen kan fungere som et middel til selvforståelse og forankring i en verden, der virker ustabil. Foruden Hildes mange sanselige registreringer, som afspejler hendes integrerede oplevelse af sig selv som individ og sin relation til omverden, synliggør de sanselige beskrivelser også, hvordan hendes krop intuitivt opfanger og reagerer på selv de mindste stimuli. Eksempelvis opfanger hun som den eneste blæstens lydbølger, der ”forplanter sig til hendes krop og gør den elektrisk og spændt”, hvilket både er et billede på hendes indre jæger, samt hvordan hun begynder at forstå sig selv og sine refleksioner med større modenhed (ibid.: 258). Netop fremhævelsen af lydlige beskrivelser er et gennemgående træk i romanen, og det mest markante eksempel herpå er slædehundredes evige hyl (ibid.: 20, 128). Dette sproglige træk skaber en særlig (grønlandsk) atmosfære, som både forankrer romanens handling i det arktiske miljø og kan læses som et udtryk for karakterernes indre tilstande. Hylene fungerer nærmest som et lydligt baggrundstæppe, der konstant fremhæver karakterernes følelse af uro, deres usikkerhed og det grænseland, hvor personlige såvel som kulturelle identiteter er i spil.

Det er endvidere i kraft af det sanselige og beskrivende sprog, at romanen for det første konstruerer en forestilling om det grønlandske landskab og hverdagsliv, og for det andet indikerer sin tidlige placering. Som nævnt finder romanens handling sted omkring 1980’erne, hvormed *Godhavn* portrætterer et moderne Grønland sammenlignet med *Rød mand/Sort mand*. Dette ses blandt andet ud fra materielle markører, eksempelvis når Bjørk og Cecilie snakker om, at Bjørks familie har lortespand, hvad Bjørk også kalder ”lokum”, mens de hos Cecilie og veninden Karline begge har et moderne toilet i form af ”træk-og-slip” (ibid.: 71) samt ud fra øvrige moderne opfindelser som filmapparater (ibid.: 93), kassettebånd og kassettebåndoptagere (ibid.: 126f). Derudover afspejles den moderne tid i hentydningerne til miljø og forurening, for eksempel når det beskrives, hvordan brændingen tegner et skummende hvidt bånd langs kysten (ibid.: 13), hvordan der skal benzin på båden (ibid.: 52), eller når Knut og René er i tvivl om, de kan fange noget i søen på grund af forurening (ibid.: 111). Sproget bidrager således både til at markere udviklingen af det moderne Grønland, samt til at fremstille de tre børns perspektiver på tilværelsen i Godhavn og de personlige, familiære og kulturelle spændinger, der medfølger. Lige såvel som sproget er et litterært virkemiddel, er det også temabærende, idet det herigennem bliver tydeligt, hvordan romanen handler om at blive til som individ, og at denne identitetsproces kan være forvirrende, sårbar og påvirket af kropslige og emotionelle erfaringer, hvilket vil blive yderligere uddybet i den følgende personkarakteristik.

Portrætter i spænding

I lighed med romanen, der er opdelt i tre hoveddele, vil den følgende personkarakteristik blive struktureret på samme måde, hvor hver del vil have Bjørk, Knut eller Hilde som omdrejningspunkt. I denne forbindelse er målet at analysere mødet mellem den danske og grønlandske kultur og undersøge, hvordan det grønlandske liv og hverdagen i Godhavn former karakterernes identitet, følelsesliv og affektive erfaringer. Analysen vil desuden beskæftige sig med den symbolske betydning, der træder frem gennem karakterernes sproglige udtryk, sociale relationer og sanselige møde med den grønlandske natur, hvilket belyser kulturmødet og børnenes liv i dette spændingsfelt. Ud over de tre hovedkarakterer vil der blive inddraget relevante bipersoner med henblik på at foretage en mere dybdegående og nuanceret analyse. I analysen af Bjørk vil karakterer som Karline, Jakob, Christian, Cecilie samt Cecilies mor blive inddraget, mens undersøgelsen af Knuts splittede karakter vil tage udgangspunkt i relationerne til René, Johannes og Maren. I analysen af Hilde vil fokuset imidlertid ligge på samspillet med Olga, faren, Johannes og – i mindre omfang – lærere som Frank og Hardy. Fælles for disse bipersoner er, at de spiller en aktiv rolle i de tre hovedkarakterers identitetsdannelse og i centrale tematikker som tilhørsforhold, kulturmøder og eksistentiel splittelse.

Familiens yngste datter Bjørk på omkring 6-7 år fremstår som familiens energibombe, der både er nysgerrig, fordomsfri og en smule brutal. Hendes *personlige* identitet er dermed karakteriseret ved en sprudlende og livlig væremåde, der særligt kommer til udtryk i hendes relation til naturen og omgivelserne i Grønland, hvilket allerede fremhæves ved familiens ankomst med helikopteren efter deres sommerferie i Danmark; her kan hun knapt sidde stille, og det er tydeligt, hvordan hun nærmest sitrer af spænding efter at komme hjem. En lignende nysgerrighed og fysisk udforskningstrang ses blandt andet, da en hundehvalp er blevet bidt i stumper og stykker af de voksne slædehunde, og hun finder en afnavet pote, som hun gerne vil beholde (ibid.: 38), eller da faren en dag kommer retur efter jagt, hvorefter hun straks udviser interesse for de døde fugles fødder (ibid.: 148). Som det også fremhæves af Lundgren, Grønlund og Kristensen, er Bjørks krop konstant i direkte kontakt med naturen, hvad enten der er tale om, at hun ubekymret stikker fingrene i en forurennet sø (ibid.: 15) eller med blodige vanter skærer fisk og hajer op (ibid.: 119, 158) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 108). Alt sammen peger dette på hendes aldersbetingede og eksperimenterende måde at udforske sine omgivelser på, hvor hun anvender kroppen som sit primære redskab til at forstå og navigere i naturen såvel som i egen udvikling. Hun virker med andre ord til at have assimileret sig i den grønlandske kultur og natur, hvilket blandt andet kommer til udtryk i hendes kropslige og

frygtløse tilgang til den – til tider barske – grønlandske natur, samt i hendes nære venskab med Karline, hvor hun både sprogligt og socialt indgår som en naturlig del af denne (grønlandske) relation.

Når hun er sammen med Karline, bevæger hun sig legende og fordomsfrit rundt i byen, og på romanens indledende sider bliver det tydeligt, hvordan spørgsmål om nationalitet ikke synes at have nogen betydning for deres relation (Dybdal, 2021, s. 121). Det virker derfor heller ikke til, at hun registrerer de kulturelle forskelle, hun oplever i kontrasten mellem sit eget og Karlins hjem: ”Bjørk bor i et hus med et spidst tag, en stue og et køkken i underetagen, et børneværelse og deres forældres soveværelse i overetagen. Karline bor i et rækkehus, også i to etager, men det er på en måde mere moderne. Der er så mange ting hjemme hos Karline, og derfor er der hyggeligt” (Mondrup, 2014, s. 20). Det bliver således tydeligt, hvordan Bjørk forbinder Karlins grønlandske hjem med hygge, personlighed og tryghed – elementer, der med Mønsters terminologi gør det muligt at betegne det som et hjemligt hus, kendetegnet ved en intim og sanselig tilknytning. Dette kommer særligt til udtryk gennem hjemmets mange genstande, der vidner om en dybere kulturel og familiemæssig forankring i det grønlandske samfund, hvilket er en kontrast til Bjørks hjem, der fremstår mere anonymt og midlertidigt. En anden varme, som Bjørk også forbinder med Karlins grønlandske hjem, er billederne af Jesus og hans disciple, som hænger i gulddrammer rundt i stuen. Mens Karlins familie er kristne og går i kirke, er der tværtimod ingen i Bjørks familie, der ”tror på det religiøse vås”, og af samme årsag er Bjørk hverken døbt og må ej heller gå med Karline i kirken (ibid.: 21).

Dette fremstår som en paradoksals skildring, især taget det faktum i betragtning, at én af danskernes formål med koloniseringen af Grønland netop var at gøre grønlænderne kristne (Gad, 1950, s. 277f). Familiernes forskellige forhold til religion kan derfor ses som et billede på, hvordan kristendommen fortsat spiller en markant rolle i det grønlandske samfund, samtidig med det er et forhold, som kan afspejle forskellen mellem et mere moderne, sekulariseret Danmark og et Grønland, hvor religion stadig har social og kulturel betydning. Dette fremhæver således en tydelig bevægelse væk fra den religiøsitet, der prægede kolonitiden – og *Rød mand/Sort mand* – og kan læses som en indirekte kritik af forholdet mellem Danmark og Grønland, hvor skæve magtstrukturer fortsat eksisterer, og hvor den koloniserende part ser sig selv som mere ’oplyst’, udviklet og konstant et skridt foran den koloniserede, der i romanen fremstår mere traditionsbundet, men dermed også mere forankret i den grønlandske kultur (Thisted, 2021, s. 192). Set i dette lys introduceres Bjørk på romanens første sider med en tilsyneladende stabil og tryk-jeg-identitet, kendetegnet ved en oplevelse af kontinuitet og tilhørsforhold til både danske og grønlandske personer og steder. På sin første skoledag kan hun dog siges at blive ramt af ’karakteriseringsspørgsmålet’, hvor hun for første gang

for alvor bliver bevidst om, at hun adskiller sig fra byens øvrige skolebørn – heriblandt Karline. Som det fremhæves af både Hansen og Dybdal, er det først i forbindelse med skolestart, at nationalitet får en betydning for børnene og først her, at Bjørk og Karlins venskab får karakter af et dansk-grønlandsk forhold (Hansen R. K., 2016, s. 115) (Dybdal, 2021, s. 121).

Her inddeles børnene i danske og grønlandske klasser, og denne separation markerer en begyndende afstand mellem dem og fremhæver ligeledes, hvordan institutioner som skolesystemet er med til at konstruere sociale skel mellem de danske og grønlandske børn: ”Karline skal gå i en anden klasse end Bjørk. Pludselig er Karline en lillebitte pige, langt væk, ligesom når man vender kikkerten den forkerte vej og ser igennem den: Helt dernede for enden ad den lange gang med dørene ind til klasseværelserne står Karline som en prik og vinker” (Mondrup, 2014, s. 24) (Hansen R. K., 2016, s. 115) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 85). Børnene gøres hermed opmærksomme på deres kulturelle forskelle og distancering, hvorfor skolen efterhånden bliver et sted, Bjørk forbinder med jalousi, splittelse og rodløshed. Foruden Bjørk er det kun den danske dreng Jakob, der skal starte i ”Første Danske”, og som det tidligere er blevet påpeget, er både Bjørk, Knut og Hilde vant til, at familier løbende rejser til og fra Grønland. Af samme årsag skabes der hurtigt et indtryk af, at både Bjørks klasse og skolens anden danskerklasse, ”Anden Danske”, i høj grad fungerer som en midlertidig passage – en form for svingdør – for de danske børn, der slæbes med til Grønland af deres forældre. Her er Jakob ikke en undtagelse, da han og hans forældre netop er flyttet til Godhavn – hvad Bjørk i øvrigt kalder for ”verdens bedste by” – fra Nakskov, fordi hans far mistede sit job: ”Men hvorfor flyttede I så væk fra den by? spørger Bjørk, – hvis den var bedre end vores? – Min fars arbejde holdt op, siger Jakob, – men nu må vi få det bedste ud af det” (Mondrup, 2014, s. 25).

Sådanne udtalelser peger på, hvordan det er børnene, som betaler prisen for deres forældres romantiserede og eskimoeksotiske forestillinger om Grønland som en spændende orient og et eksotisk fristed, hvor tilværelsen antages at blive lettere, mere meningsfuld eller mere harmonisk (Thisted, 2002, s. 91). I denne sammenhæng bliver det ligeledes tydeligt, hvordan Bjørks identitetsdannelse påvirkes af flere samtidige sociale tilhørsforhold. Hendes placering i den danske skoleklasse medfører, at hun automatisk identificeres med de andre danske børn, hvilket pålægger hende en social rolle og -identitet, hun ikke nødvendigvis selv har valgt, hvilket blandt andet ses i refleksionen: ”Selvfølgelig går hun med ham [Jakob], også selv om hun faktisk har venner nok i forvejen” (Mondrup, 2014, s. 25). Heraf fremgår det, at hun allerede har etablerede venskaber med grønlandske børn, men at hun samtidig accepterer og tilpasser sig de forventninger, der opstår qua hendes danske baggrund. På den måde bliver det tydeliggjort, hvordan hun bevæger sig i et spændingsfelt mellem

flere *kollektive* identiteter – både som dansker, som del af det grønlandske fællesskab, og som en *hybrid* herimellem – og dermed hvordan hendes identitet i høj grad bærer præg af *multicenteredness*. Bjørks tilhørsforhold er ikke entydigt forbundet til ét sted, men er snarere en del af flere kulturelle og sociale kontekster, hvormed hendes identitetsfølelse kan siges at være karakteriseret ved kompleksitet, tilvænning og bevægelighed.

Fra skolestart og frem til det kommende forår bliver 'svingdørsfunktionen' ved Bjørks klasse gradvist fremhævet med flere udskiftninger. Omkring vinter starter Christian i klassen (ibid.: 34), og ikke lang tid derefter meddeler Jakob, at han snart skal flytte tilbage: "en dag står der containere uden for Jakobs hus, og en mandag kommer Jakob ikke i skole" (ibid.: 49). Efter fastelavn starter Cecilie, som hurtigt danner en tæt relation til Christian og dermed udløser en følelse af jalousi hos Bjørk, og kort tid herefter starter endnu en ny pige, Maren (ibid.: 68f, 72). Christian proklamerer, at også hans familie skal rejse til sommer, og disse destabiliserende omgivelser og konstante sociale forandringer skaber dermed utryghed hos Bjørk, der frygter at blive efterladt og tydeligt påvirkes af de gentagne afskeder med personer, hun har knyttet sig til (ibid.: 50, 72). Christians afrejse begrundes med, at hans mor ikke brød sig om mørket og blev deprimeret heraf, hvorefter det antydes, at rejsens egentlige formål var at redde ægteskabet og undgå skilsmisse. Familiens afrejse kan dermed læses som et udtryk for braste eskimoeksotiske drømme, og netop disse forestillinger om Grønland er også bevæggrunden for Cecilies mor, der ville ud på eventyr (ibid.: 79).

Når Bjørk besøger Cecilie, konfronteres hun med markante forskelle mellem Cecilies hjem og sit eget. I sit eget hjem fremstår familien i høj grad som assimileret i den grønlandske kultur; moren laver traditionelle grønlandske retter såsom kogt sæl, og faren har hundespand og går på jagt. Hjemme hos Cecilie lugter alt nyt og ubrugt, og det er tydeligt, hvordan hendes familie ikke har intentioner om at adaptere den grønlandske kultur, hvilket især kommer til udtryk i deres afhængighed af importerede danske fødevarer (ibid.: 80). Som påpeget af Lundgren, Grønlund og Kristensen vidner dette om et hjem præget af danske normer og materielle praksisser samt en vis fremmedgørelse over for det grønlandske samfund, og dette sættes på spidsen af morens udtalelse om, at dansk og grønlandsk ikke bør blandes (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 93) (Mondrup, 2014, s. 81). Gennem sådanne samtaler præsenteres Bjørk for racistiske samt etnocentriske holdninger og konfronteres dermed med komplekse sociale og kulturelle spændinger i sin hjemby. Således understreges hendes position i et identitetsmæssigt spændingsfelt endnu en gang, da hun må navigere mellem forskellige kulturelle tilhørsforhold og værdier – fra sine forældres åbne tilgang til det

grønlandske, til Karline og hendes grønlandske hjem, og til Cecilie og hendes mor, der til trods for sin venlighed udtrykker ekskluderende holdninger (Hansen R. K., 2016, s. 117).

I modsætning til Bjørk, der uden store vanskeligheder integrerer sig i det grønlandske samfund, kæmper Knut med at føle sig som en del heraf og fremstår som splittet mellem kulturelle og identitetsmæssige udfordringer. Allerede ved hjemkomsten med helikopteren ses de første tegn på, at han skildres som en forsigtig, fremmedgjort og utilpas ung mand – en karakteristik der kun bekræftes og forstærkes, efterhånden som læseren får et dybere indblik i hans personlighed. Hans *personlige* identitet kan dermed siges at være karakteriseret ved en følsom, reflekterende og til tider fantasifuld væremåde, samtidig med at han er usikker og kropsligt fremmedgjort, hvilket især kommer til udtryk i hans relation til de strukturelle omgivelser samt naturen i Grønland. Her bliver det tydeligt, hvordan han hverken formår eller ønsker at indgå i det naturlige kredsløb, da han både er bange for de hylende og altid sultne slædehunde, da lyden af skud får hans ører til at klappe i (Mondrup, 2014, s. 96), og da han under en slædetur med Hilde og faren tisser i bukserne af skræk (ibid.: 148ff). Hans affektive reaktioner understreger hans utvivlsomme frygt for den barske grønlandske natur og forstærkes yderligere ved erkendelsen af, at han ikke er født med et dræberinstinkt, hvorfor han ej heller bryder sig om at gå på jagt (ibid.: 120).

Knuts følelse af tryghed i forhold til naturen synes betinget af distance og kontrol, hvilket eksempelvis er muligt ved at have fisk i akvarium, at observere landskaber og dyr gennem en kikkert (ibid.: 120), eller ved at læse om Amazonas' regnskove, indianere og bjergbestigere på skolens bibliotek (ibid.: 144). Det er med andre ord ved at have en observerende og kontrollerende position, at Knut opnår en følelse af sikkerhed og tryghed, hvilket især knyttes til vennen René. Han formår at skabe et frirum omkring Knut, der gør ham i stand til at føle sig tilpas selv i naturlige omgivelser, hvilket især kommer til udtryk, når de flyder rundt på en tømmerflåde på en sø i udkanten af Godhavn eller udforsker den gamle mødding, hvor kolonifolkene holdt til. Her finder de rester af kridtpiber, harpunspidser og tomter fra tidligere stuerum – fund, der postkolonialt kan tolkes som en antydning af, at koloniseringen af Grønland ikke blot hører fortiden til, men stadig præger både landskabet og den kollektive erindring (ibid.: 103ff). På denne gamle koloniplads dyrker drengene fantasifuld leg med forestillinger om at være på fremmede kontinenter eller at være rejst langt tilbage i tiden, og det er også i nærheden heraf, at den omtalte container ligger; dén de betegner som "deres sted" (ibid.: 101). Når de opholder sig på dette sted, skaber de en form for frirum, hvor de – som følge af deres overgang fra barndom til ungdom og den dertilhørende (identitets)udvikling – kan lægge deres bekymringer og identitetsdiffusion kortvarigt til side (Hansen R. K., 2016, s. 117).

Netop derfor påvirker Renés forestående afrejse midt i december Knut dybt og giver ham en følelse af sorg og ensomhed, da han ikke kan se, hvordan han skal kunne finde sig til rette i det grønlandske samfund uden ham: ”når René rejser tilbage til Danmark, tager han hele verden med sig. Han efterlader Knut her på det øde sted hvor der engang var en by [...] På det her sted hvor Johannes nu er flyttet ind, ham de alle sammen snakker om” (Mondrup, 2014, s. 125). Kort før Renés afrejse starter den halvt danske, halvt grønlandske dreng Johannes i ”Anden Danske”, og da René spørger, om Knut vidste, at Johannes er grønlænder, svarer han: ”Det har jeg ikke tænkt på”, hvilket endnu en gang fremhæver, hvordan det er i skolerelaterede sammenhænge, at nationalitet – og dermed den *kollektive* identitet – kommer til at spille en rolle for børnene (ibid.: 123). Både René og Knuts mor opfordrer Knut til at blive venner med Johannes, og der går ikke længe, før Knut betages af ham:

”Hvis det stod til Knut kunne han lave matematik hele tiden sammen med Johannes. At have den store krop i T-shirt med de hårløse arme siddende ved siden af sig er på en måde lunt; der strømmer en varme ud af den krop, en fremmed og god varme, som Knut næsten ikke tør være i. Fordi den er så rar” (ibid.: 134).

Denne betagelse får snart af forelskelse og kan ses som et udtryk for, hvordan Knut ser alt det, han ikke selv besidder, i Johannes – både med henblik på fysisk fremtoning, modenhed og evnen til at navigere mellem sine *sociale* og *kollektive* identiteter (ibid.: 51, 123). Til forskel fra Knut formår Johannes at drage nytte af sin *in-betweenness* som både dansker og grønlænder afhængigt af konteksten og formår dermed at indgå i forskellige sociale grupper (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 86). Johannes’ evne til frit at bevæge sig mellem grupperne af danske og grønlandske børn gør det af samme årsag vanskeligt for Knut at fastholde et trygt og fast venskab med ham, da han aldrig ved, hvor han har ham. Dog vækker dette blot endnu en dimension af Knuts beundring af ham og hans evne til at begå sig så ubesværet i forskellige sociale sammenhænge, hvorfor det også bliver mødet mellem Knut og Johannes, der for alvor får Knut til at reflektere over sine egne *personlige* og *kulturelle* identiteter, og hvordan disse adskiller sig fra Johannes’ (ibid.: 86). Johannes’ evne til at skifte mellem sociale roller står skarp i kontrast til Knuts oplevelse af sin egen sociale position og identitetsfølelse, fordi han med sit mørke hår og sin lyse hud ligner en grønlænder til forveksling (Mondrup, 2014, s. 129). Der er bare det problem, at hans kropslige og følelsesmæssige reaktioner ikke stemmer overens med dette ydre, og at han som tidligere nævnt både er bange for at flyve, tager afstand fra jagt og reagerer fysisk på synet af blod, hvilket alt sammen

fastholder ham i en rolle som ikke-assimileret i den grønlandske kultur (ibid.: 129) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 86). I et forsøg på at finde fodfæste i tilværelsen afprøver Knut samme *mimicry*-strategi som Johannes, men dén sociale camouflage, han forsøger at påtage sig, kommer dog snarere til at fremstå som en bekræftelse af egen usikkerhed og fremmedgjorthed: ”For uanset at han ligner dem udenpå, skiller han sig ud; han er ikke, og han bliver ikke, ligesom dem. Heller ikke selv om han måske gerne ville, ja, faktisk ville han måske gerne” (Mondrup, 2014, s. 129) (Hansen R. K., 2016, s. 118).

Et sted, hvor denne markante følelse af fremmedgørelse kommer til udtryk, er særligt i familiens hjem, som Knut på én gang oplever som et beskyttende skjold mod familien, og samtidig som et fremmedgørende sted, der kun formår at samle forældrene, Bjørk og Hilde som familie (Mondrup, 2014, s. 122). Hans tvetydige forhold til hjemmet afspejler dermed både Bachelards forestilling om huset som menneskets trygge udgangspunkt og intime verden (Mønster, 2013, s. 51), men rummer samtidig uhjemlige elementer med modsatte effekt, hvilket bliver et billede på Knuts indre tilstand, der netop er karakteriseret ved fremmedgørelse og identitetsdiffusion. For Knuts vedkommende træder hjemmets betydning for barnets identitetsdannelse dermed tydeligt frem, og i tråd med Bachelard, der undersøger betydningen af enkelte dele af huset, er især badeværelset af væsentlig betydning for Knuts selvforståelse: ”Dette er ikke blot et koldt og klinkebelagt lokale, men et særligt sted, hvor mennesket konfronteres med sig selv: Det er her, vi står afklædte og alene, kun med vores spejlbillede i sigte. En sådan sårbarhed ses ofte hos Knut, der flere gange studerer sig selv i badeværelsesspejlet” (Dybdal, 2021, s. 122). Her står han med andre ord ansigt til ansigt med sin krop og identitetsfølelse, og i kraft heraf bliver badeværelset et eksistentielt sted, hvor han er alene med sin tvivl om ikke blot at være splittet mellem det danske og grønlandske, men også over for sin krops udvikling (eller manglen herpå).

Han befinder sig som tidligere nævnt i overgangsfasen mellem barndom og ungdom, men hans fysiske udvikling og fremtoning lever ikke op til hans forventede idealer om maskulinitet. Foruden splittelsen omkring sin fysiske udvikling oplever han en splittelse mellem maskulinitet og femininitet; brystet er for smalt, han har en fordybning ved kravebenet, læberne og øjnene er for store til ansigtet, ligesom hænderne og fødderne er for store til kroppen. Med andre ord føler han ikke, at lemmerne passer til den sjæl, der gemmer sig i hans krop, der mest af alt minder ham om en guldsmed, som netop er et dyr kendetegnet ved sin lange, spinkle krop, der synes ude af proportion og i ubalance (Mondrup, 2014, s. 118). Grundet sin manglende maskulinitetsfølelse føler han sig hverken som Johannes, sin far eller gymnastiklæreren Hardy – selv storesøsteren Hilde får ham til at føle sig

mislykket og mærkelig, idet hendes adfærd og udstråling fremstår mere maskulin end hans egen: ”Hilde vil altid med ud at sejle eller med ud at køre slæde, hun vil med på jagt. Det vil han ikke” (ibid.: 109f). Det bliver således tydeligt, hvordan Knut på alle måder er *in-between* og ikke formår at håndtere sin *hybriditet* på en fordelagtig måde – tværtimod føler han sig fanget mellem det maskuline og feminine, det barnlige og voksne samt det danske og det grønlandske (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 91). Resultatet af denne gennemgribende splittelse er hans konstante følelse af fremmedgørelse, hvilket har en negativ indflydelse på hans identitetsfølelse og destabiliserer både hans *personlige* og *sociale* identitet.

Efterhånden som romanen nærmer sig slutningen, får badeværelset dog en ny betydning for Knuts udvikling, hvor han tager et skridt væk fra sin tidligere karakteriserende usikkerhed og bevæger sig mod en mere voksen og maskulin udgave af sig selv. Knut deler værelse med Bjørk, og da hun en dag skal have veninden Maren til overnatning, skal de tre børn sove side om side på værelset, og denne aften bliver startskuddet til Knuts spirende seksualitet og forelskelse i Maren. Situationen påvirker ham så stærkt, at han må trække sig tilbage på det netop omtalte badeværelse, der nu bliver et billede på overgang frem for splittelse, da det danner rammen for hans første seksuelle erfaring:

”Drengepikken står stift ud af bukserne med sit lille hoved fremme [...] Han gnider den, lader håndfladen runde hovedet. Hendes lille ansigt. Den vil ikke lægge sig, men peger lodret i vejret, og han tager om rundt om den. Fra nosserne flyder blyet op og ud i lysken, op i maven, ud i skaftet, hånden gnider hurtigere og hurtigere, og så krummer han sig sammen” (Mondrup, 2014, s. 175).

Denne overgang markeres både sprogligt, da han herefter benævnes ”ung mand” (ibid.: 176), og ved hans efterfølgende handlinger, som er karakteriseret ved en større beslutsomhed, eksempelvis da han *vil* bestemme, hvem der skal sove ved siden af hvem, og da han senere insisterer på, at Maren *skal* med ham i containeren (ibid.: 180) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 100). Seancen i containeren balancerer på kanten af overgreb og bliver et tydeligt symbol på Knuts position i spændingsfeltet mellem barndom og ungdom, der indebærer en udforskning af egen krop og identitet, hvilket endnu en gang fremhæver hans dybe eksistentielle splittelse.

En sådan splittelse ser vi i mindre grad hos Hilde, der fremstår markant mere assimileret i den grønlandske kultur, som en stor, stærk og viljefast pige og endvidere som farens øjsten, hvilket allerede antyder en stærkere og mere integreret *jeg*-identitet sammenlignet med sine søskende (Mondrup, 2014, s. 31, 33). Med sine 15 år repræsenterer hun det mest modne perspektiv på

tilværelsen i Godhavn og fremstår som dét af familiens børn, der indtil videre har gennemgået den største fysiske udvikling i takt med pubertetens indtræden. Dette blev allerede tydeligt i helikopteren, hvor hun fik sin menstruation – en begivenhed, der som tidligere nævnt ikke blot markerer en overgang fra Danmark til Grønland, men også en symbolsk overgang fra barn til ung kvinde. Det er også under denne tur, at hendes bedste veninde Olga introduceres, hvilket er en relation, der synes at have stor betydning for Hilde, og som hun glæder sig til at komme hjem til. Kort efter familiens hjemkomst til Godhavn opsøger hun Olga, og de skal straks snakke om alt det, der er sket, mens familien har været i Danmark. Hermed fremstår Hilde som en karakter med en stærkt forankret *social* identitet, der ubesværet bevæger sig mellem danske og grønlandske relationer samt fællesskaber, og hun oplever ikke blot en følelse af tilhørsforhold til det grønlandske, men får ligeledes denne identitet bekræftet og spejlet i sin relation til Olga: ”Du er jo heller ikke rigtig dansker, siger Olga, – du snakker jo ligesom os” (ibid.: 206) (Hansen R. K., 2016, s. 120).

På trods af det tilsyneladende ligeværdige venskab mellem de to veninder, bliver forskellene mellem deres kulturelle tilhørsforhold tydelige, når de efter sommerferien skal tilbage i skole. Ligesom Bjørk og Karline skal gå i hver sin klasse på grund af hver sin nationalitet, skal Hilde begynde i 8. klasse i ”Anden Danske”, mens Olga fortsætter i den grønlandske klasse (ibid.: 192). Denne opdeling fremhæver endnu en gang, hvordan skolen bidrager til at fastholde og reproducere etnicitetsbaserede identitetskategorier, selv i relationer, hvor sådanne forskelle ikke synes betydningsfulde og peger dermed på, hvordan identiteten ikke kun er et individuelt anliggende, men også er socialt forankret. Hildes identitetsdannelse kan i denne sammenhæng forstås som en dynamisk proces, hvor hun navigerer mellem forskellige sociale tilhørsforhold, og hvor hendes *sociale* identitet ikke er entydigt dansk, men derimod kan karakteriseres som en *hybrid* identitet, idet hun både føler sig som en del af den danske og grønlandske kultur. Denne forbindelse til flere kulturer – særligt den grønlandske – kommer ikke alene til udtryk i hendes sociale relationer, men afspejles også i hendes harmoniske tilgang til den grønlandske natur, der i høj grad er en del af hendes selvforståelse: ”Hun er jo jæger; siger hun i hvert fald selv” (ibid.: 110). Hildes evne til at færdes ubesværet i den grønlandske natur fremstår som et billede på hendes styrke samt naturlige samhørighed til omgivelserne, idet hun mere eller mindre smelter sammen hermed, når hun eksempelvis er på jagt med sin far.

Allerede i starten af romanen portrætteres hun som handlekraftig og frygtløs, da hun uden problemer overmander den uregerlige hundehvalp Gule, som hendes søskende er bange for, og som ender med at bide Knut i låret (ibid.: 42f). Modsat Knut finder Hilde en dyd i at tage på jagt og gør

det gerne, så ofte hun kan komme til det: ”Det er altid Hilde som skal med på jagt” (ibid.: 56). På den måde fremhæves det flere gange, hvordan hun er jæger helt ind til knoglerne, eksempelvis når hun straks er: ”på vej op på en knold for at se om der måske skulle være en hare. Over hendes skulder hænger riflen, hun okser opad som om den ingenting vejer” (ibid.: 96) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 109), eller når hun er med på hundeslæden:

”At se hende løbe ved siden af slæden og afstemme skridtlængden efter farten for, når det rette tidspunkt kommer, at springe på, er flot. Hendes stærke lige ben, den slanke overkrop der indtil for nylig lignede en drengs, dens dyreagtige spændstighed [...] hun har en styrke, helt ud i de høje kindben og det store regelmæssige tandsæt” (Mondrup, 2014, s. 110).

Naturen kan således anskues som et baggrundstæppe, der i høj grad formidler Hildes assimilation i den grønlandske kultur, men den bliver ligeledes et udtryk for hendes identitetsudvikling, modningsproces samt hendes tætte relation til sin far, hvilket især ses i forbindelse med deres jagtudflugter sammen.

Indledningsvist fremstår faren som hendes klare ideal og som en tryk og beskyttende figur, der både udgør hendes fysiske og følelsesmæssige sikkerhedsnet, eksempelvis da hun som barn blev kradset af en kat, hvorefter ”blodet stod ud i en pumpende stråle”, og han løb hele vejen til sygehuset med hende på ryggen (ibid.: 190). Men efterhånden som Hilde udvikler sig og opbygger en stærkere fornemmelse af egen identitet, sker der en forandring i deres relation. Hvor hun tidligere var afhængig af sin far, træder hun gradvist frem som en mere selvstændig ung kvinde, og dette kulminerer på romanens sidste side, hvor hende og faren sejler ud for at tage garn op af havet, inden de igen skal på sommerferie i Danmark. Her er faren ved at blive trukket over bord af en sæl i garnet, men reddes af Hilde, der når at springe frem og gribe ham. Denne scene symboliserer hendes overgang fra barn til kvinde og markerer en forandring i såvel deres magtrelation som i hendes identitetsforståelse – en pointe der også fremhæves af Lundgren, Grønlund og Kristensen (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 110) (Mondrup, 2014, s. 264). Denne overgang afspejles ligeledes i familiens hjem, der gennemgår en mindre renovering, fordi Hilde ”er blevet så stor at hun skal have sit eget værelse” (ibid.: 31), hvilket kan ses som en metafor for Hildes indre og ydre udvikling. I takt hermed fremhæves det, hvordan hendes opfattelse af huset, husets sammenkomster og mænd ændres. Som tidligere nævnt er forældrene jævnligt værter for en fest, og det begynder langsomt at gå op for Hilde, hvordan lærere som Frank og Hardy tidligere har udvist sensuel og grænseoverskridende adfærd over

for hende som ung pige til disse fester (ibid.: 196). Dog virker hun ikke til at tage bestik af situationens alvor, og da hun til den næste fest står under diskokuglen med vuggende hofter og bevægelser, der ”indtil for nylig havde ligget sovende i hende, [men nu] var blevet frigjort”, nyder hun blot mændenes blikke på sig (ibid.: 197).

Foruden disse forhold er særligt én relation af afgørende betydning for Hildes udvikling af sin *personlige* identitet, nemlig Johannes, der bliver et billede på hendes nye følelsesmæssige længsler og fysiske ønsker om (seksuel) intimitet. Hendes følelser for Johannes fremstilles dog som mere end blot en traditionel teenage-forelskelse; i kraft af hendes dybt indlejrede jægermentalitet får følelserne for ham også karakter af en jagt, hvilket blandt andet kommer til udtryk i hendes ønske om at gøre ham til sit eget: ”Hun vil have ham, sætte sit mærke på ham. På ham” (ibid.: 211). Han fremstår dermed både som et kærlighedsobjekt og som en betydningsfuld faktor for hendes identitetsdannelse, idet deres relation giver plads til hendes voksende seksualitet og overgang til ung kvinde, men giver hende samtidig mulighed for at udforske sit kulturelle tilhørsforhold og sin forankring i den grønlandske by. Johannes’ selskab får Hilde til at føle sig til stede i nuet, og når hun har hans blik på sin krop, føler hun sig ”stærk og smidig” (ibid.: 243). Det bliver således tydeligt, hvordan hendes omgang med Johannes fremhæver hendes fysiske såvel som psykiske udvikling, men også hvordan denne relation afspejler hendes tætte forbindelse med den grønlandske kultur.

En dag de befinder sig i den frie natur, hvor de ligger ”mellem klipperne i en bådformet hulning, en slags rede hvor ingen kan se dem” – et sted, Hilde endvidere kalder ”vores sted” – er Hilde tæt på at have sin første seksuelle erfaring med Johannes, og det er også på denne lokation, han kalder hende for Arnarulunnguaq (ibid.: 243, 236). Dette antyder ikke blot et kælenavn mellem to forelskede unge mennesker, men er også et navn af symbolsk betydning, da det betyder ’lille dame’ på grønlandsk og er navnet på den første kvinde, som deltog i Thule-ekspeditionerne (Hansen R. K., 2016, s. 120). Johannes’ brug af dette navn kan derfor læses som en kulturel anerkendelse af Hilde og er noget, der giver hende følelsen af at blive anerkendt som et lokalt, grønlandsk individ og ikke blot som ’den Anden’. Således fremhæves det, hvordan hendes *kollektive* identitet og identitetsfølelse generelt er præget af en *hybriditet* og tilknytning til flere kulturer, hvor hun efterhånden er så assimileret i den grønlandske, at hun føler sig som en del heraf – en markant forskel fra forældrene, hun tværtimod beskriver på følgende måde: ”De bor i byen, ja, de er i byen og gør det de gør, arbejder, tager sig af ting, er noget for byen. Men en del af byens krop er de ikke, i hvert fald ikke rigtigt [...] De arbejder på kroppen, udefra og indefra, tilser dens funktioner, skruer på en knap her, justerer på et filter dér; men de er den ikke” (Mondrup, 2014, s. 220).

Det er således tydeligt, hvordan Johannes bliver en væsentlig del af Hildes identitetsdannelse og tilknytning til den grønlandske kultur, og i forlængelse heraf kan han endvidere siges at have funktion af identitetsmarkør i det lokale samfund. I lighed med Hilde kan han karakteriseres som en *hybrid* grundet sine danske og grønlandske rødder, men til forskel fra hende bliver han et 'projekt', som de danske tilflyttere forsøger at forme til et bevis på en vellykket integration, eksempelvis da Hildes mor antyder, at hun kan gøre noget godt for ham: "Han er dygtig, siger hun, – og nysgerrig. Og så er han følsom, mere følsom end noget andet barn jeg har haft i skolen. Men jeg tror også han er tryk ved mig" (ibid.: 132). Eller da han skal flytte hjem til Cecilie og hendes mor efter at have udvist voldelig adfærd og derfor skal være et sted, hvor man kan holde øje med ham. Her falder valget på Cecilies mor Ulla, da: "hun har arbejdet på et hjem for besværlige unge, hvis der er nogen som kan klare sådan en opgave, er det hende" (ibid.: 230). Som Lundgren, Grønlund og Kristensen fremhæver, påtager hun sig dermed den postkoloniale beskytterrolle over for dette "skadede barn", der har en blandet kulturel baggrund og en grønlandsk mor, som begik selvmord, hvorfor han ifølge Ulla både er "ødelagt" og ikke aner, hvem han er (ibid.: 246, 82f) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 93).

På grund af Johannes' sociale baggrund og til tider voldelige og uforudsigelige adfærd forbyder Hildes far hende at være sammen med ham, og da faren finder ud af, at de fortsat ser hinanden, perler sveden af ham af vrede og raseri (Mondrup, 2014, s. 249f). Hermed fremhæves det, hvordan Hildes far ikke opfatter Johannes' *mimicry* som en integrering, men som *menace* – en trussel mod den danske families stabilitet, da han tydeligt er mistroisk og utryk ved hans nærvær. Danskernes – og i særlig grad Ullas – projekt med at omforme det "ødelagte problembarn" til en velfungerende borger med danske værdier lykkes dog ikke, og da han afslutningsvist skulle have forsøgt at kvæle Cecilie, overgives han til politiet (ibid.: 263). Denne konsekvens fremstår ikke blot som et resultat af hans handlinger, men også som en symbolsk udstødelse af en dreng, der ikke længere passer ind i tilflytternes (post)koloniale selvfortælling om godhed, orden og kulturel overlegenhed. For Hilde bliver denne afslutning en dobbelt konfrontation, da hun på den ene side mister Johannes, og på den anden side må acceptere, at hendes forældre – som hun tidligere anså som stærke og fejlfri – ikke længere giver hende en stabil tryghed og tager valg uden hendes indflydelse. Deres beslutning om at sende hende til Danmark for at færdiggøre skolen markerer en symbolsk udstødelse fra det samfund og den identitet, hun netop var begyndt at gøre til sin egen, men til trods herfor fremstår hun som en mere moden og dannet ung kvinde end i starten. Gennem sin fysiske og psykiske udvikling, sine relationer samt sin forankring i den grønlandske kultur har hun påbegyndt udviklingen af

uafhængighed og en selvvalgt identitet, hvilket netop kendetegner etableringen af den sunde identitetsfølelse, der er central i hendes udviklingsfase.

Omgivelser som spejl

På baggrund af den udarbejdede analyse fremgår det hermed, hvordan det fysiske miljø og de konkrete steder spiller en central rolle i børnenes relation til det grønlandske samfund og deres individuelle identitetsdannelser. Eksempelvis fungerer deres hus som en metafor for graden af tilknytning til og assimilation i Godhavn, mens det også bliver et billede på deres følelsesliv. Bjørk har en overvejende positiv tilknytning til familiens hjem, og her knytter hun sig særligt til sin seng, der giver hende en følelse af den tryghed og stabilitet, hun (ubevidst) søger i en hverdag præget af afskeder med klassekammerater, der jævnligt forlader byen. Knut oplever derimod hjemmet som et fremmed sted, hvilket både kommer til udtryk i hans følelsesmæssige afstand til de øvrige familiemedlemmer og i hans kropslige fremmedgørelse, der især fremhæves i refleksionerne foran badeværelsesspejlet. For Hildes vedkommende afspejler hjemmet i høj grad hendes udvikling fra barn til en ung kvinde, da husets mindre renovering kan ses som en metafor for hendes fysiske udvikling samt tilegnelsen af en stærkere og mere selvstændig identitet.

Til trods for at Grønland ofte er blevet romantiseret som et uberørt og arktisk naturparadis, er det en langt mere rå og hverdagslig virkelighed, der portrætteres i *Godhavn*. Her fremhæves børnenes eksistentielle udfordringer med at finde sig til rette som danske tilflyttere i et grønlandsk samfund, ligesom der er fokus på forældres arbejdsliv, og hvordan snedækket efter en lang og kold vinter ikke kun gemmer på blomstrende natur, men også affald og døde hundekroppe (Mondrup, 2014, s. 72). Særligt hundene spiller en central rolle i skildringen af byens miljø og stemning; deres hylen er konstant til stede, og de er det første, familien møder, når de kommer hjem fra sommerferien. Især Bjørk reagerer med frygt og bevågenhed og advarer derfor Jakob mod de farlige hunde, der kort tid efter hjemkomsten parterer og spiser en af hvalpene (ibid.: 15, 25, 38) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 81). Senere bekræfter Knut denne potentielle fare, når han konstaterer, at de brutale hunde også kan være til fare for små børn: ”en gang imellem, når uheldet sker, kaster [hundene] sig frem i lænkerne og napper et af dem” (Mondrup, 2014, s. 130). Denne underliggende frygt viser sig ikke at være uden grund og kulminerer en dag, hvor Karlins lillesøster Lisbet på tragisk vis bides ihjel, hvormed det underliggende farepotentiale i det grønlandske byrum fremhæves som en livstruende realitet (ibid.: 46).

Mondrups skildring gør således op med forestillingen om den eskimoeksotisme, der ofte associeres med Grønland og fremhæver, hvordan det er et sted, hvor både hverdag, kaos og kontroltab gør sig gældende i lighed med resten af verden. Her er landskabet ikke kun smukt og idyllisk, selvom der alligevel ses flere eksempler herpå, blandt andet når familien som den mest naturlige ting kan se nordlys fra husets vinduer (ibid.: 64), når Knut og Hilde er på slædetur, hvor ”himlen er intenst rød, fjeldene blå og turkise” (ibid.: 151), eller når sommeren indtræder efter en kold og mørk vinter:

”Det våde forår har været kort, selv de sorte snedriver er væk. Solen står højere på himlen hver dag nu; den tvinger hende til at skygge for øjnene når hun ser opad. Om lidt blomstrer lyngen, klokkerne vil stå som buttede små skörter, lyserøde uden lyd. Alting dufter, lyng, jorden i klippesprækkerne, pilekrattet sætter sine gæslinger, og birken eksploderer i grønt” (ibid.: 244).

Selvom disse beskrivelser skaber positive associationer til den grønlandske natur, forekommer også en række modsatrettede beskrivelser af den arktiske natur, hvor et altomsluttende mørke dominerer, når solen ikke viser sig i flere måneder (ibid.: 79), hvor vejene er så frosne, at man kan skøjte på dem (ibid.: 44), hvor sneen hvirvler rundt, og blæsten er så kraftig, at det lyder som om, den vil rive taget af huset (ibid.: 145f), eller når tågen og de grå nuancer overdøver alt: ”Klipperne er grå, himlen har lagt sig helt nede ved vandet, havet er gråt [...] Tågen. Den har ligget og ventet længere ude, en hvid mur som rykker nærmere” (ibid.: 261).

Hvor den grønlandske natur i *Rød mand/Sort mand* fremstår brutal og livstruende, er den i *Godhavn* stadig barsk, men fremstår dog mindre fremmed. Vejret er karakteriseret ved en omskiftelighed, hvor solen pludselig kan bryde igennem skyerne og blænde børnene, eller hvor tøvejret det ene øjeblik erstattes med en bidende frost i det næste, og denne uforudsigelighed skaber dermed et konstant behov for tilpasning blandt byens borgere, som ikke kan stille noget op mod naturens kræfter (ibid.: 23, 44) (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 101). Eksempelvis ses det, hvordan Renés familie blot må acceptere et par dages forsinkelse af deres afrejse grundet en snestorm, og hvordan vejret trækker op under en af Hilde og farens jagter: ”Sneen er funklende turkis og gul, og skyerne hænger som violette totter. Ser hun i den modsatte retning, er billedet anderledes, en blå-lilla dyne over havet trænger ind mod land. Vejret skifter så hurtigt” (Mondrup, 2014, s. 217). Miljøbeskrivelserne rummer desuden elementer af en indirekte økokritik, da den grønlandske natur er påvirket af forurening, og Knut eksempelvis kritiserer sin mor for at hælde kemisk farvestof i afløbet, som fører direkte ud i søen (ibid.: 168). Derudover beskrives det, hvordan brændingen danner

et skummende, hvidt bånd langs søbredden (ibid.: 13), og hvordan Knut og René overvejer, om søn er for forurennet til at fiske i, og om de kan undgå det lyserøde skum på overfladen (ibid.: 111). Mens de to drenge forbinder legen på den gamle mødding og tidligere koloniplads med landets koloniale fortid, afspejler landskabet i og omkring byen tværtimod civilisationens aftryk i form af affald og forurening.

Netop den moderne verden, hvor affald og forurening spiller en stadig større rolle, kendetegner samtidig romanens fortalte tid i 1980'erne, som var en periode præget af en stigende globalisering, øget mobilitet og fremkomsten af flere ikke-steder som et resultat af den accelererende samfundsudvikling. I *Godhavn* bliver det hurtigt klart, at mobilitet spiller en markant rolle i det moderne Grønland, særligt da romanens første side placerer karaktererne på et typisk ikke-sted, når de er på vej til Godhavn med helikopter. Som det også påpeges af Lundgren, Grønlund og Kristensen, fungerer dette transportmiddel både som et spejl på de tre børns personlighed og følelsesliv, men symboliserer ligeledes den globale mobilitet, hvor blandt andre mennesker og varer konstant cirkulerer (Lundgren, Grønlund, & Kristensen, 2019, s. 76f). Denne udvikling forbindes typisk med muligheder og glæde og kommer ligeledes til udtryk ved en stigende afhængighed af omverden, hvilket også tematiseres i *Godhavn*, når plastikblomster og dagligvarer eksempelvis importeres fra andre lande, eller når læreren Henrik skal til Danmark for at blive opereret i knæet (Mondrup, 2014, s. 36) (Thisted, 2002, s. 104). Dog skildrer romanen ikke alene den øgede bevægelsesfrihed som noget positivt; mange danskere bosætter sig midlertidigt i Grønland med håbet om en ny begyndelse, men disse eskimoeksotiske drømme synes ofte at briste, og der forekommer flere eksempler på familier – heriblandt Jakobs, Christians og Heidis – der sander, at tilværelsen i Grønland ikke løser deres problemer og derfor flytter igen. Denne bagside ved mobiliteten mærkes særligt af børnene, som forbinder afsked med en grundlæggende usikkerhed og frygt for at blive efterladt, hvilket understreger, hvordan mobiliteten foruden sine muligheder også kan resultere i rodløshed og en usikker identitetsfølelse, idet følelsen af tilhørsforhold og sammenhæng i tilværelsen udfordres af konstant forandring og midlertidighed.

Dette leder frem til romanens centrale motiv og tematik, nemlig identitet og børns opvækst i et kulturelt spændingsfelt. Her tematiseres både barnets personlige identitetsdannelse i overgangen fra barndom til ungdom samt den kulturelle identitetsforhandling, der opstår i mødet mellem dansk og grønlandsk kultur i et nutidigt, postkoloniale perspektiv. Foruden de universelle aspekter af ungdommens udvikling – såsom pubertet, spirende seksualitet, venskaber og løsrivelse fra forældre – spiller kulturelle tilhørsforhold en afgørende rolle i de tre børns identitetsdannelse. Skellet mellem

at være dansk og grønlandsk udgør et gennemgående omdrejningspunkt, og børnene håndterer deres position mellem disse kulturelle tilknytninger på vidt forskellige måder. Romanen bidrager dermed til at nuancere og udfordre de glorificerede fortællinger om den koloniale og postkoloniale historie i Grønland og fremhæver de langvarige konsekvenser af det koloniale projekt, der stadig gør sig gældende i dag. Det fremgår tydeligt, at den danske kultur fortsat er fremtrædende i det grønlandske samfund, blandt andet gennem sprog, traditioner og sociale strukturer. Samtidig er mange danskere stadig til stede og varetager centrale funktioner i landet, hvilket vidner om Grønlands vedvarende afhængighed af Danmark, både hvad angår økonomi og institutioner inden for skole- og sundhedsvæsenet.

I forlængelse af ovenstående tematiserer *Godhavn* dermed, hvordan kolonitiden har haft langtrækkende konsekvenser både for den enkeltes identitet og den nationale identitet i Grønland. Ved at blive underlagt danske værdier og kulturelle normer befinder Grønland sig i en mellemposition, hvor landet hverken er fuldt grønlandsk eller fuldt dansk, hvilket skaber en vedvarende identitetsmæssig spænding. Denne kulturelle ubalance rammer blandt andet de danske tilflytterbørn, som romanen med stor indsigt portrætterer, og på trods af deres gradvise assimilation i samfundet, fremstår de i flere lokales øjne fortsat som 'den Anden' og placeres i en indenfor/udenfor-position, der komplicerer deres muligheder for at etablere en stabil og velfbalanceret identitetsfølelse (Skyum-Nielsen, 2014). Af samme årsag kan titlen *Godhavn* også siges at understøtte tematikken omkring identitet og tilhørsforhold, da den rummer flere betydningslag. På den ene side henviser den til et konkret sted med kolonihistorisk betydning, nemlig byen Godhavn, hvor forfatteren tilmed selv er vokset op. Denne by skaber rammerne for et postkolonialt rum, hvor danske og grønlandske liv har været og stadig er tæt flettet sammen, og fremhæver hermed de kulturelle spændinger mellem den danske koloniale tilstedeværelse og grønlandske kultur. På den anden side bærer titlen også en symbolsk betydning, nemlig drømmen om en sikker base, en tryk havn – særligt for børnene, der forsøger at finde ud af, hvem de er (Hansen R. K., 2016, s. 114f). Deres tilværelse i det kulturelle spændingsfelt udfordrer deres mulighed for en sådan "god havn", da hjemmet og omgivelserne ofte præges af afskeder, følelsesmæssig afstand og rodløshed, hvormed titlen skaber en ironisk kontrast mellem dét, som bynavnet lover og dét, virkeligheden rummer. Dermed bliver *Godhavn* et symbol på identitetens skrøbelighed og bidrager til specialets overordnede identitetsperspektiv ved at udfolde, hvordan identitetsdannelse ikke blot er en individuel proces, men er tæt forbundet med historiske forhold, sociale strukturer og kulturelle tilhørsforhold i et postkolonialt Grønland.

6. Diskussion: Grønland som brik i en geopolitisk magtkamp

På baggrund af de ovenstående analyser vil vi nu diskutere romanernes tematiske fællesnævner og forskelle med henblik på specialets interesse for identitetsdannelsen i spændingsfeltet mellem de to kulturer, hvilket vil munde ud i en diskussion af emnet i en nutidig og aktuel kontekst.

Begge romaner tilhører tendensen for nyere dansk grønlandslitteratur og belyser på hver sin måde konsekvenserne af Danmarks koloniale tilstedeværelse i Grønland. Leines litterære greb om kolonitiden tager udgangspunkt i historisk fiktion, hvormed han benytter romangenren til at kritisere kolonialismens destruktive konsekvenser og de medfølgende identitetstab. Hans interesse for at skrive grønlandslitteratur udspringer af personlige erfaringer og en vedvarende tilknytning til landet. Gennem mange års bosættelse i Grønland – og en gentagen tilbagevenden efter at være flyttet til Danmark – opfattede han landet som et sted for selvrealisering og som den eneste lokalitet, hvor han kunne finde sin litterære stemme og dermed realisere sit forfatterskab (Hoxer, 2018). På samme måde trækker Mondrup på personlige erfaringer i sin (udviklings)roman, hvor hendes egne sanselige erfaringer fra en opvækst i Godhavn medvirker til hendes autentiske fortælling om danske tilflytterbørns identitetsdannelse i selvsamme by. Med afsæt i sit lokale erfaringsgrundlag skaber hun nuancerede portrætter, der tematiserer tre individuelle oplevelser af en eksistentiel splittelse i spændingsfeltet mellem dansk og grønlandsk kultur, mens det identitetsmæssige perspektiv hos Leine skildres som en ideologisk kampplads mellem voksne og religiøse magthavere, især Hans Egede og åndemaneren Aappaluttoq.

Fælles for værkerne er, at de skildrer identitet, som en størrelse, der påvirkes i mødet med sine omgivelser og relationer, hvorfor der er tale om en identitetsdannelse, der på forskellig vis formes af den danske og grønlandske kultur, og hermed spiller romanernes divergerende tidslige forankringer en afgørende rolle herfor. Med deres fokus på identitetsperspektivet i henholdsvis en kolonial og en moderne, postkolonial kontekst afspejler romanerne i høj grad udviklingen i den grønlandske historie og synliggør, hvordan identitetsdannelsen influeres af eftervirkningerne af centrale historiske begivenheder. Mere specifikt adskiller *Rød mand/Sort mand* sig i tid og sted gennem sin skildring af 1700-tallets koloniale Grønland, hvor den kollektive identitet for hver nationalitet problematiseres som følge af danskernes stedlige dominans og grønlændernes oprindelige kultur. *Godhavn* er derimod forankret i 1980'ernes postkoloniale samfund, hvor det identitetsmæssige fokus skildres gennem barnets øjne, og hvor kulturelle tilhørsforhold og social differentiering i højere grad er omdrejningspunktet.

Dét spændingsfelt, som de to værker repræsenterer, kan endvidere forstås på baggrund af deres fokus på identitetsfølelser som noget, der er afhængig af fortællingernes perspektiver og den narrative position, hvorfra der formidles. Begge romaner er kendetegnet ved skiftende udsigelsesforhold, og i Leines roman anlægges et overordnet makroperspektiv, hvor læseren gennem et polyfonisk udsigelsesforhold får indblik i individet som en del af de større kulturelle og historiske strukturer, mens Mondrup ud fra et mikroperspektiv fremstiller et fokus på familien og barnets oplevelsesverden. Det koloniale omdrejningspunkt i *Rød mand/Sort mand* iscenesættes omkring opløsningen af kulturernes *kollektive* og *nationale* identiteter, idet ydre magtforhold gennemstrømmer karakterernes identiteter og resulterer i individuelle reaktioner og oplevelser af indre splittelse. Splittelsen kommer ikke kun til udtryk på individniveau, men manifesterer sig også på et nationalt og kollektivt plan, hvilket blandt andet kommer til udtryk, når Paapa tvinges til navneskift og en kristen omvendelse og hermed bliver et symbol på den danske koloniserings kulturelle dominans og magtudøvelse. Barnet som et kolonialt biprodukt kommer ligeledes til udtryk i *Godhavn*, hvor barnets erfaringer afspejler de langtrækkende konsekvenser af kolonialismen og det kulturelle spændingsfelt mellem det danske og det grønlandske. Denne portrættering illustrerer barnets identitetsforhandling og hybriditet som konsekvenser af social udelukkelse og krav om assimilation, hvilket ses i Bjørks, Knuts og Hildes forsøg på at navigere mellem danske og grønlandske tilhørsforhold i en verden, der opleves gennem relationelle spændinger og sanselige erfaringer. Sammenfattende skildrer Leine identitet som en skrøbelig og letpåvirkelig størrelse, der påvirkes og udfordres af både naturens kræfter og den dominerende kulturs levevis, mens Mondrup skildrer identitetsdannelsen i et postkolonialt samfund, hvor kolonitidens eftervirkninger tydeliggøres i barnets oplevelse af en splittet og hybrid identitet, der formes i samspillet med Grønlands moderniserede omgivelser. Begge værker kan således siges at udforske identitetens skrøbelighed i et spændingsfelt mellem det danske og grønlandske, dog med hver sin narrative position og historiske vinkel.

I begge romaner fungerer de grønlandske omgivelser som et spejl for karakterernes identitet og indre følelsesliv, men med vidt forskellige udgangspunkter. I *Godhavn* fremstilles hjemmet og naturen som tæt knyttet til børnenes emotionelle erfaringer af landskabet og de konkrete steder – især helikopteren, huset, skolen og fjeldet – er ladet med sansninger og stemninger. Disse afspejler både børnenes splittede tilhørsforhold og affektive reaktioner på deres omgivelser, hvorfor naturen ikke fremstår fjendtlig, men snarere som en del af børnenes og de lokales liv, hvor identiteten dannes i samspil med de grønlandske omgivelser. I modsætning hertil portrætterer *Rød mand/Sort mand* et

brutalt og eksistentielt præget grønlandsk landskab, hvor naturen og kolonien ikke blot er lokaliteter, men aktører i karakterernes identitetsmæssige opløsning. På den måde fungerer lokaliteterne som steder for kolonial stedlig dominans, hvor karaktererne konstant konfronteres med krav om assimilation og overlevelse i en verden præget af barske naturforhold og kulturel undertrykkelse. Omgivelsernes ubarmhertighed bliver således en afgørende faktor i den enkeltes eksistentielle kamp, hvor den kollektive identitet nedbrydes parallelt med koloniens forfald, hvorimod *Godhavn* fremstiller naturen som et meningsbærende rum, der understøtter børnenes intime, assimilerede samt fysiske og psykiske udviklinger. Her bliver omgivelserne med andre ord en integreret del af deres intime erfaringsverden og et spejl for deres gradvise – omend spændte – assimilation til både danske og grønlandske normer, hvorfor naturen og miljøet i de to værker fremstår som kontrasterende steder for identitetens forhandling og opløsning.

Dette tegner et billede af et kolonialt såvel som postkolonialt landskab, hvor både *Rød mand/Sort mand* og *Godhavn* tematiserer (kulturel) magt som en central faktor i udviklingen af en stabil identitetsfølelse, hvilket fremhæves gennem forskellige institutionelle og kulturelle systemer. Hos Leine skildres en fremtrædende religiøs og kulturel magtstruktur, hvor præsten Hans Egede repræsenterer den danske koloniale dominans gennem sin position som kolonisator, og i kraft heraf får man indblik i, hvordan han ikke fremstår som en civilisatorisk kraft, men snarere som en moralsk falden og “sort mand”, der står i stærkt kontrast til åndemaneren Aappaluttoq, “rød mand”. Romanen vender hermed den klassiske koloniale symbolik på hovedet og benytter dette som et postkolonialt greb til at udfordre de gængse forestillinger om danskernes godartede koloniale tilstedeværelse i Grønland. Herigennem fremstilles den religiøse og civilisatoriske magt som destruktiv, og dette moralske forfald synliggør, hvordan kolonisatorens dominans griber ind i individets identitet og selvforståelse. I *Godhavn* fremstilles magten snarere i hverdagslige strukturer, hvor det særligt er byens institutioner, forældre og skolesystem, der udøver social kontrol og skaber en “indenfor/udenfor”-position, hvor børnenes hybriditet konstant resulterer i indre konflikter samt spændingsfyldte tilhørsforhold (Skyum-Nielsen, 2014). Dette kommer især til udtryk gennem skolesystemets opdeling i danske og grønlandske klasser baseret på børnenes nationale baggrund, hvilket danner rammerne for kulturel magt og social eksklusion og bliver samtidig et centralt sted for børnenes identitetsforhandling.

Begge romaner blotlægger dermed, hvordan individer med tilknytning til Grønland formes og begrænses af magts blikke, idet identiteten blandt andet skabes i mødet med ‘den Anden’. I *Rød mand/Sort mand* finder dette sted gennem en kolonial omvendelse, hvor den dominerende magt

definerer, hvem der hører til, og hvem der skal formes. I *Godhavn* påvirkes identitetsforhandlingen af underforståede normer og følelsesmæssig eksklusion, og denne oplevelse af at være anderledes og udenfor er en følelse, som børnene internaliserer i forsøget på at tilpasse sig den grønlandske kultur. På baggrund af de to dybdegående analyser med fokus på identitetsperspektivet bliver det således tydeligt, hvordan undertrykkelse ikke alene udøves direkte i det enkelte øjeblik, men ligeledes manifesterer sig gennem langvarige sociale processer, strukturelle kategoriseringer og løbende interaktioner. Sådanne forhold influerer og former karakterernes identitetsfølelse i spændingsfeltet mellem selvopfattelse og ydre omstændigheder, herunder Grønlands kultur, natur og sociale relationer.

Som det fremgår af ovenstående giver litteraturen et indblik i forgangne tiders levevis og mulighed for at bevæge sig mellem synsvinkler, hvormed læseren kan komme ind på livet af karakterer med anden klassebaggrund, etnicitet eller køn (Pihl, 2022, s. 342f). Samtidig afslører det litterære indblik, hvad der forstyrrer og udfordrer karakterernes identitet og tilhørsforhold og tematiserer dermed, hvordan: "Mange af de konflikter, der udspiller sig i verden i dag, er grundlæggende kampe om anerkendelse og mere specifikt: kampe om anerkendelsen af bestemte identiteter" (Gøttcke, 2022, s. 359). I romaner som *Rød mand/Sort mand* og *Godhavn* tydeliggøres det dermed, at identitet ikke alene centrerer om tilhørsforhold, men om anerkendelse og retten til at definere sin egen identitet samt blive anset som legitim i både egne og andres øjne (ibid.: 359). Som et resultat af moderniseringen og den globaliserede verden fremhæver postkoloniale kritikere, at identiteter i stigende grad kan karakteriseres som hybride og under udvikling, hvilket dog ikke anskues i et entydigt positivt lys: "De fleste karakterer har identitetsproblemer: De er bange for at miste deres kulturelle rødder, eller de er usikre på, hvilken kultur de tilhører" (ibid.: 375). Litteraturen kan hermed siges at fungere som et spejl, der kan blotlægge og give indblik i de eksistentielle spændinger, som et individ i krydsfeltet mellem flere kulturer oplever (Pihl, 2022, s. 342).

I romanerne er det netop kampen om den individuelle identitet, der afspejles, hvilket endvidere gengiver en bredere forhandling af den kollektive, grønlandske identitet, og denne identitetsproblematik er ikke kun afgrænset til den litterære verden, men er ligeledes en eksisterende problematik i den virkelige verden og den aktuelle samtidsdebat. Kampen om Grønlands identitet er ikke alene en (koloni)historisk konflikt, men en igangværende proces, hvor såvel *nationale* som *personlige* identiteter forhandles i et spændingsfelt mellem kolonial arv og moderne krav. I denne forbindelse forstås identitet som en dynamisk og relationel størrelse, der konstant dannes gennem sociale relationer, kulturelle påvirkninger samt politiske positioneringer. Det kan i denne

sammenhæng hævdes, at mange af samtidens konflikter udspiller sig som kulturkampe, hvor levevis, værdier, normer og forestillinger om det gode liv er på spil, hvilket også er en pointe, Jørgensen fremhæver (Jørgensen, 2008, s. 118). Denne ramme er særlig relevant i diskussionen af den aktuelle debat om Grønlands selvstændighed og identitetsfølelse, hvor spændingerne udspiller sig mellem forskellige politiske aktører og magtudøvere som Danmark og USA: “Der er altså ikke blot tale om kampe imellem politiske systemer, men også om kampe mellem positioner, der hver især forsvarer deres identitet, livsform og egenart imod oplevede trusler” (ibid.: 118).

Sådanne spændinger kommer særligt til udtryk i postkoloniale kontekster, hvor grønlændere, som en tidligere undertrykt befolkningsgruppe, fortsat forsøger at (gen)skabe kulturel sammenhæng i en globaliseret verden, der præges af en stadig større mobilitet. Denne samfundsudvikling har resulteret i, at traditionelle grønlandske fællesskaber og kollektive værdier er blevet marginaliseret, hvilket for mange grønlændere har medført et brud på de normer og værdier, som har haft afgørende (identitetsmæssig) betydning for den oprindelige inuitkultur; en betegnelse, grønlænderne brugte om sig selv, inden europæerne begyndte at kalde dem for ‘grønlændere’ og hermed tildelte dem en ‘ny’ etnisk-national identitet (Silamiut, 2025). Konsekvensen heraf bliver, at den enkelte grønlænder oplever en eksistentiel trussel mod sin kulturelle kontinuitet og følelsesmæssige tilhørsforhold, hvormed identiteten ikke blot bliver et kulturelt og politisk spørgsmål, men ligeledes et socialt og psykologisk anliggende (Tøjner, 2022, s. 216). I denne forbindelse opstår diskussionen om, hvordan magtforholdene skal forhandles, og hvem der bør have retten til at definere Grønlands fremtid, hvad enten det er det danske rigsfællesskab, grønlænderne selv eller en tredje part, og på hvilke præmisser dette skal ske.

I takt med en øget international interesse for Grønland og dets ressourcer er landet endnu en gang blevet omdrejningspunkt for den højaktuelle geopolitiske magtkamp, der ikke blot omhandler territorial kontrol, men ligeledes retten til at definere Grønlands nationale identitet (Henriksen, Oien, & Abildgaard, 2025). Relationen mellem Grønland og Danmark er i forvejen – som antydnet løbende i specialet – influeret af landenes historiske ubalance og postkoloniale spændinger, hvorfor dette forhold intensiveres yderligere ved involveringen af USA som en tredje aktør. Den amerikanske præsident har for nylig udpeget Grønland som et strategisk område med adgang til værdifulde naturressourcer og en fordelagtig geopolitisk placering i en tid præget af global usikkerhed, hvorfor han af samme årsag har udtrykt et ønske om at opnå kontrol over øen – med eller uden brug af magtudøvelse (Ritzau, 2025) (Ritzau, DR.dk, 2025). Dette positionerer Grønland i en ny og udfordrende situation, hvor det ikke alene er et spørgsmål om det tosidige forhold mellem landet selv

og Danmark, men hvordan Grønlands nationale identitet og fremtid nu forhandles som en del af et tresidet forhold mellem USA, Danmark og Grønland, hvor sidstnævnte blot er et land, der ønsker selvstyre og retten til at forvalte egen kultur. I forbindelse med den amerikanske interesse for Grønland udtaler SF's grønlandsordfører Karsten Hønge, at: "grønlænderne må selv vurdere, om de stoler på de amerikanske løfter eller ej. Grønlænderne er ikke idioter, og vi bliver nødt til at anerkende den grønlandske beslutning. Jeg synes lidt, at Rasmus Jarlov falder i den gamle koloniherr-gryde, hvor han ved bedre end Grønland" (Tørnqvist & Klinge, 2025), og Hønge advarer hermed de danske politikere om at indtage rollen som koloniherr gennem deres selverklærede ret til medbestemmelse og nedgørende italesættelser af den grønlandske befolkning.

Samlet set tydeliggør Hønges udtalelse og dynamikken i det tresidede forhold, hvordan Danmark ikke har sluppet rollen som koloniherr, og hvordan relationen Grønland-Danmark fortsat influeres af ulige magtforhold, hvor Grønland undermineres og fratages retten til selvbestemmelse som følge af eksterne aktørers vedvarende dominans og selverklærede bedrevidenhed. I forlængelse heraf placeres Grønland igen i en situation, hvor landets nationale identitet er til forhandling grundet mere dominerende landes interesser, hvilket udgør en trussel mod det lokale selvstyres ønske om kontrol og kulturel integritet. Denne fortsatte identitetsforhandling efterlader således et grønlandsk selvbillede, der står i skarp kontrast til landets forhåbninger om uafhængighed og at undgå økonomisk udnyttelse, hvilket fremhæves i udtalelsen af formanden for det udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvalg i det grønlandske parlament, Pipaluk Lynge: "Vi er ikke til salg, og det kommer vi heller aldrig til. Uanset om det er en million eller 10.000 dollars. Det handler ikke om penge, og hvad man ejer. Det handler ikke om guld og grønne skove og strandferie. Vi har vores egne idéer og formål, og vi har sagt det fra starten af" (ibid.). Hun udtrykker hermed en stærk modreaktion på Grønlands reducere til blot at være en brik i det internationale handels- og sikkerhedspolitiske spil, og dette afslører et dybtliggende behov for en anerkendelse af landets egne visioner, værdier og kulturelle ejerskab og særligt at blive anset som mere end blot et middel til at fremme andre nationers strategiske interesser (ibid.). I den forbindelse retter den tidligere danske statsminister og forhenværende generalsekretær for NATO, Anders Fogh Rasmussen, en skarp kritik mod Trumps udtalelser om at true og gøre krav på Grønland, idet han påpeger, at sådanne udmeldinger samtidig udgør en trussel mod Danmark – en af USA's nærmeste allierede – og dermed understreger den tætte og fortsat komplekse relation mellem Danmark og Grønland imellem (Ritzau, DR.dk, 2025).

USA's indtræden som ny aktør med både økonomiske og sikkerhedspolitiske interesser i Grønland sætter endnu en gang den postkoloniale problematik på dagsordenen og bringer landets

nationale identitet i spil. Det er således afgørende, at Grønlands fremtid tager udgangspunkt i grønlandske perspektiver og ikke defineres af udefrakommende magter, da dette blot vil fortsætte kolonitidens identitetskamp i nye former. Når retten til selvbestemmelse konstant undergraves, fastholdes Grønland i en afhængighedsposition, samtidig med at de psykosociale følgevirkninger forstærkes, hvilket især afspejles i de høje selvmordsrater. Af denne årsag kan det ydermere diskuteres, hvorvidt landets selvmordsrater kan sættes i forbindelse med den koloniale fortid og de langstrakte kulturelle og sociale konsekvenser heraf. Dette er en diskussion, som Ivalu Katajavaara Seidler – postdoc ved Center for Folkesundhed i Grønland – tager del i, når hun udtaler: “kolonisering har en lang række alvorlige konsekvenser som tab af kultur, identitet og alle de traumer der følger med” (Seidler, 2025).

Som en faktor, der satte dybe spor i den kollektive psyke, udpeger hun særligt moderniseringen efter dansk forbillede i efterkrigstiden, hvor grønlændere blev flyttet fra bygder til byer og dermed pålagt et liv i uoverensstemmelse med deres traditioner. Overgangen fra den traditionelle til en mere moderne livsstil medførte forskellige former for misbrug og vanskelige opvækstvilkår, hvilket udgør betydelige risikofaktorer for selvmordsadfærd, der var på sit højeste omkring 1980’erne, og dette historiske brud bekræftes yderligere af landslæge Henrik L. Hansen, der udtaler: “Statistisk hænger det sammen, så selvmordsraten steg, da man begyndte at modernisere Grønland” (Nørgaard, 2018). Dette er et mønster, der fortsat præger nutidens Grønland, hvor det særligt er unge i alderen 15–34 år, der begår selvmord – en skarp kontrast til Danmark, hvor selvmordsraten er væsentligt lavere og primært forekommer blandt ældre. I 2021 blev der registreret 81 selvmord pr. 100.000 indbyggere i Grønland, sammenlignet med 10,8 pr. 100.000 i Danmark (Thulstrup, 2023), og af den grund bør Grønlands selvmordsstatistikker ikke blot forstås ud fra individuelle tragedier, men som et resultat af såvel intergenerationelle traumer som tab af kulturelt fodfæste og marginalisering (Seidler, 2025).

Forfatteren Niviaq Korneliussen udfordrer og sætter med sin grønlandske stemme ord på tavshedskulturen omkring den høje selvmordsrate og kritiserer landets tiltag som utilstrækkelige: “Det fungerer bare ikke med denne her strategiplan, for selvmordstruede mennesker venter flere måneder eller flere år på at få hjælp” (Nørgaard, 2018). Som repræsentant for en ny generation, efterspørger hun strukturelle forandringer med fokus på at koble kulturel forståelse til mental trivsel, hvilket endvidere understøttes af forskningen på området, som: “har vist, at oprindelige folk, der har haft held med at bevare eller genopbygge deres kulturelle ståsted, er dem, der har været bedst beskyttet mod for eksempel høje selvmordsrater” (Seidler, 2025). Den høje selvmordsrate kan således ses som en konsekvens af Grønlands tabte kulturelle autonomi og undertrykte identitet som følge af

koloniseringens arv, hvor det først er, når grønlandske stemmer får en reel og anerkendt plads i den overordnede samfundsdialog, der kan etableres et bæredygtigt grundlag for psykosocial trivsel og kulturel forsoning. Når individets identitet og kollektive tilhørsforhold er formet af historiske forhold, tvang, undertrykkelse og kulturel dominans, er det ikke overraskende, at den koloniale arv fortsat influerer den psykosociale trivsel. Af denne årsag kan den høje selvmordsrate blandt unge grønlændere ikke forstås uden at medtænke landets *fortid* og postkoloniale *nutid*, hvilket fremhæver relevansen af en åben og nuanceret samtale om koloniseringens langvarige konsekvenser med henblik på en *fremtid*, hvor grønlænderne får identitetsmæssig og kulturel kontrol. Det bliver først muligt for de grønlandske stemmer at definere sig selv på egne vilkår, når en egentlig forsoning med fortiden finder sted og hermed skaber grundlag for en velintegreret identitetsfølelse og afbalanceret samfundsmæssig trivsel.

7. Konklusion

I vores speciale *Mellem is og arv: Det koloniale spor i grønlandslitteratur* har vi undersøgt, hvordan nyere dansk grønlandslitteratur muliggør en dybere forståelse af det historiske forhold Danmark og Grønland imellem, og hvordan dette rammesætter en nuanceret udforskning af identitetsperspektivet, der unægteligt er præget af landenes gensidig forbundne fortid og nutid. Ud fra den teoretiske ramme bestående af postkolonial teori, identitetsteori samt stedteori har vi skabt et nuanceret fundament til at analysere de udvalgte romaner *Rød mand/Sort mand* af Kim Leine og *Godhavn* af Iben Mondrup for at udforske karakterernes identitetsforhandling i spændingsfeltet mellem danske og grønlandske tilhørsforhold, stedlig forankring og koloniale magtstrukturer. På tværs af romanernes forskellige tidslige placeringer i den koloniale historie – én forankret i 1700-tallets koloniale fortid og én i Grønlands moderne postkoloniale nutid – fremstår en række tematiske fællesnævner, såsom kulturel spænding, social marginalisering, indre splittelse samt en vedvarende kamp for at etablere en stabil identitetsfølelse. I kraft heraf fungerer begge romaner som illustrative eksempler på et refleksivt og diskursivt rum, hvor de langtrækkende konsekvenser af koloniseringen og de fortsat ulige magtforhold mellem Danmark og Grønland tematiseres samt destabiliseres.

I *Rød mand/Sort mand* forhandles identiteten som en del af en ideologisk kamp, hvor sociale, religiøse og kulturelle strukturer konstant støder sammen. Med afsæt i disse tematikker skildrer Leine kolonialismens destruktive magtudøvelse og dens indflydelse på de enkelte karakterers indre følelsesliv og identitetsfølelser. Gennem antagonisterne Aappaluttoq og Hans Egede opsættes to modsatrettede verdenssyn, der repræsenterer henholdsvis den grønlandske og danske stemme og bliver et symbol på såvel identitetskonflikter som koloniale spændingsforhold. Repræsentanten for den oprindelige grønlandske kultur, Aappaluttoq (rød mand), symboliserer en spiritualitet, åndelighed samt en stedbunden modstand, der udfordrer den kristne kolonialismes fremmedgørende og dominerende autoritet. I kontrast hertil symboliserer Egede (sort mand) den kristne og kulturelle dominans og bliver herved repræsentant for den danske kolonialisme, der imidlertid ikke fører til den ønskede civilisering, men derimod til eksistentiel opløsning og en oplevelse af moralsk forfald. Dette ses særligt i relationen til drengen Paapa/Frederik Christians hybride identitet, der bliver et biprodukt af og symbol på mødet mellem de to kulturer, hvilket navnets dobbelte betydning vidner om; det symboliserer både de to kulturelles forsøg på at synkronisere og drengens uløselige splittelse af sin identitet. Der etableres således ingen forløsende forening mellem “rød mand” og “sort mand” og med Aappaluttoqs afsluttende konstatering “For os er kampen ikke forbi. Den er knap nok begyndt” (Leine, 2018, s. 502) – der samtidig bliver romanens budskab – tydeliggøres det, hvordan de to

kulturer og titlen er uforenelige størrelser og dermed en identitetskamp samt kulturel forhandling, der først lige er begyndt.

Denne koloniale arv, hvor kulturel dominans medfører en vedvarende forhandling af identiteten, videreføres i en postkolonial kontekst i *Godhavn*, hvor de tre danske tilflytterbørn Bjørk, Knut og Hilde forsøger at finde deres plads i et samfund, der fortsat er præget af koloniale strukturer og social eksklusion. Mondrup skildrer i denne forbindelse børnenes oplevelse af hybride tilhørsforhold og eksistentiel splittelse i forsøget på at navigere mellem de to kulturer. Byens institutionelle strukturer – særligt skolens rolle i opretholdelsen af de nationale skel – medvirker til en gensidig fremmedgørelse mellem de lokale og tilflytterne og bidrager til at parterne anser hinanden som 'den Anden'. Dette fastholder børnene i en position, som forstyrrer og udfordrer muligheden for en stabil selvforståelse og velintegreret identitet, hvorfor deres tilværelse i Godhavn både bliver et konkret sted samt et symbolsk rum, hvor ønsket om at høre til særligt udfordres af den konstante udskiftning af venskabelige relationer samt den emotionelle distancering til hjemmet såvel som familiemedlemmer. Gennem de tre børns erfaringsverdener fremhæves det således, hvordan identitet både er en indre og ydre proces, der formes i spændingsfeltet mellem sted, kultur og historie, hvor den postkoloniale virkelighed konstant henviser til de sociale og følelsesmæssige forhold, der præger individets identitetsdannelse.

Romanerne udgør dermed hvert sit litterære rum, der på forskellig vis portrætterer forhandlingen af identitet i relation til det danske og grønlandske spændingsfelt. Mere specifikt giver Leine indblik i kolonialismens dominans og magtudøvelse, samt hvilke destruktive konsekvenser dette får for individuelle og kollektive identitetsfølelser, mens Mondrup fremstiller denne koloniale arv i 1980'ernes moderne samtid gennem danske børns erfaringer med social eksklusion og assimilation i det grønlandske samfund. Gennem det polyfoniske udsigelsesforhold og de tre barnlige stemmer inviteres læseren ind i en erfaringsverden, hvor dybt personlige og affektivt ladede oplevelser formidler et nuanceret billede af to perioder i Grønlands historie og de dertilhørende identitetsmæssige spændinger, der opstår i mødet mellem to kulturer. Billedet herpå tydeliggør ligeledes samtidslitteraturens centrale rolle i det erindringsarbejde, der udfordrer og destabiliserer den gængse forestilling om Danmarks humane tilstedeværelse i Grønland og belyser dermed de mørke aspekter ved kolonihistorien og dens negative konsekvenser. Gennem fiktive karakterer og et postkoloniale blik fremhæver litteraturen, hvordan koloniale følgevirkninger fortsat sætter spor i den enkeltes krop, sind og identitet, hvilket blandt andet kommer til udtryk i Grønlands høje selvmordsrater blandt unge – et fænomen, forskere som Seidler relaterer direkte til landets koloniale

fortid. Forskningen peger særligt på overgangen til moderniserede livsformer efter dansk forbillede som katalysator for tabet af kulturelt fodfæste, intergenerationelle traumer og marginalisering af det grønlandske folk (Seidler, 2025). Det mistede fodfæste ses fortsat i Grønlands nutidige kamp for selvstyre og uafhængighed, og her bliver selvmordsstatistikkerne ikke blot et udtryk for individuel tragedie, men også et psykosocialt symptom på landets uforløste koloniale historie og -arv.

Det ydre pres, som Grønland oplever i form af dominans og marginalisering, forstærkes yderligere gennem USA's aktuelle og markante interesse for øens naturressourcer og strategiske placering i en verden præget af usikkerhed. Hvad der tidligere var et tosidet forhold mellem Danmark og Grønland, er i dag blevet et tresidet magtspil, hvor Grønlands identitet og fremtid endnu en gang forhandles i et spændingsfelt mellem landets interne ønske om selvstændighed og eksterne geopolitiske interesser. Sådanne forhold aktualiserer dét spørgsmål, som både Leine og Mondrup implicit antyder i deres litterære refleksive rum, nemlig: Hvem har retten til at definere Grønlands identitet – og på hvilke præmisser?

Afslutningsvist kan det således konkluderes, at romanerne *Rød mand/Sort mand* og *Godhavn* portrætterer identiteten i en dansk-grønlandsk kontekst som en størrelse, der hverken er givet eller er statisk. Romanerne fungerer begge som illustrative eksempler på litteraturens afgørende rolle i erindringsarbejdet og forhandlingen af identitet i spændingsfeltet mellem kolonial arv og nutidens postkoloniale virkelighed. Denne virkelighed bærer præg af, at Grønland igen er blevet centrum for nationale samt internationale interesser, hvortil litteraturen bidrager til at sætte ord på dét, der ofte forties og dermed fremhæve den stadig aktuelle kamp for selvstændighed og ikke mindst ejerskab over egen identitet, historie, kultur og fremtid. Som en brik på øvrige magtudøveres skakbræt, reduceres Grønland til et redskab for at fremme andre nationers interesser – en virkelighed, som Aappaluttoq med sin grønlandske stemme indkapsler i sine afsluttende ord, der står som et rungende ekko af århundredes udnyttelse og kulturel fortrængning: “Sådan er det for jer danskere. For jer er Grønland noget med en begyndelse og slutning, noget man rejser til og forlader. Men sådan er det ikke for os der hører til her. For os slutter det aldrig. Grønland er vores land, hele vores liv fra vugge til grav. For os er kampen ikke forbi. Den er knap nok begyndt” (Leine, 2018, s. 502).

Bibliografi

- Augé, M. (1995). From Places to Non-Places. I M. Augé, *Non-Places. Introduction to an Anthropology of Supermodernity* (J. Howe, Ovs., s. 75-115). Verso.
- Bangsgaard, J. (15. marts 2015). Artikel »Min roman har givet mig en større barndom«. Hentet 21. april 2025 fra Litteratursiden.dk: <https://litteratursiden.dk/artikler/min-roman-har-givet-mig-en-storre-barndom>
- Bendixen, T. (2022). *Jeg ville ikke undvære den erfaring jeg har nu*. Hentet 21. april 2025 fra Ibenmondstrup.dk: <https://ibenmondstrup.dk/medier/sondag-2022/>
- Bjørst, L. R. (2008). *En anden verden. Fordomme og stereotyper om Grønland*. København: Forlaget BIOS.
- Boehmer, E. (2005). Introduction. I E. Boehmer, *Colonial and Postcolonial Literature. Migrant Metaphors* (s. 1-12). Oxford: Oxford University Press.
- Casey, E. S. (1997). Chapter 10: By Way of Body: Kant, Whitehead, Husserl, Merleau-Ponty. I E. S. Casey, *The Fate of Place. A Philosophical History* (s. 202-242). Berkely: University of California Press.
- Casey, E. S. (1997). Postface: Places Rediscovered. I E. S. Casey, *The Fate of Place. A Philosophical History* (s. 331-342). Berkely: University of California Press.
- Cresswell, T. (2014). Chapter 1: Introduction: Defining Place. I T. Cresswell, *Place. An introduction* (2 udg.). Wiley: Blackwell.
- Dybdal, E. (2021). Litteraturen rykker nordpå: Om Grønland i 10'ernes danske litteratur. *Passage – Tidsskrift for litteratur og kritik*; 36(85), s. 115-128.
- Dybdal, E. (2024). Destabiliserende stemmer: Om forhandlingen af dansk kulturel erindring i Kim Leine og Iben Mondrups grønlandstrilogier. *Nordica*, 2023 (40), s. 91-115.
- Elmelund, R. (08. januar 2025). *For Iben Mondrup handler grønlandsdebatten først og sidst om sprog*. Hentet 21. april 2025 fra Information.dk: <https://www.information.dk/kultur/2025/01/iben-mondrup-handler-groenlandsdebatten-foerst-sidst-sprog>
- Faurby, M. (15. januar 2025). *Mens grønlandske politikere vil have selvstændighed, har de i over 15 år overladt store ansvarsområder til Danmark*. Hentet 10. april 2025 fra DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/mens-groenlandske-politikere-vil-have-selvstaendighed-har-de-i-over-15-aar-overladt>

- Gad, F. (1950). Den nyere kolonisations historie til 1939. I K. Birket-Smith, E. Mentze, & M. F. Møller (red.), *Grønlandsbogen I* (s. 275-304). København: J.H. Schultz Forlag.
- Gøttcke, L. M. (2022). Identiteternes sammenstød. I A. Paulsen, & L. M. Gøttcke (red.), *Identitetspolitik, litteratur og kunstens autonomi* (s. 359-378). U Press.
- Grane, L. (07. maj 2020). *Roland H. Bainton*. Hentet 29. april 2025 fra Lex.dk – Danmarks Nationalleksikon: https://lex.dk/Roland_H._Bainton
- Gulløv, H. C., & Toft, P. A. (2017). Kapitel 1: Den førkoloniale tid. I H. C. Gulløv (red.), *Grønland. Den arktiske koloni* (1. udg., s. 16-43). Gads Forlag.
- Gyldendal. (2022). *Kim Leine*. Hentet 24. april 2025 fra Gyldendal.dk: <https://www.gyldendal.dk/forfattere/kim-leine-f24621>
- Handesten, L. (03. april 2017). *Den historiske roman*. Hentet 28. april 2025 fra Litteratursiden.dk: <https://litteratursiden.dk/artikler/den-historiske-roman>
- Hansen, R. K. (2016). The Danish Child in Greenland: Literary Memoirs in a Postcolonial Perspective. *KULT* (14), s. 111-125.
- Hansen, S. (19. januar 2020). *Forfatter Iben Mondrup: »Det tog fem uger, før såret helede, og jeg har i dag et ar med både fortænder og hjørnetænder«*. Hentet 21. april 2025 fra Berlingske.dk: https://www.berlingske.dk/kultur/forfatter-iben-mondrup-det-tog-fem-uger-foer-saaret-helede-og-jeg-har-i-dag?gaa_at=eafs&gaa_n=AerBZYPm1orldPPyu4nHI7ucNndKCh5PeGtwVQ6FU8KdKHdAEMrs17xyw5qoEAlJNWg%3D&gaa_ts=680649f4&gaa_sig=CbPVVJ0HQi2ThgGILNyzc1RqnYad3IiUs
- Hauge, H. (2007). Introduktion. I H. Hauge (red.), *Postkolonialisme* (s. 7-34). Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hauge, H., & Moberg, B. R. (2023). Kapitel 11: Postkolonialisme. I J. Fibiger, & N. Mølgaard (red.), *Litteraturens tilgange* (3. udg., s. 307-340). København: Hans Reitzels Forlag.
- Henriksen, M. Ø. (30. juni 2024). *Analyse: Leine, Kim - Profeterne i Evighedsfjorden*. Hentet 13. marts 2025 fra Litteratursiden.dk: <https://litteratursiden.dk/analyser/leine-kim-profeterne-i-evighedsfjorden>
- Henriksen, M., Oien, M., & Abildgaard, A. (15. januar 2025). *Kampen om Grønlands fremtid*. Hentet 20. maj 2025 fra Nyheder.tv2.dk: <https://nyheder.tv2.dk/live/2025-01-06-kampen-om-groenlands-fremtid?entry=1910fe44-6f2d-4b22-ab30-85823e7181d8>

- Hoffgaard, L. (07. oktober 2014). *Godhavn af Iben Mondrup*. Hentet 23. april 2025 fra Litteratursiden.dk: <https://litteratursiden.dk/anmeldelser/godhavn-af-iben-mondrup>
- Hoxer, M. F. (25. november 2018). *For 15 år siden var Kim misbruger i Grønland – nu har han fået en halv million af Frederik og Mary*. Hentet 24. april 2025 fra DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/kultur/boeger/15-aar-siden-var-kim-misbruger-i-groenland-nu-har-han-faaet-en-halv-million-af>
- Iversen, S. (2012). Handling. I L. H. Kjældgaard, L. Møller, D. Ringgaard, L. M. Rösing, P. Simonsen, & M. R. Thomsen (red.), *Litteratur. Introduktion til teori og analyse* (s. 35-44). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jørgensen, C. R. (2008). *Identitet. Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver* (2. udg.). Gylling: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, C. R. (u.d.). *Forfatter og professor i klinisk psykologi. Carsten René Jørgensen*. Hentet 17. april 2025 fra Dansk psykoterapeutforening: <https://psykoterapeutforeningen.dk/personer/carsten-rene-joergensen>
- Kofod, E. M. (30. september 2024). *farvesymbolik*. Hentet 09. maj 2025 fra Lex – Danmarks Nationalleksikon: <https://lex.dk/farvesymbolik>
- Kondrup, J. (09. marts 2020). *selvbiografi*. Hentet 14. maj 2025 fra Lex – Danmarks Nationalleksikon: <https://lex.dk/selvbiografi>
- Krebs, M. L. (u.d.). *Postkolonialisme: Postkolonialisme er en måde at læse tekster fra og efter kolonitiden med et særligt perspektiv*. Hentet 02. april 2025 fra Levende Grønland: <https://www.levendegronland.dk/dansk/postkolonialisme/>
- Larsen, G. (2012). Fortæller. I L. H. Kjældgaard, L. Møller, D. Ringgaard, L. M. Rösing, P. Simonsen, & M. R. Thomsen (red.), *Litteratur. Introduktion til teori og analyse* (s. 57-70). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Larsen, G. (2014). Fortællende elementer – alting ufatteligt muligt. Narratologi. I G. Larsen, & R. Rasmussen (red.), *Blink. Litterær analyse og metode* (s. 149-174). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Leine, K. (2018). *Rød mand/Sort mand* (2. udg.). Gyldendal.
- Leine, K. (u.d.). *Om Kim. Foredrag om eget liv og forfatterskab*. Hentet 24. april 2025 fra KimLeine.dk: <https://www.kimleine.dk/om-kim-leine/>
- Litteratursiden. (30. juni 2024). *Forfatter: Iben Mondrup*. Hentet 21. april 2025 fra Litteratursiden.dk: <https://litteratursiden.dk/forfattere/iben-mondrup>

- Lundgren, P. L., Grønlund, A., & Kristensen, E. D. (2019). *Der er altid nye bølger på vej. En stedteoretisk analyse af nyere dansk grønlandslitteratur*. Speciale. Aalborg Universitet.
- Møller, A. (oktober 2024). *Iben Mondrup*. Hentet 21. april 2025 fra Forfatterweb.dk: https://forfatterweb.dk/oversigt/mondrup-iben?check_logged_in=1#anchor6290
- Mønster, L. (2013). *Mødesteder. Om Tomas Tranströmers & Henrik Nordbrandts poesi*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Meyer, L. E. (u.d.). *Da Iben fik en anden lyd*. Hentet 22. april 2025 fra Udogse.dk: https://www.udogse.dk/da-iben-fik-en-anden-lyd/?utm_source
- Mondrup, I. (2014). *Godhavn* (2. udg.). Aarhus: Gyldendal.
- Mondrup, I. (2025). *Iben Mondrup*. Hentet 21. april 2025 fra Ibenmondrup.dk: <https://ibenmondrup.dk>
- Nørgaard, C. M. (24. november 2018). *For unge i Grønland er selvmord blevet en kultur*. Hentet 20. maj 2025 fra Kristeligt Dagblad.dk: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-sjael/unge-i-groenland-er-selv-mord-blevet-en-kultur>
- Nyborg, F., & Christie, R. (05. marts 2025). *Forstå fem centrale begreber mellem Grønland og Danmark*. Hentet 10. april 2025 fra DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/groenland/forstaa-fem-centrale-begreber-mellem-groenland-og-danmark>
- Obscurum. (24. september 2019). *Ugens forfatter-fødselar, uge 39: 50 år med Mondrup*. Hentet 21. april 2025 fra Antikvariat obscurum: <https://obscurum.dk/ugens-forfatter-foedselar-uge-39-50-aar-med-mondrup/>
- Pihl, M.-E. L. (2022). Identitet, racialisering og litterær genkendelse. I A. Paulsen, & L. M. Gøttcke (red.), *Identitetspolitik, litteratur og kunstens autonomi* (s. 342-358). U Press.
- Rømhild, L. P. (25. december 2014). *udviklingsroman*. Hentet 01. maj 2025 fra Lex – Danmarks Nationalleksikon: <https://lex.dk/udviklingsroman>
- Ritzau. (30. oktober 2013). *Forfatteren Kim Leine vinder Nordisk Råds litteraturpris*. Hentet 01. maj 2025 fra DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/kultur/boeger/forfatteren-kim-leine-vinder-nordisk-raads-litteraturpris>
- Ritzau. (04. maj 2025). *Trump om brug af militær magt i Grønland: »Det kunne ske. Noget kunne ske med Grønland«*. Hentet 19. maj 2025 fra Jyllandsposten.dk: <https://jyllands-posten.dk/international/ECE18148671/trump-om-brug-af-militaer-magt-i-groenland-det-kunne-ske-noget-kunne-ske-med-groenland/>

- Ritzau, DR.dk. (13. maj 2025). *Fogh tordner mod Trump: 'Skamløst'*. Hentet 19. maj 2025 fra DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/fogh-tordner-mod-trump-skamloest>
- Said, E. W. (2002). Kapitel 1: Orientalismens omfang. I E. W. Said, *Orientalisme. Vestlige forestillinger om Orienten* (J. Botofte, Ovs., 1. udg., s. 55-140). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Saxo. (u.d.). *Rækkefølgen på Iben Mondrups bøger*. Hentet 22. april 2025 fra Saxo.dk: <https://www.saxo.com/dk/side/raekkefoelge/iben-mondrups-boeger>
- Sørensen, A. K. (24. marts 2025). *Grønlands historie*. Hentet 04. april 2025 fra Lex: Danmarks Nationalleksikon: https://danmarkshistorien.lex.dk/Grønlands_historie
- Schmidt-Mikkelsen, M. (16. august 2016). *Kierkegaard: Abraham er troens ansigt*. Hentet 29. april 2025 fra Religion.dk: <https://www.religion.dk/religion.dk/kierkegaard-troen-er-det-stoerste-og-det-svaereste-et-menneske>
- Seiding, I., Marquardt, O., Toft, P. A., & Frandsen, N. H. (2017). Kapitel 3: Nye livsvilkår 1782-1845. I H. C. Gulløv (red.), *Grønland. Den arktiske koloni* (1. udg., s. 108-169). Gads Forlag.
- Seidler, I. K. (27. januar 2025). *Grønlands høje selvmordsrate er knyttet til den danske kolonisering. Men der er en løsning*. Hentet 20. maj 2025 fra Videnskab.dk: <https://videnskab.dk/kultur-samfund/groenlands-hoeje-selvmoedsrate-er-knyttet-til-den-danske-kolonisering-men-der-er-en-loesning/>
- Seidler, I. K., & Larsen, C. V. (2022). *Selv mord i Grønland under lup*. Hentet 13. marts 2025 fra Statens Institut for Folkesundhed - SDU: https://www.sdu.dk/da/sif/ugens_tal/16_2022
- Siegler et al., R. (2020). Chapter 9: Theories of Social Development. I R. Siegler, J. R. Saffran, E. Gershoff, N. Eisenberg, & C. Leaper, *How Children Develop* (6. udg., s. 316-351). New York: Worth Publishers.
- Silamiut. (2025). *Nye identiteter*. Hentet 19. maj 2025 fra Silamiut – Grønlands forhistorie: <https://silamiut.iatuagaq.iserasuaat.gl/?id=230>
- Skriver, S. (marts 2019). Sort chok. Et konfliktscenarie i Kim Leines 'Rød mand/Sort mand'. *Dansk Noter; 1*, s. 42-44.
- Skyum-Nielsen, E. (24. september 2014). *Når blodet pisker rundt*. Hentet 14. maj 2025 fra Information.dk: <https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2014/09/naar-blodet-pisker-rundt>

- Soós, A. (2021). Grønlands apostel i kampen mod Abraham grønlander – ofringsnarrativer i Kim Leines roman *Rød mand/Sort mand*. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica 1 / Germanistica Pragensia*, s. 53–64.
- Stig-Jørgensen, A. I. (10. juni 2020). *Røde rubiner under grønne hensyn*. Hentet 09. maj 2025 fra Niras.dk: <https://www.niras.dk/projekter/roede-rubiner-under-groenne-hensyn/>
- Tøjner, P. E. (2022). Frihed er det bedste guld. I A. Paulsen, & L. M. Gøttcke (red.), *Identitetspolitik, litteratur og kunstens autonomi* (s. 209-224). U Press.
- Tørnqvist, T., & Klinge, T. L. (16. april 2025). *Konservativ profil sender direkte besked til Trump: Bestikker du Grønland, blokerer Danmark løsrivelsen*. Hentet 19. maj 2025 fra DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/konservativ-profil-sender-direkte-besked-til-trump-bestikker-du-groenland-blokerer>
- Thisted, K. (2002). Grønlandske relationer - om grønlandsk etnicitet i dansk/grønlandsk diskurs. I F. Alberdi, C. Nørregaard, M. Kastrup, & M. Kristensen (red.), *Transkulturel psykiatri* (s. 87-111). København: Hans Reitzels Forlag.
- Thisted, K. (2004). Hvem går qivittoq? Kampen om et litterært symbol eller relationen Danmark – Grønland i postkolonial belysning. *Tidschrift voor Scandinavistiek*. 25, 2, s. 133-160.
- Thisted, K. (2005). Postkolonialisme i nordisk perspektiv: relationen Danmark-Grønland. I H. Bech, & A. S. Sørensen (red.), *Kultur på kryds og tværs* (s. 16-43). Århus: Klim.
- Thisted, K. (2006). Eskimoeksotisme - et kritisk essay om repræsentationsanalyse. I L. B. Christiansen, T. B. Hansen, L. Jensen, P. K. Johansen, S. Kok, A. De Palo, K. H. Petersen, & S. Poulsen (red.), *Jagten på det eksotiske* (s. 61-78). Roskilde: Institut for Kultur og Identitet: Roskilde Universitetscenter.
- Thisted, K. (2013). Hvis du fløjter efter Nordlyset: Dansk grønlandslitteratur ved overgangen til selvstyret. I M. Bunch (red.), *Millennium: Nye retninger i nordisk litteratur* (s. 294-324). Hellerup: Forlaget Spring.
- Thisted, K. (2014). Kolonialisme og forsoning: Dansk-grønlandske relationer i en selvstyretid. *Etnografisk Tidsskrift. Jordens Folk*. Nr. 3. 49. årgang, s. 18-23.
- Thisted, K. (2021). 'En lille Smule til Gavn for Grønland' Intime relationer og følelser mellem Danmark og Grønland. I S. Rud, & S. Ivarsson (red.), *Globale og postkoloniale perspektiver på dansk kolonihistorie* (s. 161-196). Aarhus Universitetsforlag.
- Thisted, K. (2025). Grønlandsk litteratur – en opdateret oversigt. *Tidsskriftet Grønland*, 4(2024), s. 190-213.

- Thuesen, S., Gulløv, H. C., Seiding, I., & Toft, P. A. (2017). Kapitel 2: Erfaringer, ekspansion og konsolidering 1721-82. I H. C. Gulløv (red.), *Grønland. Den arktiske koloni* (1. udg., s. 44-107). Gads Forlag.
- Thulstrup, K. M. (17. september 2023). *Grønland vil gøre op med rekordmange selvmord blandt børn og unge*. Hentet 20. maj 2025 fra DR.dk:
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/groenland-vil-goere-op-med-rekordmange-selv-mord-blandt-boern-og-unge>
- Tygstrup, F. (2012). Sted. I L. H. Kjældgaard, L. Møller, D. Ringgaard, L. M. Rösing, P. Simonsen, & M. R. Thomsen, *Litteratur. Introduktion til teori og analyse* (s. 291-300). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Vandborg, L. (30. juni 2024). *Forfatter: Kim Leine*. Hentet 24. april 2025 fra Litteratursiden.dk:
<https://litteratursiden.dk/forfattere/kim-leine>
- Wassmann, S. (10. december 2018). *Forfatter Iben Mondrup: Vi kan ikke blive ved med at give vores forældre skylden*. Hentet 21. april 2025 fra Femina.dk:
<https://www.femina.dk/popkultur/underholdning/forfatter-iben-mondrup-vi-kan-ikke-blive-ved-med-give-vores-foraeldre>
- Ziegler, B., & Jensen, J. (03. oktober 2024). *Gyldendal*. Hentet 28. april 2025 fra Lex.dk – Danmarks Nationalleksikon: <https://lex.dk/Gyldendal>